



INGA KAČEVSKA
law office

Ajánlások és iránymutatások

**„Az Európai Unió jogszabályainak hatékony elfogadása, átültetése,
végrehajtása és alkalmazása a polgári igazságügy területén”**

(Lettország, Magyarország, Németország, Svédország és az Egyesült Királyság)

Dr. iur Inga Kačevska
Dr. iur Baiba Rudevskā
Dr. iur Arnis Buka
Mg. iur Mārtiņš Dambergs
LL.M Aleksandrs Fillers

Rīga, 2015. március 1.



Ministry of Justice of the Republic of Latvia

A projekt az Európai Unió társfinanszírozásával valósult meg.

A Tanulmány az Európai Unió „Polgári jog” programjának pénzügyi támogatásával készült. A Tanulmány tartalmáért az Inga Kačevska Ügyvédi Iroda és a Lett Köztársaság Igazságügyi Minisztériuma felel, az semmilyen módon nem tükrözi az Európai Bizottság véleményét.

JUST/2013/JCIV/AG/4691
(No. TM 2014/14/EK)

A dokumentummal kapcsolatos észrevételeket az eu-forditas@im.gov.hu emailre várjuk.

Előszó

Az egyes jogterületeknek nemcsak az anyagi jogi normák rendszere, hanem e normák gyakorlati alkalmazása is fontos jellemzője. Napjainkban, amikor a globalizációs folyamatok révén zsugorodó világunkban egyre összetettebb kapcsolati rendszerek alakulnak ki, ez az állítás már nemcsak a nemzeti jogrend tekintetében állja meg a helyét, hanem a különböző nemzetközi jogi képződményekre és különösen az Európai Unióra, valamint annak jogára is igaz. Az uniós jog ágai közül a polgári igazságügy az egyik leggyorsabban fejlődő terület, a bírók; a köztisztviselők és a jogászok számára komoly kihívást jelent, hogy lépést tartsanak a fejlődés ütemével, és a polgári igazságügy területén helyesen alkalmazzák az uniós jogot.

A polgári igazságügy gyors fejlődésével már számos tanulmány és szakkönyv foglalkozott. A terület uniós jogszabályainak elfogadása, átültetése és különösen az alkalmazásuk azonban mindeddig rejtve maradt. Az *Ajánlások és iránymutatások* fő célja ezért az, hogy az uniós jog elfogadását, átültetését és gyakorlati alkalmazását a polgári igazságügy területén öt tagállamban, Lettországbán, Németországban, Magyarországon, Svédországban és az Egyesült Királyságban megvizsgálva bepillantást nyújtson erre az eddig kevésbé feltérképezett terepre. A szerzők nemcsak a problémák azonosítására törekedtek, hanem olyan irányokat is meghatároztak, amelyek mentén javítható a polgári igazságügy területén az uniós jog elfogadásának, átültetésének és alkalmazásának minősége. Emellett az *Ajánlások és iránymutatások* anyaga reményeink szerint mind a közzsférában, mind a magánszférában segítséget jelent majd a szakértők számára a polgári igazságügy területén az uniós jog mindennapi alkalmazása során.

Az *Ajánlások és iránymutatások* tartalmáért az öt szerző közösen felel. Ugyanakkor meg kell említeni azt a jelentős segítséget és támogatást, amelyet munkánk során számos helyről kaptunk. A szerzők köszönetet mondanak mindenekelőtt a Lett Köztársaság Igazságügyi Minisztériumának az *Ajánlások és iránymutatások* ötletének kialakításáért és a Tanulmány lehetővé tételéért. A szerzők köszönetet mondanak továbbá a másik négy tagállam projektben részt vevő állami intézményeinek a kutatási anyagokhoz nyújtott támogatásért és a bevált gyakorlatokkal kapcsolatos információk rendelkezésre bocsátásáért.

Emellett őszinte hálával tartozunk azoknak a magánszemélyeknek, akik számos országból segítették projektünket a kérdőívek megválaszolásával, továbbá azzal, hogy részt vettek az interjúkban, információkat osztottak meg velünk, és elének tárták véleményüket.

Az *Ajánlások és iránymutatások* az Európai Unió „Polgári jog” programjának pénzügyi támogatásával készült.

A szerzők: Inga Kačevska, Baiba Rudevskā, Arnis Buka, Mārtiņš Dambergs és Aleksandrs Fillers

Tartalomjegyzék

Előszó.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Bevezetés.....	5
I. rész: Az uniós jog alkalmazása a polgári igazságügy területén.....	10
1. Az uniós jog polgári igazságügyi területen való alkalmazásának általános kérdései.....	10
1.1. Tájékozottság és az alkalmazás minősége általánosságban.....	10
1.2. Az uniós jog értelmezése.....	14
1.3. Nyelvi és fordítási kérdések.....	19
1.4. Az eljárási idők számítása és meghosszabbítása.....	21
1.5. A rendeletek alkalmazási köre.....	23
2. Joghatóság a Brüsszel Ia. rendelet alapján.....	23
3. A Róma I., a Róma II. és a Róma III. rendelet alapján alkalmazandó jog.....	30
4. Ideiglenes intézkedések.....	39
5. Európai eljárások.....	43
6. Iratkézbesítés.....	47
6.1. Nyelvi kérdések.....	49
6.2. A kézbesítés díja.....	51
6.3. A kézbesítés módjai.....	51
7. Bizonyításfelvétel.....	54
8. Határozatok elismerése és végrehajtása.....	56
8.1. Common law-jogintézmények végrehajtása.....	56
8.2. A határozatok szabd mozgása és az emberi jogok.....	58
9. Fizetése képtelenség.....	61
9.1. Természetes személyek fő érdekeltségi központjának meghatározása.....	66
10. Egyéb ügyek.....	69
10.1. Családjogi ügyek.....	69
10.2. Határokon átnyúló költségmentesség.....	75
10.3. Közvetítés.....	76
10.4. Határokon átnyúló öröklés.....	80
10.5. Védelmi intézkedések.....	80
2. rész: Az uniós jog elfogadása, átültetése és az átültetés ellenőrzése a polgári igazságügy területén.....	85
1. Az uniós jog elfogadása a polgári igazságügy területén.....	85
2. Az uniós jog átültetése a polgári igazságügyi területen.....	92
3. Az uniós jog átültetésének és alkalmazásának ellenőrzése a polgári igazságügyi területen.....	94
Záró megjegyzések.....	97

1. melléklet: A kérdőívek összegzése	100
2. melléklet: Egyes rendeletek időbeli alkalmazandósága	103
3. melléklet: Alkalmazási segédlet a Brüsszel Ia., a Róma I. és a Róma II. rendelethez	107

Bevezetés

[1] Az *Ajánlások és iránymutatások célja* az, hogy áttekintést adjon az Európai Unió öt tagállamában (**Lettország, Németország, Magyarország, Svédország és az Egyesült Királyság**) az uniós jognak a polgári igazságügy terén való végrehajtásával, alkalmazásával és átültetésével kapcsolatban feltárt általános problémákról. Az *Ajánlások és iránymutatások* gyakorlati ajánlásokat tesz arra vonatkozóan, hogyan lehet hatékonyabban alkalmazni az uniós jogot a polgári igazságügy területén.

[2] Az *Ajánlások és iránymutatások szerzői*:

✓ *Dr. iur. Inga Kačevska*, ügyvéd, tanársegéd a Lett Egyetemen, szakterülete a nemzetközi választottbíráskodás, a nemzetközi magánjog, a nemzetközi polgári eljárásjog és az európai fogyasztóvédelmi jog;

✓ *Dr. iur. Baiba Rudevskā*, független kutató, szakterülete a nemzetközi magánjog (kollíziós jog), a nemzetközi polgári eljárásjog, a lett magánjog, az összehasonlító magánjog és az intertemporális (időközi) jog;

✓ *Dr. iur. Arnis Buka*, tanársegéd a Lett Egyetemen, szakterülete az Európa-jog és az európai intézményi jog;

✓ *Mg. iur. Mārtiņš Dambergs*, PhD hallgató, független kutató, szakterülete az európai fogyasztóvédelmi jog, a nemzetközi magánjog (kollíziós jog), a lett magánjog és közjog, valamint a nemzetközi választottbíráskodás;

✓ *LL.M Aleksandrs Fillers*, PhD hallgató, független kutató, szakterülete a nemzetközi választottbíráskodás, a nemzetközi magánjog (kollíziós jog) és a lett magánjog.

[3] Az *Ajánlások és iránymutatások* a polgári ügyekben folytatott nemzetközi igazságügyi együttműködés keretébe tartozó következő európai uniós jogi aktusokat és javaslatokat vizsgálja:

✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 21-i 805/2004/EK rendelete a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról (*a továbbiakban: az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet*);¹

✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i 1896/2006/EK rendelete az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról (*a továbbiakban: az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet*);²

✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2007. július 11-i 861/2007/EK rendelete a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről (*a továbbiakban: a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet*);³

✓ A Tanács 2000. május 29-i 1346/2000/EK rendelete a fizetéseképtelenségi eljárásról (*a továbbiakban: a fizetéseképtelenségről szóló rendelet*);⁴

¹ Az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 143., 2004.4.30., 15–39. o.

² Az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 309., 006.12.30., 1–32. o.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 861/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 199., 2007.7.31., 1–22. o.

⁴ A Tanács 1346/2000/EK rendelete (2000. május 29.) a fizetéseképtelenségi eljárásról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 160., 2000.6.30., 1–18. o.

- ✓ A Tanács 2003. november 27-i 2201/2003/EK rendelete a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (*a továbbiakban: a **Brüsszel IIa. rendelet***);⁵
- ✓ A Tanács 2008. december 18-i 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről (*a továbbiakban: a **tartásról szóló rendelet***);⁶
- ✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2007. november 13-i 1393/2007/EK rendelete a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkézbesítés), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (*a továbbiakban: az **iratkézbesítésről szóló rendelet***);⁷
- ✓ A Tanács 2001. május 28-i 1206/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről (*a továbbiakban: a **bizonyításfelvételtől szóló rendelet***);⁸
- ✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2008. június 17-i 593/2008/EK rendelete a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (*a továbbiakban: a **Róma I. rendelet***);⁹
- ✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2007. július 11-i 864/2007/EK rendelete a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (*a továbbiakban: a **Róma II. rendelet***);¹⁰
- ✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2012. december 12-i 1215/2012/EU rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (*a továbbiakban: a **Brüsszel Ia. rendelet***);¹¹
- ✓ A Tanács 2000. december 22-i 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (*a továbbiakban: a **Brüsszel I. rendelet***);¹²
- ✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2012. július 4-i 650/2012/EU rendelete az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (*a továbbiakban: az **öröklésről szóló rendelet***);¹³

⁵ A Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 338., 2003.12.23., 1–29. o.

⁶ A Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 7., 2009.1.10. 1–79. o.

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1393/2007/EK rendelete (2007. november 13.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkézbesítés), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 324., 2007.12.10, 79–86. o.

⁸ A Tanács 1206/2001/EK rendelete (2001. május 28.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 174., 2001.6.27., 1–24. o.

⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 177., 2008.7.4., 6–16. o.

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 199., 2007.7.31, 40–49. o.

¹¹ Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 351., 2012.12.20., 1–32. o.

¹² A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 12., 2001.1.16., 1–23. o.

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 201., 2012.7.27., 107–134. o.

- ✓ A Tanács 2010. december 20-i 1259/2010/EU rendelete a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (*a továbbiakban: a Róma III. rendelet*);¹⁴
- ✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2013. június 12-i 606/2013/EU rendelete a polgári ügyekben hozott védelmi intézkedések kölcsönös elismeréséről (*a továbbiakban: a védelmi intézkedésekről szóló rendelet*);¹⁵
- ✓ A Tanács 2003. január 27-i 2003/8/EK irányelve a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról (*a továbbiakban: a költségmentességről szóló irányelv*);¹⁶
- ✓ Az Európai Parlament és a Tanács 2008. május 21-i 2008/52/EK irányelve a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól (*a továbbiakban: a közvetítésről szóló irányelv*);¹⁷
- ✓ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló, 2006. december 12-i 1896/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról (COM (2013) 794) (*a továbbiakban: a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet és az európai fizetési meghagyásról szóló rendelet módosításáról szóló javaslat*);¹⁸
- ✓ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosításáról (COM (2012) 744) (*a továbbiakban: a fizetéseképtelenségről szóló javaslat*);
- ✓ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a határokon átnyúló követelésbehajtás megkönnyítése érdekében ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés létrehozásáról (COM (2011) 445) (*a továbbiakban: az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzésről szóló javaslat*);¹⁹
- ✓ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete bizonyos közokiratok Európai Unión belüli elfogadásának egyszerűsítése révén a polgárok és a vállalkozások szabad mozgásának előmozdításáról és az 1024/2012/EU rendelet módosításáról (COM (2013) 228) (*a továbbiakban: a közokiratok elfogadásának egyszerűsítéséről szóló javaslat*);
- ✓ Javaslat: A Tanács rendelete a házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (COM (2011) 126) (*a továbbiakban: a házassági vagyoni jogról szóló rendeletre vonatkozó javaslat*);
- ✓ Javaslat: A Tanács rendelete a bejegyzett élettársi közösségek vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (COM (2011) 127) (*a továbbiakban: a bejegyzett élettársi közösségek vagyoni jogi hatásairól szóló javaslat*);
- ✓ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1215/2012/EK rendelet módosításáról (COM (2013) 554) (*a továbbiakban: a Brüsszel Ia. rendelet módosításáról szóló javaslat*).²⁰

¹⁴ A Tanács 1259/2010/EU rendelete (2010. december 20.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 343., 2010.12.29., 10–16 o.

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 606/2013/EU rendelete (2013. június 12.) a polgári ügyekben hozott védelmi intézkedések kölcsönös elismeréséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 181., 2013.6.29., 4–12. o.

¹⁶ A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 26., 2003.1.31., 41–47. o. (angol nyelven).

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 26., 2003.1.31., 41–47. o.

¹⁸ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló, 2006. december 12-i 1896/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról (COM (2013) 794). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 226., 2014.7.16., 43–47. o.

¹⁹ Időközben elfogadásra került: Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 189., 2014.6.27., 59–92. o. (*a továbbiakban: az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzésről szóló rendelet*).

²⁰ Ezt a javaslatot a továbbiakban nem tárgyaljuk, mivel a Brüsszel Ia. rendelet időközben hatályba lépett.

[4] Az *Ajánlások és iránymutatások* az **elmúlt öt év** vonatkozásában vizsgálja a felsorolt uniós jogi aktusok alkalmazását.

[5] Megjegyzendő, hogy a felsorolt jogi eszközök némelyike – például az öröklésről szóló rendelet – a közelmúlt terméke, ezekhez kapcsolódóan tehát alkalmazási vagy ítélkezési gyakorlat még nem alakult ki.

[6] Mivel az *Ajánlások és iránymutatások* kidolgozása igen szoros időkeretben történt, a vizsgálódások a polgári igazságügy területére tartozó uniós jogi aktusok alkalmazásának leggyakoribb és legrelevánsabb kérdéseire korlátozódnak. Hasonlóképpen, a nemzeti gyakorlatok kiválasztásánál is a relevancia, az elterjedtség, a hozzáférhetőség és az *Ajánlások és iránymutatások* korlátozott terjedelme voltak a fő szempontok.

[7] Annak érdekében, hogy az *Ajánlások és iránymutatások* elérhesse célját, a szerzők a következő **módszertant** alkalmazták. Az *Ajánlások és iránymutatások* elsősorban a **németországi, magyarországi, lettországi, svédországi és egyesült királysági tanulmányutak** alkalmával bírókkal, magánpraxist folytató ügyvédekkel, közjegyzőkkel, bírósági végrehajtókkal és köztisztviselőkkel készített személyes interjúkon alapul. A tanulmányutak során ügyvédekkel beszélgetéseket folytattak a polgári igazságügy területére tartozó uniós jogszabályok gyakorlati alkalmazásáról. A szerzők minden tanulmányúton jegyzeteket készítettek és jelentést állítottak össze a megbeszélte témákról és problémákról. A tanulmányutakat követően az érintettek egy részével személyesen tartották a kapcsolatot. Ezekre az interjúkra, beszélgetésekre és egyéb információcserékre az érintett személyek adatainak és véleményének védelme, valamint az etikai normák tiszteletben tartása és e mű integritásának megóvása érdekében a szerzők általánosságban (a konkrét forrás megjelölése nélkül) hivatkoznak.

[8] A Tanulmány szerzői a polgári igazságügy területére tartozó uniós jogi aktusok elfogadására és alkalmazására vonatkozó gyakorlati és jogi kérdéseket tartalmazó kérdőíveket is összeállítottak a Tanulmány fókuszában álló, valamint más tagállamok igazságügyi, jogi szakemberei és köztisztviselői számára.²¹ A kérdőívek rövid összefoglalása az [1. mellékletben](#) található. A szerzők felhasználták a tagállamok²² és az EUB²³ ítélkezési gyakorlatának elérhető adatbázisait. Emellett a jogi szakirodalom is forrásul szolgált a Tanulmányhoz. A módszertan és a módszerek részletes leírásának bemutatására a projekt első szakaszában került sor.

²¹ A kérdőívek elérhetősége: <http://webanketa.com/forms/70vk4d9g5xgkcdv471h6csg/> (lettül), <http://webanketa.com/forms/70vk2csg5ww38rsp61h3jdg/> (angolul) és <http://webanketa.com/forms/70wkce9g5xgkcd36cgw64s0/> (magyarul). A kérdőívek a Conflict of Laws Net weboldalon is közzé lettek téve: <http://conflictoflaws.net/2014/research-projects-on-eu-law-and-ecj-case-law-in-civil-matters/>.

²² A szerzők a következő adatbázisokat használták: a **lettországi** TIS bírósági információs rendszer; Westlaw International, Westlaw UK, Cambridge Journals Online és Heinonline előfizetéses adatbázis, valamint a brit és ír Legal Information Institute ingyenes adatbázisa az **Egyesült Királyság** bírósági határozataihoz és szakirodalmához; a www.juris.de fizetős adatbázisa és a www.unalex.eu ingyenes adatbázisa a **német** ítélkezési gyakorlathoz; a **magyar** bírósági portál (<http://www.birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara>), amelyen egyes magyar ítéletek elérhetők magyar nyelven; a **svédországi** bírósági igazgatási központ nyilvános adatbázisa (<http://www.rattsinfosok.dom.se/lagrummet/index.jsp>), amely a svéd bíróságok irányadó határozatainak többségét tartalmazza.

²³ Uniós ítélkezési gyakorlat: <http://europa.eu/eu-law/case-law>; Curia: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo1_6308/; SEMDOC: <http://www.statewatch.org/semDOC/728/>

[9] A tanulmányutakra és az *Ajánlások és iránymutatások* összeállítására 2014. augusztus 14. és 2015. március 1. között került sor. Ezzel párhuzamosan a szerzők elkészítették az EU Bírósága által kialakított ítélkezési gyakorlat alkalmazására vonatkozó tanulmányt.

[10] Az *Ajánlások és iránymutatások* szerkezete a következőképpen épül fel: a szerzők ajánlásokat fogalmaznak meg az egyes témákban, figyelembe véve az egyes tagállamok ítélkezési gyakorlatát és tapasztalatait. Az *Ajánlások és iránymutatások* első része a polgári igazságügy területére vonatkozóan vizsgálja az uniós jog alkalmazását. E rész az egyes jogterületeket követve alszakaszokra oszlik (pl. joghatóság, fizetéseképtelenség, családjog stb.). A második rész a polgári igazságügyi terület uniós jogának elfogadását, átültetését, valamint az átültetés ellenőrzését vizsgálja.

[11] Végül a szerzők összehasonlító táblázatot készítettek a projektben vizsgált rendeletek időbeli hatályáról ([2. melléklet](#)), és összeállítottak egy, a Brüsszel Ia. rendelet, valamint a Róma I. és a Róma II. rendelet alkalmazását lépésről lépésre bemutató segédletet ([3. melléklet](#)).

I. rész: Az uniós jog alkalmazása a polgári igazságügy területén

1. Az uniós jog polgári igazságügyi területen való alkalmazásának általános kérdései

1.1. Tájékozottság és az alkalmazás minősége általánosságban

✓ **A nemzeti bíróságok kötelesek alkalmazni az uniós jogot, és kötelesek megsemmisíteni az abba ütköző nemzeti jogi rendelkezéseket.**

[12] Az ajánlások legelején emlékeztetni kell arra, hogy a közvetlen hatály és az elsőbbség elvével összhangban a nemzeti bíróságok kötelesek alkalmazni az uniós jogi rendelkezéseket, és kötelesek elismerni, hogy azok a nemzeti jogi rendelkezéseknél erősebb jogi kötőerővel rendelkeznek.²⁴

✓ **Rendkívül fontos a bírók és a jogi szakemberek ismereteinek bővítése annak érdekében, hogy a polgári igazságügy területén előrelépés legyen az uniós jog alkalmazásának gyakoriságában és minőségében.**

[13] A tagállamok bírói és jogi szakemberei általában tisztában vannak az uniós jog elsőbbségének elvével. Ugyanez nem mondható el azonban a polgári igazságügyi területhez kötődő uniós jog jellemzőivel kapcsolatban.

[14] A felkeresett tagállamok (**Németország, Magyarország, Lettország, Svédország** és az **Egyesült Királyság**) szakértői különböző összefüggésekben aggodalmuknak adtak hangot arra vonatkozóan, hogy a jogi szakemberek (bírók és a felek képviselői egyaránt) nincsenek tisztában a polgári igazságügyi terület uniós jogának egyes kisebb jelentőségű, de időnként akár fontosabb nüanszaival sem. A szakértők rámutattak arra, hogy a polgári igazságügy területén az uniós jogra vonatkozó ismeretek és tudás bővítésére nemcsak tagállami, hanem európai uniós szinten is szükség lenne.

[15] Gyakorlati példaként megemlíthető, hogy a **magyar** Igazságügyi Minisztérium szakértői családjogi összefüggésben úgy vélték, hogy a felek sok esetben nem ismerik a házasság felbontása esetén alkalmazandó jog kiválasztására vonatkozó lehetőségeket.

[16] Emellett magyar bírók kifejezetten megemlítették, hogy a magyar ügyvédek ismeretei hiányosak, nem értik az ilyen ügyek hátterét, mivel nem ismerik a másik ország eljárási jogszabályait – a problémákat kizárólag saját eljárási joguk szempontjából próbálják megoldani. Egy ügyben például a magyar ügyvédek az olasz bírósági eljárás tisztességtelenségét kifogásolták, mert nem kaptak semmilyen iratot a bíróságtól. Az olasz polgári eljárásról szóló törvény azonban úgy rendelkezik, hogy az ügyvédeknek kell a leveleket elkülniük, nem az olasz bíróságnak.

[17] A **svédországi** tanulmányút során is észlelték az uniós jogi dimenzió ismeretének hiányát – egyes uniós jogi aktusokat vagy az azokat végrehajtó nemzeti jogszabályok módosításait illetően a gyakorló jogászok és ügyvédek egy része nem igazán rendelkezik naprakész tudással.

²⁴ Minden uniós jogról szóló tankönyv kitér erre a jól ismert kérdésre; lásd például: Craig P., de Burca G.: *EU Law. Text, Cases and Materials*. 5th ed. Oxford University press, 2011, 256. o.

[18] **Németországban** és **Lettországon** is gondot okoz időnként a bírók számára a nemzeti polgári eljárásjog és a megfelelő uniós rendelkezés összekapcsolása. Az ilyen esetekben a bírók inkább a polgári eljárásjogi törvényt részesítik előnyben (**Lettországon** is ez a helyzet), mivel azt jól ismerik. A gyakorló jogászok és a bírók nem minden esetben naprakészek egyes uniós jogi aktusokat vagy az azokat végrehajtó nemzeti jogszabályok módosításait illetően. Összességében azonban elmondható, hogy a német bírók és jogászok felkészültek a polgári igazságügy területén.

[19] Az **Egyesült Királyságban** és **Németországban** egyes szakértők azonban úgy vélték, hogy a bírók és a gyakorló szakemberek jól ismerik az EU nemzetközi magánjogi eszközeit. Az Egyesült Királyságból a válaszadók számos alkalommal megjegyezték, hogy az Egyesült Királyság bíróságai az EU különböző nemzetközi magánjogi eszközeinek alkalmazását illetően kiterjedt ítélkezési gyakorlatot dolgoztak ki. A válaszadók azt is hangsúlyozták, hogy London a nemzetközi jogviták egyik központja, ebből következően az Egyesült Királyság egyes részein az EU nemzetközi magánjogi eszközeit széles körben alkalmazzák.

✓ **Szélesebb körű uniós jogi képzéseket kell szervezni a bírók és más jogászok részére a polgári igazságügy területén**

[20] Az, hogy az uniós jogot helyesen alkalmazzák-e a polgári igazságügy területén, nagyban függ a jogi szakemberek (nemcsak a bírók, hanem a bíróságok igazságügyi alkalmazottai, az ügyvédek és mások) képzésétől, valamint az oktatási anyagok és a tudományos művek elérhetőségétől.²⁵ A kérdőívekre érkezett válaszok azt mutatják, hogy az uniós tagállamokból a válaszadók mintegy fele úgy gondolja, hogy a bírók és az ügyvédek arra is képzést kapnak, hogy a polgári igazságügy területén uniós joggal dolgozzanak. A képzések és a jogi irodalom tekintetében azonban országról országra eltérő a helyzet. Emellett a bírók és az ügyvédek véleménye sem egyezik.

[21] A lett jogászok több mint 75%-a például azt válaszolta, hogy a lett jogászok nem ismerik az uniós jogot a polgári igazságügy területén. Ugyanezen válaszadók több mint 80%-a úgy vélte, hogy a lett bírók sem ismerik eléggé ezt a jogterületet. A **Lett Bírőképző Központ** által szolgáltatott adatok szerint 2011 és 2014 között mintegy 40 különböző szemináriumot szerveztek, köztük az európai eljárásokkal, az EUB által a polgári igazságügy területén kidolgozott ítélkezési gyakorlattal, uniós családjoggal stb. foglalkozókat is.²⁶ E szemináriumok többsége azonban önkéntes volt. A szemináriumok látogatottságán tehát lehetne javítani. Emellett hasznos lenne az is, ha a bírókat és a bírósági alkalmazottakat ellátnák a vonatkozó rendeletek kommentárjaival is.

²⁵ *European Judicial Training* [Európai igazságügyi képzés]. Európai Bizottság. Elérhető: http://ec.europa.eu/justice/criminal/european-judicial-training/index_en.htm.

²⁶ A Lett Bírőképző Központ által 2014. december 1-jén szolgáltatott információk az EU nemzetközi polgári eljárásjogának kérdéseivel foglalkozó szemináriumokról.

[22] **Svédországban** a Bírói Akadémia szervez rendszeres képzéseket a bírók számára az EU-s nemzetközi magánjog témájában. Ezek azonban nem a polgári igazságügyi terület kérdéseinek szentelt specifikus képzések, hanem főként általános jellegűek.

[23] **Németországban** a bíróképzésnek két fontos intézménye van. Az igazságügyi oktatóközpontokat az egyes szövetségi államok (tartományok) működtetik. Emellett meg kell említeni a Német Bírói Akadémiát is (*Deutsche Richterakademie*), ahol a bírókat képzik. A bíróságok specializálódása Németországban széles körben elterjedt, a bíróképzés ezért hatékonyabb.

[24] Ami a tudományos műveket illeti, a helyzet itt is tagállamonként eltérő. Az **Egyesült Királyságban** a válaszadók megerősítették, hogy a bíróságok rendszerint angol nyelvű tudományos művekre hivatkoznak, amikor EU-s nemzetközi magánjoggal akad dolguk. Azokban az esetekben, amikor az uniós nemzetközi magánjogi eszközről írott monográfia vagy kommentár angol nyelvű ugyan, de külföldi szerző munkája, a hazai szerzők műveit előnyben részesítik, mivel azok könnyebben hozzáférhetők a bírók számára. A válaszadók elismerték ugyanakkor azt is, hogy hasznos lenne a bíróságok számára, ha nagyobb mértékben hozzáférnének a külföldi szerzők műveivel, ez ugyanis hozzájárulna az egyes jogi ügyek átfogóbb megközelítéséhez.

[25] **Németországban** nagyon jó a jogi irodalommal kapcsolatos helyzet – számos kommentár, tudományos írás, cikk és tanulmány születik, így a német bíróknak és ügyvédeknek elegendő jogi háttéranyag áll rendelkezésére az uniós polgári igazságügy terén. A német szakemberek ugyanakkor azt is megjegyezték, hogy a rendeletek kommentárjait nemcsak németül, hanem angol nyelven is meg kellene írni, hogy az uniós jogról ne több mint húsz elkülönült belföldi eszmecsere folyjék, hanem európai szinten is kialakulhasson a szakmai párbeszéd. A szerzők egyetértenek ezzel – az angol nyelvű kommentárok és tudományos művek valdi és egységes párbeszéd fórumot hozhatnának létre az EU-ban az uniós jogról.

✓ **A bírók és jogi szakemberek képzését nem kellene az uniós jogi eszközökre korlátozni, a *common law* sajátos jogintézményeit is be kellene vonni a képzésekbe.**

[26] A polgári igazságügy uniós területének bővülése révén megnőtt az igény az olyan jogászok iránt, akik képesek a saját jogrendszerük ismerős eszközeitől jelentősen különböző jogi eszközök gyakorlati alkalmazására. A különbségek rendkívül jelentőségek is lehetnek, ha kontinentális jogrendszerű országok jogászaiknak kell *common law*-rendszerből származó sajátos jogintézményeket alkalmazniuk.²⁷

[27] A kérdőívek és az interjúk megerősítették, hogy egyes tagállamokban (pl. **Magyarország, Németország**) nagyon ritkán kerül sor *common law*-jogintézmények alkalmazására. Más tagállamokban mindazonáltal a *common law*-jogintézmények használatára vonatkozó szaktudás nagy jelentőséggel bír (pl. Lettorságban, abból fakadóan, hogy jelentős lett diaszpóra él az Egyesült Királyságban). Ezért ezekben az országokban célszerű lenne legalább minimális továbbképzéseket tartani, amelyeket lehetőleg a *common law* országaiban tanult oktatók tartanának.

²⁷ Lásd az *Ajánlások és iránymutatások* 8.1. részét

[28] **Lettorszáiban** már megvalósulóban vannak ezek a tervek, a közjegyzők számára 2015 júniusára ütemeztek be képzéseket a *common law*-jogintézmények öröklési ügyekben való alkalmazásáról. Emellett az is szerepel a tervek között, hogy ügyvédeknek tartsanak képzést a Brüsszel Ia. rendelet és az öröklésről szóló rendelet alkalmazásáról.

✓ **A Polgári Ügyek Európai Igazságügyi Atlasza ugyan hasznos eszköz a rendeletek alkalmazásához, azonban időnként nem a legfrissebb tagállami információkat tartalmazza. E hiányosság megszüntetése érdekében mind a tagállamoknak, mind a Bizottságnak eleget kellene tennie az információk kellő időben történő frissítésére vonatkozó kötelezettségnek.**

[29] Jóllehet a kérdőívek alapján úgy tűnik, hogy a jogi szakemberek általában vonakodnak gyakrabban használni az uniós joggal kapcsolatos aadatbázisokat, a Polgári Ügyek Európai Igazságügyi Atlasza²⁸ hasznos eszköz a szakemberek számára. Az interjúk során – például **Lettorszáiban** és **Magyarországon** – a bírók megerősítették, hogy jól ismerik az Atlaszt. Ez azokról az ügyekből is egyértelmű, amelyekben a bíróságok az Atlaszt használták arra, hogy kötött formájú dokumentumokat átültessenek a bíróság nyelvéről egy másik nyelvre.

[30] Sok szakember utalt azonban arra, hogy az Atlaszban a tagállamokkal és intézményeikkel kapcsolatban található információk nem mindig frissek. Az EU igazságügyi területén egyablakos központnak szánt európai igazságügyi portál, az E-Justice portál kiépítése sem működik még teljes körűen. A gond abból a tényből fakad, hogy a tagállamok időnként nem tájékoztatják a Bizottságot kellő időben jogszabályaik lényeges módosulásáról. Ahogy azt például a **lett** igazságügyi minisztérium képviselői is megjegyezték, az információk online frissítésének késedelmét időnként maga a Bizottság okozza.

✓ **Javítja az ítélezés minőségét, ha a bírók szakosodnak az uniós jogra a polgári igazságügy területén.**

[31] Az uniós jog alkalmazásának minőségét az alkalmazás gyakorisága befolyásolja: minél több bíróságnak kell alkalmaznia az uniós jogszabályokat, annál jobb lesz az alkalmazás minősége.²⁹ A Tanulmány szerzői ezért úgy vélik, hogy a bírók uniós jogi szakosodása a polgári igazságügy területén javítja az ítélezés minőségét. Amint az a **németországi** példa előtt már megjegyzésre került, a bíróságok specializációja nagyon hasznos lehet a bíróképzés hatékonyságának növelése szempontjából. A szakosodás ezenkívül általában a bírók uniós jogi ismereteinek bővüléséhez is hozzájárul a polgári igazságügy területén, továbbá elősegíti, hogy jobban megértsék a terület sajátosságait.

[32] Nem minden tagállamban szakosodnak azonban a bírók a polgári igazságügyi területen. A kérdőív erre vonatkozó kérdésére (*Szakosodnak-e az ön tagállamában a bírók a nemzetközi magánjogra és a polgári*

²⁸ Polgári Ügyek Európai Igazságügyi Atlasza. Elérhető: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/rc_jccm_information_hu.htm. Európai igazságügyi portál: https://e-justice.europa.eu/content_european_judicial_atlas_in_civil_matters-321-hu.do.

²⁹ Varju M.: *The judicial reception of EU law*. In: Varju M., Varnay E. (szerk.): *The Law of European Union in Hungary: Institutions, Processes and the Law*. HVG-ORAC Publishing Ltd., 2014, 221. o.

ügyekben folytatott nemzetközi együttműködésre (pl. vannak-e bírók, akik olyan ügyeket tárgyalnak, amelyek a polgári ügyekben folytatott nemzetközi együttműködést érintik?) adott válaszokból az derül ki, hogy jelentősen eltér a helyzet az egyes tagállamokban.

[33] **Lettorszáiban** például nem szakosodnak a bírók. Az interjúk és a kérdőívek azonban feltárták, hogy a szakosodás – különösen a határokon átnyúló ügyekben – javítaná az ítélkezés minőségét. A bírók tájékozottabbak lennének az uniós jog legutóbbi fejleményeit illetően, és speciálisabb képességgel rendelkeznének.

[34] **Svédorszáiban** sem szakosodnak a bírók külön jogterületekre, de a svéd szakemberekkel folytatott interjúkból a szerzők azt a következtetést vonták le, hogy az effajta szakosodás előnyös lenne, mivel javítaná a nemzetközi elemet tartalmazó ügyekben az ítélkezés minőségét.

[35] **Magyarországon** ugyanakkor igen fejlett rendszerben szakosodnak a bírók. A fővárosban például a Budai Központi Kerületi Bíróság a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazására, míg a Pesti Kerületi Bíróság a Brüsszel IIa. rendelet alkalmazására szakosodott.

[36] A bírók Németországban is külön jogterületekre szakosodnak. A **németországi** bíróságok széles körű specializálódása elősegíti az egységes hazai ítélkezési gyakorlat biztosítását. A németországi bírók azonban nem szakosodnak a nemzetközi magánjog vagy a nemzetközi polgári eljárásjog meghatározott területeire. Ha egy bíró például családjogi ügyekre szakosodott, a nemzetközi vagy uniós családjogot is alkalmaznia kell.

✓ **Ha a nemzeti igazságügy keretében összehangolják az uniós jogi kérdéseket, az javítja az uniós jog alkalmazásának minőségét, ezért célszerű szélesebb körben alkalmazni.**

[37] Amint **Magyarország** példája is mutatja, az uniós jog alkalmazásának gyakoriságát és minőségét az uniós jogra szakosodó belső bíróképző hálózat is kedvezően befolyásolja. A bírók uniós jogi témákban speciális képzésben részesültek, és rendszeres tájékoztatást kapnak az uniós joghoz kapcsolódó témákban. A hálózat bíró koordinátorai kiegészítő juttatásban részesülnek az általuk végzett munkáért. Ez a hálózat egyúttal a magyar bíróságok előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseit is koordinálja azzal a céllal, hogy ugyanazokban az ügyekben ne kerülhessen sor párhuzamos és ismétlődő előterjesztésekre.

[38] **Lettorszáiban** az uniós joggal kapcsolatos információk koordinálásával egy külön bírósági tisztviselő, a lett Legfelsőbb Bíróság uniós jogi ügyekért felelős elnökének asszisztense foglalkozik, akinek elsődleges feladata az, hogy segítsen a Legfelsőbb Bíróság bíróinak megtalálni az EUB szükséges joggyakorlatát, valamint hogy uniós jogi ügyekben általános tanácsokat adjon.

1.2. Az uniós jog értelmezése

✓ **A rendeletekben és irányelvekben használt uniós fogalmak nem értelmezhetők a tagállamok hazai jogára történő hivatkozásokkal.**

[39] Ez a következtetés az *autonóm értelmezés* fogalmából vezethető le, amely azt jelenti, hogy nem lehet a tagállamok hazai jogára hivatkozni a rendeletekben vagy irányelvekben használt fogalmak értelmezése

érdekében. Ehelyett az uniós jogra mint egészre kell hivatkozni.³⁰ A fő cél az, hogy egységes jelentés társuljon a jogi fogalmakhoz, és az alkalmazásuk is egységes legyen az EU-ban.

[40] Egyes rendeletek preambulumbekzdéseikben közvetlenül utalnak is az autonóm, önálló értelmezés fogalmára: „[a] jogi személyek székhelyét [...]önállóan kell meghatározni.”³¹; „a szerződésen kívüli kötelmet önálló fogalomként kell értelmezni”³²; „[a] culpa in contrahendo [...] önálló fogalom, és nem szükségszerűen a nemzeti jogban használt fogalom alapján értelmezendő”.³³

[41] Autonóm fogalmakat az uniós jogalkotó (pl. a Brüsszel Ia. rendeletben a 2. cikk a) pontja a *határozat* fogalma kapcsán; a 7. cikk (1) bekezdésének b) pontja a *vitatott kötelezettség teljesítésének helye* fogalma kapcsán; a 63. cikk (1) bekezdése a *társaság vagy más jogi személy, illetve természetes vagy jogi személyek társulása székhelyének* fogalma kapcsán; a 63. cikk (2) bekezdése Ciprus, Írország és az Egyesült Királyság esetében a *létesítő okirat szerinti székhely* fogalma kapcsán; stb.) vagy az uniós jogi aktusokat értelmező EUB (az EUB ítélkezési gyakorlata³⁴) hozhat létre. Egyes jogi fogalmak meghatározása mindazonáltal továbbra is a tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata marad, ilyen fogalom például a *természetes személy lakóhelye* vagy a *célvagyon székhelye* (lásd a Brüsszel Ia. rendelet 62. cikkét és 63. cikke (3) bekezdését).

[42] Az egyetlen kivétel tehát az a helyzet, amikor a rendelet maga rendelkezik úgy, hogy a tagállam nemzeti jogát kell alkalmazni. A kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet 19. cikke értelmében például a rendelet eltérő rendelkezése hiányában a kis értékű követelések európai eljárására azon tagállam eljárási joga alkalmazandó, amelyben az eljárást lefolytatják.

✓ **Az uniós jogot az uniós jog speciális értelmezési módszerei szerint kell értelmezni.**

[43] A jogi aktusok értelmezése során az EUB a kontinentális jogrendszerekben is jól ismert módszereket alkalmaz. E módszerek a következők: 1) nyelvtani értelmezés, 2) történeti értelmezés, 3) rendszertani értelmezés, 4) teleológiai értelmezés és 5) összehasonlító értelmezés. Az uniós jog bizonyos sajátosságai azonban, amelyek a nemzeti bíróságoknak is ismerniük kell, befolyásolhatják e módszerek alkalmazását.

[44] **A nyelvtani értelmezés** azt jelenti, hogy a szöveg szerinti jelentést kell figyelembe venni. Ez néha megtalálható az uniós jogalkotó által adott jogi fogalommeghatározásban. A 805/2004/EK rendelet 4. cikke például meghatározza a következő jogi fogalmak definícióit: *határozat*, *közokirat* és *követelés*. Az öröklésről szóló rendelet 3. cikkének (1) bekezdése egyebek mellett az *öröklés*³⁵ a *közös végrendelet* és a *végintézkedés* fogalmának jelentését magyarázza meg. E fogalmakat is autonóm módon kell értelmezni az adott rendelet értelmében és rendszerében.

³⁰ Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (szerk.): *Brussels I Regulation*. SELP, 2007, 33. o.

³¹ Brüsszel Ia. rendelet, (15) preambulumbekzdés.

³² Róma II. rendelet, (11) preambulumbekzdés.

³³ Róma II. rendelet, (30) preambulumbekzdés.

³⁴ Lásd az EUB által a 43/77. sz. Industrial Diamond Supplies kontra Luigi Riva ügyben 1977. november 22-én hozott ítéletet; a C-261/90. sz. Reichert kontra Dresdner Bank (Reichert II) ügyben 1992. március 26-án hozott ítéletet; a C-414/92. sz. Solo Kleinmotoren kontra Boch ügyben 1994. június 2-án hozott ítéletet.

³⁵ Lásd az öröklésről szóló rendelet (9) preambulumbekzdését is.

[45] A nyelvtani értelmezést nagyban befolyásolja az a tény, hogy az uniós jogi aktusokat az Európai Unió valamennyi hivatalos nyelvén megszövegezik, és a nyelvi változatok egyaránt jogi kötőerővel rendelkeznek.³⁶ Ezért a jogi aktusok rendelkezéseinek értelmezése során a bírónak, jogi szakembernek vagy jogtudósoknak az érintett rendelkezés egyéb nyelvi változatait is meg kell vizsgálnia, figyelembe kell vennie.³⁷ A 805/2004/EK rendelet 4. cikkének 1. pontja például angolul a *judgment*, németül az *Entscheidung*, franciául a *décision*, míg magyarul a *határozat* szót használja.³⁸

[46] A nyelvtani értelmezés másik jellegzetessége az uniós jog korábbiakban említett autonóm értelmezéséből ered. Ezért sok esetben akkor is az uniós jogi jelentést kell alkalmazni, ha az adott uniós jogi terminus a nemzeti jogban is megtalálható.³⁹

[47] **A történeti értelmezés** az adott jogi aktus elfogadására vonatkozó kutatást foglalja magában, amely kiterjed például a különböző bizottsági javaslatok, a tanácsi tárgyalások és a jogi aktus korábbi tervezetei vizsgálatára.⁴⁰ Ezek a dokumentumok rávilágíthatnak arra, hogy a jogi aktus tartalma miért az adott módon alakult ki. Az értelmező szakembernek azonban óvatosan kell eljárnia, amikor az uniós jogi aktusokat a történeti értelmezés módszerével vizsgálja, mivel az elfogadási folyamat során készült dokumentumok nem minden esetben teljesek, illetve időnként a tervezett jogi aktusnak csak nagyon speciális részeivel foglalkoznak. Ráadásul a jogi aktusok végleges változata sok esetben politikai kompromisszumok eredménye. Ezért az EUB azt is kimondta, hogy amennyiben egy, a jogalkotási folyamat során – például a Tanács ülésén – felvetődött kérdés nem jelenik meg a jogi aktus végleges változatában, akkor az a jogi aktus értelmezéséhez sem használható fel.⁴¹

[48] A történeti értelmezés azt is jelenti, hogy figyelembe kell venni a korábbi jogi aktusok értelmezését. Például a Brüsszel Ia. rendelet értelmezéséhez elemezni kell a Brüsszel I. rendelet és a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló brüsszeli egyezmény (a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény)⁴² értelmezését. A Brüsszel Ia. rendelethez a Brüsszeli Egyezményhez készült hivatalos jelentéseket⁴³ is fel lehet használni.

³⁶ Lásd: A Tanács 1. rendelete az Európai Gazdasági Közösség által használt nyelvek meghatározásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 1958.10.6., 385. o.; 1. rendelet az Európai Atomenergia-közösség által használt nyelvek meghatározásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 1958.10.6., 401–402. o.

³⁷ Az EUB által a C-72/95. sz. Aannemersbedrijf P.K. Kraaijeveld BV e.a. kontra Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland ügyben 1996. október 24-én hozott ítélet, 28. pont.

³⁸ A magyar *határozat* szó angol megfelelője *decision*.

³⁹ Beaumont P., Hess B., Walker L., Spancken S.: *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide*. Bloomsbury Publishing, 462. o.

⁴⁰ Pl. a C-462/06. sz. Glaxosmithkline kontra Rouard ügyben 2008. május 22-én hozott ítéletében az EUB a Brüsszel I. rendelet értelmezéséhez a *travaux préparatoires*-t használta fel az egyéni munkaszerződésekre vonatkozó joghatósághoz kapcsolódó kérdések megoldásához.

⁴¹ Az EUB által a C-404/06. sz. Quelle AG kontra Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände ügyben 2008. április 17-én hozott ítélet, 32. pont.

⁴² A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i Brüsszeli Egyezmény (egységes szerkezetbe foglalt szöveg). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 27., 1998.1.26., 1–27. o.

⁴³ A két legfontosabb jelentés: Jenard P.: *Rapport sur la convention concernant la compétence judiciaire et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale*. HL C 59., 1979.3.5., 1–70. o.; Schlosser P.: *Rapport sur la convention relative à l'adhésion du royaume de Danemark, de l'Irlande et du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord à la convention*

[49] Az uniós jogi aktusok **rendszerintani értelmezése** mindenekelőtt az EU elsődleges joga (EUSZ, EUMSZ, Alapjogi Charta) szerinti értelmezést követel meg.⁴⁴ A preambulumbekendéseket is vizsgálni kell. Ha az érintett területen létezik olyan nemzetközi megállapodás, amelyhez az EU csatlakozott, az is befolyásolhatja az értelmezett jogi aktus jelentését, értelmét.⁴⁵ Mivel az EUSZ 6. cikkének (3) bekezdése értelmében az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (a továbbiakban: EJE) által biztosított alapvető jogok az uniós jog általános elveit képezik, az Egyezményt és az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJE) megállapításait fel kell használni az olyan jogi aktusok értelmezéséhez, amelyek emberi jogokkal kapcsolatosak, vagy amelyekre az emberi jogok befolyással lehetnek.

[50] Ami a polgári igazságügyi területen a rendeletek rendszerintani értelmezését illeti, az ilyen értelmezés két szinten, a belső rendszer és a külső rendszer szintjén történhet.⁴⁶

[51] A belső rendszer azt jelenti, hogy tiszteletben kell tartani a rendelet belső felépítését. Például az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet 20. cikke (1) bekezdése a) pontjának i. alpontját a rendelet 14. cikkével együtt kell értelmezni.

[52] A külső rendszer alatt a más rendeletek és uniós jogi aktusok által előírt rendelkezéseket kell érteni. Például az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet 6. cikke (1) bekezdésének d) pontja; az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet 6. cikke; a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet 3. cikkének (2) bekezdése és 18. cikke (1) bekezdésének a) pontja.

[53] A rendeletek preambulumbekendései időnként közvetlenül is utalnak arra, hogy egyes jogi fogalmakat a külső rendszer keretében szükséges értelmezni. A Róma I. rendelet (17) preambulumbekendése értelmében a „szolgáltatás nyújtása” és az „áru értékesítése” fogalmát ugyanúgy kell értelmezni, mint a Brüsszel Ia. rendelet 7. cikkének (a Brüsszel I. rendelet 5. cikkének) alkalmazásakor, amennyiben áruk értékesítése és szolgáltatások nyújtása az említett rendelet hatálya alá tartozik. Bár a franchise és a forgalmazási szerződések szolgáltatásra irányulnak, azokra mégis különös szabályok vonatkoznak.

[54] A jogi aktusok preambulumbekendései az egyik legfontosabb információforrást jelentik a **teleológiai értelmezéshez**, mivel általában ezekben van megfogalmazva a jogi aktus célja.⁴⁷ A preambulumbekendések gyakran megemlítik az uniós polgári igazságügyi terület fő alapelveit. Példaként említhetők a következők: – az

concernant la compétence judiciaire et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale, ainsi qu'au protocole concernant son interprétation par la Cour de justice. HL C 59., 1979.3.5., 71–150. o.

⁴⁴ Lásd: Az EUB által a 218/82. sz. az Európai Közösségek Bizottsága kontra az Európai Közösségek Tanácsa ügyben 1983. december 13-án hozott ítélet, 15. pont.

⁴⁵ Például a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, 1980. október 25-én kötött hágai egyezmény egyes ügyekben felhasználható a rendszerintani értelmezés forrásaként. Az alapelvet például az EUB által a C-61/94. sz. Bizottság kontra Németországi Szövetségi Köztársaság ügyben 1996. szeptember 10-én hozott ítélet rögzíti.

⁴⁶ Nehne T.: *Methodik und allgemeine Lehren des europäischen Internationalen Privatrechts.* Mohr Siebeck, 2012, 68., 69. o.

⁴⁷ *Joint Practical Guide of the European Parliament, the Council and the Commission for persons involved in the drafting of European Union legislation.* 2013, 16. o. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/content/pdf/techleg/joint-practical-guide-2013-en.pdf>. (Az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság közös gyakorlati útmutatója az Európai Unió jogszabályainak szerkesztésében részt vevők számára. Magyar nyelven elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/content/techleg/KB0213228HUN.pdf>.)

igazságszolgáltatás működése iránt az Unióban táplált kölcsönös bizalom;⁴⁸ – a joghatóságot általában az alperes lakóhelye alapozza meg;⁴⁹ – a védelemhez fűződő jogok tiszteletben tartása;⁵⁰ – a határozatok szabad mozgása;⁵¹ – a polgári ügyekben hozott bírósági és bíróságon kívüli határozatok kölcsönös elismerésének elve;⁵² – a gyermek alapvető érdekei (különösen a fizikai közelség kritériuma);⁵³ – jogbiztonság;⁵⁴ – kiszámíthatóság;⁵⁵ – az alkalmazandó jog szabad megválasztása;⁵⁶ és – az örökösök és a hagyományosok, az örökhatározóhoz közel álló más személyek, valamint a hagyatéki hitelezők jogait hatékonyan kell biztosítani.⁵⁷

[55] A felsorolt elveket figyelembe kell venni a rendeletek értelmezésekor. Az elvek bizonyos kölcsönös hierarchiával is rendelkezhetnek. A védelemhez fűződő jogok tiszteletben tartásának elve például megelőzi a határozatok szabad mozgásának elvét.

[56] A Szerződések is segíthetnek annak meghatározásában, hogy a jogi aktus elfogadásakor mi lehetett az elsődleges jogalkotói szándék. Emellett azt is mindig figyelembe kell venni, hogy az adott jogi aktus az uniós jog része, továbbá hogy a jogi aktus célja összhangban van az EU jogrendjével.⁵⁸ A teleológiai értelmezés a jogi aktusok különböző nyelvi változatai által okozott félreértések tisztázására is használható.

[57] A teleológiai értelmezés egy másik típusa az *effet utile* értelmezés, amely szorosan kapcsolódik az uniós jog hatékony érvényesülésének elvéhez. Ez azt jelenti, hogy a különböző lehetséges értelmezések közül annak kell elsőbbséget biztosítani, amely a legnagyobb mértékben biztosítja a fennálló uniós jog gyakorlati érvényesülését.⁵⁹

[58] Az **összehasonlító módszer** a tagállamok nemzeti jogrendszereiből vett megoldásokkal való összehasonlítás révén támogatja a rendelkezések értelmezését.⁶⁰ Az EUB meglehetősen gyakran alkalmazza ezt az értelmezési módszert arra, hogy megtalálja a legjobb kompromisszumot a különböző tagállami jogrendszerek, illetve az uniós jog között. Ha valamely rendelet alkalmazása során kétely merül fel, vagy az olyan kérdésekben, amelyekben az EUB még nem hozott határozatot, a nemzeti bíróságoknak is fel kell térképezniük, hogy más

⁴⁸ A Brüsszel Ia. rendelet (26) preambulumbekendése; a Brüsszel Iia. rendelet (21) preambulumbekendése; az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet (18) preambulumbekendése; az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet (27) preambulumbekendése.

⁴⁹ A Brüsszel Ia. rendelet (15) preambulumbekendése.

⁵⁰ A Brüsszel Ia. rendelet (29) és (38) preambulumbekendése; az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet (10) preambulumbekendése; a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet (9) preambulumbekendése.

⁵¹ A Brüsszel Ia. rendelet (27) preambulumbekendése.

⁵² A Brüsszel Ia. rendelet (3) preambulumbekendése.

⁵³ A Brüsszel Iia. rendelet (12) és (13) preambulumbekendése.

⁵⁴ A Róma II. rendelet (14) preambulumbekendése; a Róma I. rendelet (16) preambulumbekendése; az öröklésről szóló rendelet (37) preambulumbekendése.

⁵⁵ A Róma II. rendelet (20) preambulumbekendése; a Róma I. rendelet (16) preambulumbekendése.

⁵⁶ A Róma I. rendelet (11) preambulumbekendése.

⁵⁷ Az öröklésről szóló rendelet (7) preambulumbekendése.

⁵⁸ Maduro M. P.: *Interpreting European Law: Judicial Adjudication in a Context of Constitutional Pluralism*. Elérhető: <http://www.ejls.eu/current.php?id=2>.

⁵⁹ Lásd pl.: Mayr S.: *Putting a Leash on the Court of Justice? Preconceptions in National Methodology v Effet Utile as a Meta-Rule*. In: *European Journal of Legal Studies*, 2012, Vol. 5(2), 8-21. o.

⁶⁰ Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (szerk.): *Brussels I Regulation*. SELP, 2007, 37. o.; Lenaerts K.: *Le droit comparé dans le travail du juge communautaire*. *Revue trimestrielle du droit européen*, 2001, n° 37, 487. o.

tagállamok bíróságai hogyan oldották meg az adott jogi kérdést.⁶¹ Ez azt jelenti, hogy a hazai bíróknak képeseknek kell lenniük arra, hogy megtalálják és megvizsgálják a más tagállamok nemzeti bírói által hozott határozatokat. A fő problémát itt a nyelvtudás, valamint az jelentheti, hogy van-e hozzáférési lehetőség más tagállamok jogi és igazságügyi adatbázisaihoz. Ez a kérdés csak uniós szinten oldható meg.

✓ **A rendeletek értelmezésére vonatkozóan kialakított EUB-s ítélkezési gyakorlat kötelező a nemzeti bíróságokra.**

[59] A polgári igazságügy területén jelentős számban fordulnak elő olyan esetek, amelyekben a nemzeti bíróságok ítéleteikben terjedelmes érvelést dolgoznak ki uniós rendeletekkel kapcsolatban, viszont nem hivatkoznak az EUB ítélkezési gyakorlatára. Szembetűnő, hogy a polgári igazságügyi terület rendeleteit alkalmazó bírók nagyon ritkán indokolják azon döntésüket, amely alapján nem alkalmazzák a vonatkozó EUB-s ítélkezési gyakorlatot.

[60] Azokban az esetekben, amikor a nemzeti bíróságok az EUB ítélkezési gyakorlatára hivatkoztak, ezek a hivatkozások gyakran kisebb-nagyobb hibákat tartalmaztak.

[61] A nemzeti bíróságok időnként ún. mintaitételeket (*template judgements*) használnak, azaz korábbi ítéletekre alapozzák az új ítéletet. Ezzel általában időt takarítanak meg, ugyanakkor, amint a **lett** bíróságok számos esetéből kitűnik, az uniós jog keretében a polgári igazságügyi terület ítélkezési gyakorlatában alkalmazva ezek a mintaitételek drasztikusan ronthatják az ítélkezés minőségét.

1.3. Nyelvi és fordítási kérdések

[62] A nyelvi kérdések **Lettországon, Magyarországon, Svédországon és Németországon** is napirenden vannak, két konkrét összefüggésben is felmerülnek: egyrészt az uniós jogi aktusok fordításai (nyelvi változatai), másrészt az uniós jogot alkalmazó felek és bírók által – különösen a formanyomtatványok kitöltése során – használt nyelvezet kapcsán.

✓ **A nemzeti bírókat és egyéb szakembereket ösztönözni kell, hogy használják az uniós jogi rendelkezések különböző nyelvi változatait.**

[63] Az EUB már harminc évvel ezelőtt rámutatott, hogy az uniós jogi rendelkezéseket több nyelven szövegezik, és a különböző nyelvi változatok egyaránt hitelesek; egy-egy rendelkezés értelmezése ezért a különböző nyelvi változatok összehasonlítását is magában foglalja.⁶² A nemzeti bíróknak tehát kötelességük, hogy egy rendelkezés alkalmazása előtt összehasonlítsák annak különböző nyelvi változatait.

[64] A tagállamokban magánpraxist folytató ügyvédek nagy része megerősítette, hogy nemcsak saját nyelvén olvassa az uniós jogi aktusokat, hanem meggyőződik arról is, hogy összhangban vannak-e az egyéb nyelvi változatokkal, különösen akkor tesznek így, ha a jogi aktust még az adott tagállam uniós csatlakozása előtt fogadták el, mivel a jogi aktusok fordításai között sok az eltérés és a pontatlanság. Noha a köztisztviselők a

⁶¹ Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (szerk.): *Brussels I Regulation*. SELP, 2007, 38. o.

⁶² Az EUB által a 283/81. sz. C.I.L.F.I.T. ügyben 1982. október 6-án hozott ítélet, 18. pont (magyar nyelven nem elérhető).

fordítások egységesítésére ösztönöznek, a kérdés alapos megfontolást igényel. A helyzet tehát tagállamonként eltérő.

[65] Az **Egyesült Királyságból** érkező válaszokban a válaszadók ellentétes véleményeket fogalmaztak meg azzal kapcsolatban, hogy az egyesült királyságbeli bíróságok használják-e az EU nemzetközi magánjogi eszközeinek különböző nyelvi változatait. Az egymásnak ellentmondó vélemények az Egyesült Királyság bírósági rendszerének különböző szintjein alkalmazott technikákkal magyarázhatók. A Legfelsőbb Bíróságon gyakrabban vizsgálják az uniós jogi aktusok idegen nyelvi változatait, mint az alacsonyabb fórumokon.

[66] Az egyesült királyságbeli válaszadók megerősítették ugyanakkor, hogy nem alakult ki egységes megközelítés arra vonatkozóan, hogy az EU nemzetközi magánjogi eszközeinek különböző nyelveken történő hivatkozása hasznos-e, milyen jelentőséggel bír. A bírósági eljárások során időnként más nyelvi változatokra is hivatkoznak. A bíróság előtt eljáró ügyvédek azonban gyakran nem rendelkeznek megfelelő idegennyelvtudással ahhoz, hogy a különböző nyelvi változatok összehasonlítása alapján egységes, összefüggő érvelést dolgozzanak ki.

[67] A **svéd** jogászok általában kétnyelvű megközelítést alkalmaznak – a szükséges jogi aktust vagy ítéletet a svéd-től eltérő nyelven, rendszerint angolul olvassák el. **Németországban** a bírók túlnyomórészt a rendeletek német szövegét használják, a gyakorló jogászok azonban az angolt is.

[68] A **magyar** bírók is használják időnként a jogi aktusok különböző nyelvi változatait; a leggyakoribb angol mellett a német, az olasz vagy más nyelvi változatot is segítségül hívnak – az adott bíró nyelvtudásától függően.

[69] Mindez alapján a szerzők úgy vélik, hogy azok a jogi szakemberek, akik a sajátjuk mellett más EU-s hivatalos nyelvet is megfelelően ismernek, a jogi aktusok különböző nyelvi változatait használják. Ösztönözni kell őket azonban, hogy gyakrabban tegyék ezt, különösen azokban az esetekben, amikor egy adott nyelven a szöveg nem egyértelmű vagy nem pontos. Emellett az idegennyelvtudással nem rendelkező bíróknak alternatív eszközöket kell használniuk (pl. fordító igénybevétele) annak érdekében, hogy a jogi aktusok különböző nyelvi változatait össze tudják vetni.

✓ **Az uniós jogi aktusok fordításaiban felbukkanó hibák helyesbítésének kérelmezésére rendelkezésre álló lehetőséggel gyakrabban kell élni.**

[70] Ugyanazon uniós jogi rendelkezés különböző nyelvi változatainak minősége azonban oly mértékben eltérhet, hogy a rendelkezés egy adott nyelvi változata a többihez képest akár ellentétes értelmű is lehet.

[71] Ezekben az esetekben a tagállamok (főként az igazságügyi minisztérium segítségével) a fordítási hiba javítása érdekében helyesbítést kérhetnek az EU-s intézményektől.⁶³ Ha tehát a nemzeti bíró ilyen helyzettel szembesül, azonnal tájékoztatnia kell a tagállam igazságügyi minisztériumát. Az eljárás ugyan igen jelentős ideig is elhúzódhat, jószerével ez az egyetlen módja az uniós jogi aktusok gyenge minőségű fordításai jelentette

⁶³ Robinson W.: *Accessibility of European Union legislation.* Elérhető: https://www.opc.gov.au/calc/docs/Loophole_papers/Robinson_Feb2011.pdf.

probléma kezelésének. Tudományos körök ugyanakkor óva intenek a helyesbítések túlzott használatától, mivel az egyfajta jogbizonytalansághoz vezethet.⁶⁴

[72] A Tanulmány szerzői **Svédországból** nem hallottak különösebb panaszt a jogi aktusok és az EUB ítélkezési gyakorlata fordításainak minőségével kapcsolatban. A **németországi** szakemberek is elégedettek a rendeletek német nyelvi változataival. Néhány bíró mindazonáltal hangsúlyozta, hogy a német szövegek lehetnének jobbak is.

[73] A **magyarországi** és **lettországi** szakemberek túlnyomó többsége ezzel ellentétes álláspontot képviselt, kiemelve, hogy a nyelvi változatok viszonylag gyakran tartalmaznak hibákat, amelyek néha még a rendelkezés tényleges tartalmát is megváltoztatják. A helyesbítési eljárás gyakorlati lehetőségével azonban a szakemberek nem voltak teljes mértékben tisztában.

✓ **A bíróknak nagyon alaposan meg kell vizsgálniuk a kötelező fordítás követelményeit a szükségtelen és költséges fordítások megelőzése érdekében.**

[74] Jóllehet a feleket általában arra kérik, hogy a más felek és bíróságok részére beadott dokumentumokat fordítsák le az adott állam nyevére, a bíróknak el kellene kerülniük, hogy szükségtelen fordításokat kérjenek a felektől. A fordítással kapcsolatban felvetődő kérdések egyike a magas költség. Egy **lettországi** elismerési és végrehajtási ügyben például a bíró elrendelte egy **egyesült királyságbeli** bíróság által hozott, összesen 223 oldal hosszú ítélet lettre fordítását, noha az egyesült királyságbeli bíróság a Brüsszel I. rendelet 54. és 58. cikkével összhangban tanúsítványt bocsátott ki az ítélet rövidebb változatát tartalmazó végzéshez.⁶⁵ A Brüsszel I. rendelet 32. cikke (a Brüsszel Ia. rendelet 2. cikke) értelmében ugyanakkor a „»határozat« valamely tagállam bírósága által hozott bármely határozat, elnevezésére való tekintet nélkül, beleértve az ítéletet, a **végzést** [*kiemelés a szerzőktől*], fizetési meghagyást [...]”. A rendelet kommentárja szerint a rövidített formában, az eljáró bíróság által adott indokolás teljes leírása nélkül kibocsátott ítéletet is el kell ismerni és végre kell hajtani.⁶⁶ Az **egyesült királyságbeli** bíróság rendelete tehát a Brüsszel I. rendelet értelmében ítéletnek minősült, a teljes ítélet lefordítására ezért nem volt szükség (a rendelet és a tanúsítvány fordítása elég lett volna) ebben az elsőfokú eljárásban.⁶⁷ Hangsúlyozni kell, hogy az új Brüsszel Ia. rendelet nem követeli meg a bírósági ítélet lefordítását (37. cikk (2) bekezdés), így időt és pénzt spórol meg az érintett számára.

1.4. Az eljárási idők számítása és meghosszabbítása

✓ **A határidőket, időpontokat és határnapokat az 1182/71 rendelettel összhangban kell számítani.**

⁶⁴ Bobek M.: *Corrigenda in the Official Journal of the European Union: Community Law as Quicksand*. European Law Review, 2009., Vol. 34, 950. o.

⁶⁵ A szerzők úgy döntöttek, hogy az ügy adatait nem közlik.

⁶⁶ Magnus, U., Mankowski, P. (ed.). *European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation*. 2nd edn, SELP, 2012, p. 622.

⁶⁷ Itt figyelembe kellett venni, hogy az elsőfokú bíróság nem volt jogosult az ítélet felülvizsgálatára (a Brüsszel I. rendelet 41. cikke), de végrehajthatóvá kellett nyilvánítania, és fellebbezés esetén a bíróság mérlegelheti, hogy amennyiben szükséges, bekérje a teljes ítéletet.

[75] A határidők számításánál az időtartamokra, időpontokra és határidőkre vonatkozó szabályok meghatározásáról szóló, 1971. június 3-i 1182/71/EGK, Euratom tanácsi rendelet⁶⁸ kell alkalmazni. Az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet (28) preambulumbekzdése szerint például a kötelezett figyelmét erre fel kell hívni, és tájékoztatni kell arról, hogy az európai fizetési meghagyást kibocsátó bíróság helye szerinti tagállamban érvényes munkaszüneti napokat a határidő számítása során figyelembe veszik.

[76] A kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet (24) preambulumbekzdése, a tartásról szóló rendelet (41) preambulumbekzdése, valamint az öröklésről szóló rendelet (77) preambulumbekzdése is előírja, hogy az e rendeletekben előírt határidők kiszámítására az 1182/71 rendeletet kell alkalmazni.

[77] Ha a rendeletek, irányelvek egyedi határidőt szabnak, azt az 1182/71 tanácsi rendelettel összhangban kell számítani. Ez a rendeletekben, irányelvekben közvetlenül előírt határidők autonóm számítási módját határozza meg. Például az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet 16. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az ellentmondást a meghagyás kötelezettnek történő kézbesítése időpontjától számított 30 napon belül kell megküldeni. A harmincnapos határidőt az 1182/71 rendelet 3. cikke alapján kell kiszámítani.

[78] Az eljárás helye szerinti tagállam nemzeti jogszabályai csak akkor lehetnek irányadók a határidő számításánál, ha az 1182/71 rendelet nem tartalmaz arra vonatkozó rendelkezést. A kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet 14. cikkének (2) bekezdése értelmében például a bíróság kivételes esetben meghosszabbíthatja a 4. cikk (4) bekezdésében, az 5. cikk (3) és (6) bekezdésében és a 7. cikk (1) bekezdésében foglalt határidőket, amennyiben ez szükséges a felek jogainak védelméhez. A határidő meghosszabbításának eljárási kérdését sem a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet, sem az 1182/71 rendelet nem szabályozza. Ilenkor ezért a tagállamok nemzeti jogszabályai irányadók (*lex fori*).

[79] Egyes rendeletek a határidők be nem tartása esetére szóló autonóm jogkövetkezmények kérdésével is foglalkoznak. A kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet 7. cikkének (3) bekezdése előírja, hogy amennyiben a bíróság az 5. cikk (3) vagy (6) bekezdésében foglalt határidőn belül nem kapja meg az érintett fél válasz-formanyomtatványát, a keresettel vagy a viszontkeresettel kapcsolatban ítéletet hoz. Az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet 17. cikkének (1) bekezdése is úgy rendelkezik, hogy amennyiben a 16. cikk (2) bekezdésében megállapított határidőn belül a kötelezett ellentmondást nyújt be, az eljárás a származási tagállam hatáskörrel rendelkező bíróságán a polgári peres eljárásra vonatkozó szabályokkal összhangban folytatódik, kivéve, ha a jogosult kifejezetten kérte, hogy ebben az esetben az eljárást szüntessék meg.

[80] Az öröklésről szóló rendelet 50. cikkének (5) bekezdése szerint, ha annak a félnek, akivel szemben a végrehajtást kérik, más tagállamban van a lakóhelye, mint ahol a végrehajthatóságot megállapították, a jogorvoslatra nyitva álló időtartam a vagy személyes, vagy lakóhelyen történő kézbesítés időpontjától számított 60 nap. Ez azt jelenti, hogy az ilyen helyzetekre maga az öröklésről szóló rendelet szabja meg azt is, hogy a

⁶⁸ A Tanács 1182/71/EGK, Euratom rendelete (1971. június 3.) az időtartamokra, időpontokra és határidőkre vonatkozó szabályok meghatározásáról. HL L 124., 1971.06.08., 1-2. o.

határidő mikor kezdődik. Ezért ezekben az esetekben az öröklésről szóló rendelet rendelkezését kell alkalmazni. A határidő **végének** megállapításához azonban az 1182/71 rendeletet kell alkalmazni.

1.5. A rendeletek alkalmazási köre

✓ **Egy rendelet alkalmazása előtt meg kell határozni annak területi, időbeli és tárgyi hatályát.**

[81] A rendeletek alkalmazásával kapcsolatban a **lett** ítélkezési gyakorlatból az derül ki, hogy a felek és képviselőik is csak ritkán ellenőrzik a rendeletek területi, időbeli és tárgyi hatályát, így igen gyakoriak az olyan ügyek, amelyekben nem vagy nem helyesen alkalmazzák az alkalmazandó jogi eszközt.⁶⁹

[82] A következő ügy is bizonyíthatja, mennyire fontos az időbeli hatály ellenőrzése. A **lett** bíróság határozatában a felperes érvelését követve párhuzamosan alkalmazta a Róma I. rendeletet és a Római Egyezményt, valamint a polgári jog⁷⁰ kollíziós rendelkezéseit; ha azonban megvizsgálták volna a rendelkezések időbeli hatályát, csak egyetlen alkalmazandó jogi eszközt találtak volna.⁷¹

[83] A szerzők ezért összeállítottak egy táblázatot, amely valamennyi érintett rendelet időbeli hatályát feltünteti ([2. melléklet](#)).

2. **Joghatóság a Brüsszel Ia. rendelet alapján**

✓ **Ha egy polgári vagy kereskedelmi ügynek határokon átnyúló vetülete van, elsőként a joghatóságot kell megállapítani.**

[84] Amikor a bíróság elé egy határokon átnyúló elemet tartalmazó ügy kerül, elsőként meg kell állapítani a joghatóságot. Mivel azonban a Brüsszel Ia. rendelet⁷² nem az egyetlen, joghatósággal foglalkozó jogforrás, minden esetben nagyon fontos a rendelet (időbeli, területi és tárgyi) hatályát meghatározni. Az *Ajánlások és iránymutatások* jelen részének célja, hogy a Brüsszel Ia. rendelet lépésenkénti alkalmazását bemutassa. Az alkalmazás grafikus illusztrációja a [3. mellékletben](#) található.

✓ **A Brüsszel Ia. rendelet a 2015. január 10-én vagy azt követően indult eljárásokra alkalmazandó.**

[85] A 81. cikk értelmében a Brüsszel Ia. rendelet **2015. január 10-étől** alkalmazandó. A 66. cikk szerint azonban „a rendelet kizárólag **2015. január 10. napján vagy azt követően indított eljárásokra, az alaki követelményeknek megfelelően az említett napon vagy azt követően kiállított vagy nyilvántartásba vett**

⁶⁹ Rudevska B.: *Ko iesākt ar Anglijas tiesas izdotu aktīvu iesaldēšanas rīkojumu*. Jurista Vārds, 2011. 18. oktobris, Nr. 42, 12.lpp.; Rudevska B.: *Regulas Nr. 44/2001 piemērošanas prakse Latvijas tiesās*. Jurista Vārds, 2008. 29.jūlijs, Nr. 28, 4.-14.lpp.

⁷⁰ Polgári jog: A Lett Köztársaság joga. Valdības Vēstnesis [Kormányközlöny] 41. sz., 1937.2.20.

⁷¹ A jūrmalai városi bíróság által a C17119614. sz. ügyben 2014. augusztus 1-jén hozott ítélet; nem tették közzé.

⁷² 1968. szeptember 27-én az Európai Gazdasági Közösség hat alapító tagja (Belgium, Franciaország, Olaszország, Németország, Hollandia és Luxemburg) megkötötte a Brüsszeli Egyezményt. Lásd: *A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i Brüsszeli Egyezmény (egységes szerkezetbe foglalt szöveg)*. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 27., 1998.1.26., 1. o. Ez az egyezmény 1973. február 1-jén lépett hatályba. Míután 1997. október 2-án aláírták az Amszterdami Szerződést, amely 1999. május 1-jén lépett hatályba, a Brüsszeli Egyezmény továbbfejlesztéseként született meg a Brüsszel I. rendelet. Ez annak köszönhetően vált lehetségessé, hogy az Amszterdami Szerződés az úgynevezett harmadik pillért (bel- és igazságügyi kormányközi együttműködés) az első pillérbe (közösségi politikák) integrálta. Az új, átdolgozott rendeletet 2012. december 15-én fogadták el.

közokiratokra és az említett napon vagy azt követően jóváhagyott vagy megkötött perbeli egyezségekre alkalmazandó”.

[86] Emiatt nagyon fontos figyelemmel lenni az új rendelet időbeli alkalmazhatóságára. Ha ugyanis az eljárás 2015. január 10. előtt indult, továbbra is a Brüsszel I. rendelet alkalmazandó.⁷³

✓ **A Brüsszel Ia. rendelet minden tagállamban alkalmazandó.**

[87] Ami a Brüsszel Ia. rendelet **területi hatályát** illeti, meg kell jegyezni, hogy bár a rendelet (41) preambulumbekzdése értelmében Dánia nem vesz részt ennek a rendeletnek az elfogadásában, Dánia 2012. december 20-án levélben arról értesítette a Bizottságot, hogy a rendelet tartalmát átülteti.⁷⁴ Ez azt jelenti, hogy a Brüsszel Ia. rendelet Dánia és a többi tagállam viszonylatában is alkalmazandó.⁷⁵

✓ **A Brüsszel Ia. rendelet polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazandó, néhány kivétellel.**

[88] Az alkalmazás **tárgyi hatályát** is fontos meghatározni, vagyis azt, hogy a szóban forgó ügy a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikkének (1) bekezdése szerinti polgári vagy kereskedelmi ügynek minősül-e. A *polgári és kereskedelmi ügy* fogalma önálló, autonóm fogalom, értelmezéséhez az EUB kiterjedt ítélkezési gyakorlata ad támpontot.

[89] Ezt követően azt kell ellenőrizni, hogy az ügy nem tartozik-e a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikkének (2) bekezdésében rögzített kivételek közé. Az 1. cikk (2) bekezdésének e) pontja például arról rendelkezik, hogy a rendelet nem vonatkozik a családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó tartási kötelezettségekre, mivel az ilyen ügyekre a tartásról szóló rendelet alkalmazandó.

[90] Bár a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja kizárja a választottbíráskodást a rendelet hatályából, egyes választottbíráskodást érintő ügyek a rendelet tárgyi hatálya alá tartoznak. A rendelet így például alkalmazandó, ha a választottbíráóság előtt folyamatban lévő jogvitával kapcsolatos ideiglenes intézkedéseket kérnek rendes bíróság előtt.⁷⁶ A Brüsszel Ia. rendelet újdonságot is hoz a választottbíráskodás tekintetében, a (12) preambulumbekzdésben ugyanis tisztázza a választottbíráskodási kivételt.

⁷³ Erre már gyakorlati bizonyíték is van: **Lettországb**an például nincsenek tekintettel erre az időbeli hatályra, a Brüsszel Ia. rendeletet minden eljárásra alkalmazzák 2015. január 10. óta. Lásd pl.: a rigai regionális bíróság által 2015. február 19-én a CA=-1113-15/6. sz. ügyben hozott határozat; nem tették közzé.

⁷⁴ Az Európai Közösség és a Dán Királyság közötti, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló megállapodás. Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 79., 2013.3.21., 4. o.

⁷⁵ A Brüsszel Ia. rendelet elődje – a Brüsszel I. rendelet – Dánia esetében nem volt alkalmazandó (1. cikk (3) bekezdés), ez a hivatkozás azonban félrevezető lehetett, mivel az Európai Közösség és a Dán Királyság közötti, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló megállapodás 2005. október 19-én Brüsszelben aláírták, és minden EU-tagállam viszonylatában 2007. július 1-től hatályba lépett. Lásd: Az Európai Közösség és a Dán Királyság közötti, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló megállapodás 2005.11.16., 62. o. Tájékoztató az Európai Közösség és a Dán Királyság közötti, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló megállapodás hatálybalépésnek időpontjáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 94., 2007.4.4., 70. o. A Brüsszel I. rendelet tehát Dánia viszonylatában is alkalmazandó volt.

⁷⁶ Lásd az EUB által a C-391/95 sz. Van Uden Maritime BV, Trading as Van Uden Africa Line kontra Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line és társa ügyben 1998. november 17-én hozott ítéletet.

✓ **A joghatóságnak a Brüsszel Ia. rendelettel összhangban való megállapítása során számos tényezőt kell ellenőrizni lépésről lépésre: az eljárás érint-e kizárólagos joghatósági kört; van-e az eljárásban gyengébb fél, illetve a felek kötöttek-e explicit vagy implicit megállapodást a joghatóságról.**

[91] A Brüsszel Ia. rendelet II. fejezete a joghatóság általános rendelkezéseit tartalmazza.⁷⁷ A fejezet a Brüsszel I. rendelethez képest nem hoz jelentős változást, kivéve azt, hogy a harmadik államokat is érintő perfüggőség (*lis pendens*) tekintetében új cikkeket tartalmaz. A joghatóság tekintetében alkalmazandó releváns cikk azonosítása érdekében a bírságnak végig kell mennie egy ellenőrzési listán, mivel a rendelet a joghatósági szabályokat egyfajta hierarchiába rendezi.

[92] Elsőként azt kell ellenőrizni, hogy az ügy nem a Brüsszel Ia. rendelet 24. cikke szerinti eljárások valamelyikével kapcsolatos-e (például ingatlantulajdon, jogi személyek létrehozatalának érvényessége, közhitelű nyilvántartásba történő bejegyzés érvényessége stb.). Ez a cikk a kizárólagos joghatóságról rendelkezik, és nem csak az alperes lakóhelye szerinti általános joghatósági elvet és a különös joghatósági elveket előzi meg, de a kizárólagos joghatóságot semmilyen joghatósági megállapodás, illetve fórumnak az alperes általi önkéntes elfogadása sem írhatja felül.⁷⁸

[93] Ha az ügy e cikk hatálya alá tartozik, a Brüsszel Ia. rendelet csak abban az esetben alkalmazandó, ha az eljárás az adott tagállamhoz kapcsolható. Ha a kizárólagos joghatósági szabály valamely kapcsolódva például egy harmadik államra utal, az alperes pedig nem rendelkezik lakóhellyel az adott tagállamban, a joghatóságra a belső jog lesz irányadó.⁷⁹

[94] Másodszor azt kell megvizsgálni, hogy valamelyik fél nem élvez-e különleges védelmet a rendelet alapján mint gyengébb fél. Ez vonatkozik a biztosítottakra, a biztosítási kötvények jogosultjaira, a biztosítások kedvezményezettjeire, a sérült felekre (a Brüsszel Ia. rendelet 3. szakasza), a fogyasztókra (4. szakasz) és a munkavállalókra (5. szakasz).⁸⁰ A biztosítottak és a munkavállalók mind aktív, mind passzív félként, **a fogyasztók azonban csak passzív félként élveznek védelmet**, ami megfosztja őket a védelemtől, ha a szerződést egy külföldi féllel kötötte.

✓ **Csak a Brüsszel Ia. rendelet 17. cikkének (1) bekezdésében felsorolt szerződéseket kötő fogyasztók élvezik a különös joghatósági szabályokat.**

[95] A Brüsszel Ia. rendelet 17. cikkének (1) bekezdése azon fogyasztói szerződések taxatív felsorolását tartalmazza, amelyekre a 18. cikk különös joghatósági szabályai alkalmazandóak. A következő szerződések

⁷⁷ Ahogy a Brüsszel I. rendelet, úgy e fejezet is 10 szakaszt tartalmaz: általános rendelkezések (1. szakasz); különös joghatóság (2. szakasz); önálló joghatóság (3-5. szakasz); kizárólagos joghatóság (6. szakasz); joghatósági megállapodások (7. szakasz); a joghatóság és az elfogadhatóság vizsgálata (8. szakasz); perfüggőség és összefüggő eljárások (9. szakasz) és ideiglenes intézkedések (10. szakasz).

⁷⁸ Magnus U., Mankowski P. (szerk.): *European Commentaries on Private International Law, Brussels I. Regulation*, SELP, 2012, 415. o.

⁷⁹ Uo., 416. o.

⁸⁰ A Brüsszel I. és a Brüsszel Ia. rendeleteket összehasonlítva alig van változás a szövegezésben, leszámítva a 21. cikk (2) bekezdését, amelynek új szabálya szerint lakóhellyel vagy székhellyel egyik tagállamban sem rendelkező munkaadó az (1) bekezdés b) pontjával összhangban perelhető valamely tagállam bírósága előtt.

tartoznak ide: 1) a áruk részletfizetésre történő értékesítéséről szóló szerződések; 2) olyan részletekben visszafizetendő kölcsönről vagy bármely egyéb hitelről szóló szerződés, amelyet áruk vételének finanszírozására nyújtanak; 3) minden más esetben, ha a szerződést olyan személlyel kötötték, aki a fogyasztó lakóhelyének tagállamában kereskedelmi vagy szakmai tevékenységet folytat, vagy ilyen tevékenysége bármilyen módon az említett tagállamra, illetve több állam között az említett tagállamra is irányul, és a szerződés az ilyen tevékenység körébe tartozik. Ha a szerződés nem az e cikkben felsorolt valamely szerződés, az általános joghatósági szabályok (4. és 7. cikk) alkalmazandóak.

[96] Az interjúkból, kérdőívekből és az ítélkezési gyakorlatból is az derül ki, hogy a *fogyasztói szerződés* e rendelet szerinti fogalmának meghatározása a legfontosabb a tagállamok számára, különösen **Lettorszáiban** és **Magyarországon**. Egy ügyben például a lett bíróság megállapította, hogy az alperes, egy természetes személy bejelentett lakcíme az **Egyesült Királyságban** van, továbbá a felek megállapodásukban nem tettek joghatósági kikötést, a bíró véleménye szerint ezért a szerződés a rendelet szerinti fogyasztói szerződésnek minősül, azaz az eljárást az **Egyesült Királyságban** kell megindítani.⁸¹ Amikor legközelebb hasonló ügyben jár el, a bíróságnak mérlegelnie kell, hogy a szóban forgó fogyasztói szerződésre kiterjed-e a rendelet hatálya. Továbbá, a Brüsszel Ia. rendelet 62. cikke értelmében annak megállapítása során, hogy a fél rendelkezik-e lakóhellyel vagy székhellyel abban a tagállamban, amelynek bíróságát felhívták, a bíróság saját belső jogát alkalmazza. Itt a cikk második része is relevanciával bír. E szerint amennyiben a fél nem rendelkezik lakóhellyel vagy székhellyel abban a tagállamban, amelynek bíróságát az ügy tárgyában felhívták, annak megállapítása során, hogy a fél más tagállamban rendelkezik-e lakóhellyel vagy székhellyel, a bíróság az említett másik tagállam jogát (a szóban forgó ügyben az **Egyesült Királyság** jogát) alkalmazza.

[97] **Lettorszáiban** a bíróságnak a polgári törvénykönyv 7. cikkét kell alkalmaznia a Lettorszáiban lakóhellyel rendelkező természetes személyek lakóhelyének megállapítása során.⁸² Jóllehet a lakóhely bejelentéséről szóló törvény⁸³ meghatározza a *lakóhely* fogalmát, ez a jogforrás jogi jellegénél és céljánál fogva csak lettországi belföldi jogesetek megoldására alkalmas, határokon átnyúló európai polgári eljárásban nem alkalmazható.

[98] Fontos, hogy a határozat elismerését meg kell tagadni, ha az a II. fejezet 6. szakaszát (kizárólagos joghatóság) vagy a II. fejezet 3., 4. vagy 5. szakaszát – amennyiben biztosítási kötvény birtokosa, biztosított, biztosítási szerződés kedvezményezettje, sérült fél, fogyasztó vagy munkavállaló volt az alperes – sérti (35. cikk (1) bekezdés e) pont). Ez kivételt jelent a joghatóság felülvizsgálatának a Brüsszel Ia. rendelet 35. cikke (3) bekezdésében foglalt tilalmára vonatkozó általános szabály alól. A bíró ezt a felülvizsgálatot hivatalból végzi.

✓ **A tagállam bíróságának joghatóságáról való megállapodáshoz a Brüsszel Ia. rendelet nem követeli meg, hogy a felek lakóhellyel vagy székhellyel rendelkezzenek a tagállamban.**

⁸¹ A valmierai kerületi bíróság által a 3-10/0033-13/7 sz. ügyben 2013. december 5-én hozott határozat; nem tették közzé.

⁸² Polgári jog: A Lett Köztársaság joga. Valdības Vēstnesis [Kormányközölny] 41. sz., 1937.2.20.

⁸³ A lakóhely bejelentéséről szóló törvény (Lett Köztársaság), Latvijas Vēstnesis [Lettország Hivatalos Lapja], 104. sz., 2002.7.10.

[99] Harmadszor, következő lépésként azt kell ellenőrizni, hogy a felek megállapodtak-e a joghatóságról a Brüsszel Ia. rendelet 25. cikke alapján. Nagyon fontos megjegyezni, hogy a Brüsszel I. rendelet 23. cikke azt a követelményt fogalmazta meg, hogy a feleknek lakóhellyel vagy székhellyel kell rendelkezniük az adott tagállamban, ennek hiányában a nemzeti jog volt alkalmazandó. Az átdolgozott rendelet azonban kifejezetten megállapítja, hogy a joghatósági kikötés a felek lakóhelyétől függetlenül megtehető. Biztosítja továbbá, hogy az ilyen kikötés anyagi jogi érvényességét a választott tagállam nemzeti joga határozza meg, amire a Brüsszel I. rendelet nem tért ki. Utóbbit az **Egyesült Királyságban** megkérdozett jogászok ezért kritizálták is.

[100] Ugyanakkor a Brüsszel Ia. rendelet nem nyújt védelmet az EU-n kívüli bíróságot kijelölő joghatósági megállapodásoknak, a tagállami bíróságokat nem kötelezi ilyen megállapodások elismerésére. Ez olyan problémának tűnik, amelyet csak jogalkotói szinten lehet orvosolni, a védelmet a harmadik országbeli bíróságot kijelölő joghatósági megállapodásokra kiterjesztve. Míg a joghatósági megállapodásokról szóló Hágai Egyezmény⁸⁴ e tekintetben segítséget nyújthat, ez csak részleges és hosszú távú megoldást jelent, mivel jelenleg csak Mexikó ratifikálta ezt az egyezményt. Az egyezmény továbbá a kizárólagos joghatósági kikötésekre is kitér.

[101] Az EUB alapelvek egész sorát dolgozta ki arra vonatkozóan, hogy mikor érvényes egy joghatósági megállapodást tartalmazó, a szerződésbe foglalt záradék.⁸⁵ Még mindig előtérben van azonban a többes és a hibrid joghatósági záradékok kérdése. Az ilyen záradékok pénzügyi szerződések ezreibe szerepelnek. A hitelt nyújtók számára rugalmasságot biztosítanak a tekintetben, hogy hol indíthatnak meg egy, a hitelfelvevő elleni eljárást, de korlátozzák a hitelfelvevőt abban, hogy a hitelező ellen a kiválasztott bíróságon eljárást indítsanak; ez a tranzakció kereskedelmi kockázatait tükrözi. Ezek a megállapodások sem a Brüsszel I., sem a Brüsszel Ia. rendeletben nem szerepelnek, míg a Brüsszeli Egyezmény kifejezetten megemlíti őket.

✓ **A felek implicit módon is megállapodhatnak a joghatóságban, ha az alperes perbe bocsátkozik, és nem vitatja a bíróság joghatóságát.**

[102] Negyedrészt, a Brüsszel Ia. rendelet 26. cikkének (1) bekezdése szerint a rendelet „*egyéb rendelkezései alapján fennálló joghatóságtól eltekintve, valamely tagállamnak az a bírósága rendelkezik joghatósággal, amely előtt az alperes perbe bocsátkozik.*” Ez tehát a felek közötti, a joghatóságban való implicit megállapodást jelenti, kivéve, ha az alperes a joghatóság vitatása céljából bocsátkozik perbe. A Brüsszel Ia. rendelet e rendelkezése azt sugallja, hogy a bíróságnak nem kell *prima facie* vizsgálnia joghatóságát az eljárás megindításakor, hanem meg kell várnia, hogy az alperes perbe bocsátkozik-e. Van azonban ez alól egy kivétel, mivel ez a cikk sem írja felül a kizárólagos joghatóság szabályait (24. cikk).⁸⁶

⁸⁴ Hágai Nemzetközi Magánjogi Értekezlet, Joghatósági megállapodásokról szóló egyezmény. 44 International Law Materials, 2005.06.30., 1294. o.

⁸⁵ Magnus U., Mankowski P. (szerk.): *European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation*, SELP, 2012, 445. o.

⁸⁶ Lásd az EUB által a C-/13 sz. Cartier parfums – lunettes SAS, Axa Corporate Solutions assurances SA kontra Ziegler France SA, Montgomery Transports SARL, Inko Trade s. r. o., Jaroslav Matěja, Groupama Transport ügyben 2014. február 27-én hozott ítéletet.

[103] A fentiekén túl nagyon fontos, hogy ez a cikk egy új rendelkezést tartalmaz, amely szerint a biztosítási szerződésekben, az egyedi munkaszerződésekben és a fogyasztói szerződésekben a bíróságnak tájékoztatnia kell az alperest (a gyengébb felet) a bíróság joghatóságának kifogásolásához fűződő jogáról, valamint a perbeocsátkozás, illetve ennek elmulasztása következményeiről (26. cikk (2) bekezdés). Ez a rendelkezés tehát a bíróságot elsőként arra kötelezi, hogy megvizsgálja, a rendelet értelmében vett gyengébb féllel kötött szerződésről van-e szó, másodsorban pedig arra, hogy az alperest tájékoztassa. Ha tehát például egy **lettországi** bírósághoz egy **Magyarországon** lakóhellyel rendelkező természetes személy elleni keresetet nyújtanak be, a bíróságnak meg kell vizsgálnia, hogy a követelésre nem vonatkozik-e kizárólagos joghatóság, majd meg kell várnia, hogy az alperes perbe bocsátkozik-e.

[104] Azt is meg kell jegyezni, hogy a Brüsszel Ia. rendelet 28. cikke értelmében a bíróságnak joghatóságát hivatalból kell vizsgálnia, ha az alperes nem bocsátkozik perbe.

✓ **A Brüsszel Ia. rendelet 4. és 7. cikke szerinti joghatósági szabályokat csak akkor lehet alkalmazni, ha nem áll fenn kizárólagos joghatóság, nem gyengébb féllel kötött szerződésről van szó és nincs implicit joghatósági megállapodás sem.**

[105] Csak a fenti lépések megtételét követően lehet a joghatóságot a Brüsszel Ia. rendelet 4., illetve 7. cikke alapján megállapítani.

[106] A Brüsszel Ia. rendelet 4. cikke az *actor sequitur forum rei* (az alperes a saját lakóhelye szerinti bíróság előtt perelhető) jól ismert elvét tartalmazza. Az alperes ellen az eljárás megindítható, amint lakóhellyel rendelkezik a tagállamban.

[107] A jogi személyek székhelyének meghatározására a Brüsszel Ia. rendelet 63. cikke az irányadó; a Tanulmány szerzői nem észleltek különösebb problémát ennek az önálló fogalomnak az alkalmazásával kapcsolatban. A természetes személyek lakóhelyét ugyanakkor – a Brüsszel Ia. rendelet 62. cikke értelmében – a belső jog alapján kell meghatározni. Az interjúk során **lettországi** és **magyarországi** jogászok főként e fogalom értelmezése kapcsán fejezték ki aggályaikat. A *common law*-jogrendszerben (**Egyesült Királyság**) a *domicile* fogalmának eltérő a jelentése a kontinentális jogrendszerben használttól: „*egy adott jogrend által lefedett területen lévő*” személy gyökerei.⁸⁷ Amint az fentebb már említésre került, a 62. cikk (2) bekezdése értelmében ha az egyik fél nem rendelkezik lakóhellyel vagy székhellyel abban a tagállamban, amelynek bíróságát az ügy tárgyában felhívták, annak megállapítása során, hogy a fél más tagállamban rendelkezik-e lakóhellyel vagy székhellyel, a bíróság az említett másik tagállam jogát alkalmazza. Egy természetes személy lakóhelyének meghatározása tehát nagy nehézségekbe ütközhet.

[108] **Lettországi, egyesült királyságbeli, magyarországi, svédországi és németországi** jogászok az interjúk során és a kérdőívekben azt közölték, hogy az EUB rendszeres ítélezései ellenére a rendelet szerinti különös

⁸⁷ Magnus U., Mankowski P. (szerk.): *European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation*, SELP, 2012, 415. o.

joghatósági szabályok (a Brüsszel Ia. rendelet 7–9. cikke) működése továbbra is kérdéseket vet fel. A gyakoribb problémák a 7. cikk (1) bekezdésével kapcsolatosak. A Brüsszel I. rendelettel összehasonlítva azonban nem hozott jelentős változásokat a Brüsszel Ia. rendelet. A felperesek, illetve a bírók ezért a következő tesztort használhatják az e cikk szerinti különös joghatóság meghatározásához.

[109] A Brüsszel Ia. rendelet 7. cikke 1. pontjának alkalmazása során elsőként azt kell megvizsgálni, hogy az alperes a tagállamban lakóhellyel vagy székhellyel rendelkezik-e, mivel ez az említett cikk alkalmazásának előfeltétele. Ha az alperes nem rendelkezik lakóhellyel vagy székhellyel a tagállamban, akkor ez a cikk nem alkalmazható, ehelyett a Brüsszel Ia. rendelet 6. cikkének (1) bekezdése alapján a belső jogot kell alkalmazni.

[110] Ezt követően azt kell eldönteni, hogy a követelés jogalapja szerződés-e. A *szerződés* fogalmát önállóan, autonóm módon kell értelmezni, tekintet nélkül a belső jogra. E célból a bíróság a Róma I. rendelethez fordulhat, mivel annak – a (7) preambulumbekzdése értelmében – összhangban kell lennie a Brüsszel Ia. rendelettel.

[111] A szállítási szerződéseket illetően a Brüsszel Ia. rendelet 71. cikkét kell szem előtt tartani, mivel a 7. cikk 1. pontja nem alkalmazható, ha a szállítási szerződések kapcsán a joghatóságra vonatkozó speciális egyezmény van hatályban (például a CMR Egyezmény⁸⁸). Ezt egy **lettországi** bíróság helyesen ismerte fel egy olyan ügyben, amelyben a két fél a CMR Egyezmény hatálya alá tartozó megállapodást kötött, azaz a Brüsszel I. rendelet nem volt alkalmazható.⁸⁹

[112] Az áruk adásvételére vonatkozó ügyekre a Brüsszel Ia. rendelet 7. cikke 1. b) pontjának első francia bekezdése alkalmazandó, a szolgáltatásokra pedig a 7. cikk 1. b) pontjának második francia bekezdése.

[113] Fontos továbbá azt is vizsgálni, hogy a kötelezettség teljesítésének helye az alperes lakóhelyétől vagy székhelyétől eltérő tagállamban van-e. Ha ugyanis ezek ugyanabban a tagállamban vannak, a Brüsszel Ia. rendelet 4. cikke lesz alkalmazandó. A teljesítés helyének meghatározása egyike volt azoknak az aggályoknak, amelyeket mind az öt vizsgált tagállam (**Németország, Magyarország, Lettország, Svédország** és az **Egyesült Királyság**) jogászai megemlítettek.

[114] Mindez az ítélkezési gyakorlatból is kitűnik. **Lettországban** például úgy is problémát jelent a teljesítési hely meghatározása, hogy arról a felek megállapodtak. Egy ügyben a felperes európai fizetési meghagyás kibocsátását kérte, az elsőfokú bíróság azonban elutasította a kérelmet azzal, hogy nem rendelkezik joghatósággal, mivel az árut Horvátországba szállították. A felperes azonban megfellebbezte a határozatot, azzal érvelve, hogy a felek az INCOTERMS®2010⁹⁰ szerinti EXW-ben (*a teljesítés helye Lettország*) egyeztek meg, azaz a Brüsszel I. rendelet 5. cikkének (1) bekezdése (a Brüsszel Ia. rendelet 7. cikkének 1. b) pontja) alapján Lettország rendelkezik joghatósággal. A másodfokú bíróság azt állapította meg, hogy az elsőfokú határozat nem volt megalapozott, ezért hatályon kívül helyezte azt. Végül ugyanaz az elsőfokú bíróság új eljárásban úgy határozott, hogy mégis rendelkezik joghatósággal, és kibocsátotta az európai fizetési

⁸⁸ A Nemzetközi Közúti Árufuvarozási Szerződésről szóló ENSZ-egyezmény (CMR). 399 UNTS 189, 1956.

⁸⁹ A Rēzeknei Bíróság által a 26114410 sz. ügyben 2011. december 12-én hozott ítélet; nem tették közzé.

⁹⁰ INCOTERMS 2010®. ICC Services, 2010.

meghagyást.⁹¹ Ez az ügy azt mutatja, hogy a joghatóság megállapítását befolyásoló kiegészítő jogforrásokról⁹² (amilyen például az INCOTERMS®2010) több képzés szükséges.

[115] A gyakorlatban továbbra is tisztázatlan marad, hogyan állapíthatja meg egy bíróság egy szerződéses kötelezettség teljesítésének helyét, ha az alkalmazandó jog alapján lehetséges a több helyszínen való teljesítés. Sem a Brüsszel I. rendelet szövege, sem az EUB ítélkezési gyakorlata nem foglalkozik közvetlenül e kérdéskörrel. A jövőben tehát szükség lesz egy olyan előzetes döntéshozatali eljárásra, amely rendezi ezt a témát.

[116] Ami a szolgáltatásokat illeti, a szolgáltatásnyújtás helye az a hely, ahol a szolgáltatást nyújtó elvégzi a szükséges tevékenységeket, és ahol a fogyasztó ennek eredményében részesül.⁹³ Az EUB közelmúltbeli, egy **Lettországbán** nyilvántartásba vett légitársaságot érintő, illetve egy **német** bíróság által előterjesztett előzetes döntéshozatali kérelem ügyében született ítéletei szerint *a repülőgép indulási és érkezési helye egyaránt a légi szállítási szerződés tárgyát képező szolgáltatásnyújtás helyének minősül.*⁹⁴ A szállítási szerződésekben tehát egynél több teljesítési hely lehetséges.

[117] Ha a felek nem állapodtak meg a teljesítés helyében, a bíróság ezt a vonatkozó saját belső anyagi joga alapján állapítja meg.⁹⁵

[118] Következésképp megemlíthető, hogy a Brüsszel Ia. rendelet nagyon erős eszköz a jogi szakemberek kezében. A tanulmányutak során folytatott interjúkból kiderült, hogy az **Egyesült Királyságban** jellemző, hogy bíróságaikat kötik ki joghatósági megállapodásokban, míg **Lettországbán** ez kevésbé valószínű. Ennek az a magyarázata, hogy a lett bíróságok kevésbé bíznak az európai nemzetközi polgári eljárásjogban.

3. A Róma I., a Róma II. és a Róma III. rendelet alapján alkalmazandó jog

✓ A joghatóság megállapítását követően meg kell határozni az alkalmazandó jogot

[119] Amennyiben határokon átnyúló ügyben megállapítják a joghatóságot, a következő lépés az ügy érdemében alkalmazandó jog meghatározása. Az interjúk során kimutatták, hogy sem az ügyvédeknek, sem a bírónak nincs jól megalapozott ismerete a kollíziós jog szabályairól. Például létezik az a vélemény, hogy a bírónak nem kell hivatalból megállapítania az alkalmazandó jogot. Ez a kérdés, akárcsak a többi, a felekre marad, mivel a bírósági eljárás kontradiktórius. Néhány ügyvéd beismerte, hogy nem vetik fel az alkalmazandó jog kérdését a bíróságon, hogy ne bonyolítsák az ügyet.

✓ A Róma I., illetve a Róma II. rendelet alkalmazására csak a hatályuk megállapítását követően nyílik lehetőség.

[120] A Róma I. rendelet határokon átnyúló szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó. A „*szerződéses kötelezettség polgári és kereskedelmi ügyekben*” autonóm fogalom és lefedi „*az egyik fél által a másik felé*

⁹¹ A rigai kerületi bíróság által a CA-2700-14/17 sz. ügyben 2014. szeptember 18-án hozott határozat; nem tették közzé.

⁹² Lásd a C-87/10 sz. Electrosteel Europe SA kontra Edil Centro SpA ügyben 2011. június 9-én hozott ítéletet.

⁹³ Magnus U., Mankowski P. (szerk.): *European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation*. SELP, 2012, 175. o.

⁹⁴ Uo., 43. pont.

⁹⁵ Lásd: a 56/79. sz. Siegfried Zelger kontra Sebastiano Salinutri ügyben 180. január 17-én hozott ítélet.

szabadon vállalt” kötelezettségeket.⁹⁶ Egy bírónak figyelembe kell vennie, hogy a Róma I. rendelet már nevesít bizonyos típusú szerződéseket (pl. 4. cikk). Azokat a szerződéses kötelezettségeket, amelyek ezen autonóm fogalmak hatálya alá tartoznak, természetesen lefedi a rendelet.

[121] A Róma I. rendelet 28. cikke előírja, hogy annak érdekében, hogy a szerződés hatálya alá tartozzon, azt 2009. december 17-ét követően kell megkötöni.

[122] A Róma I. rendelet és a Római Egyezmény közötti viszonyokkal foglalkozik a Róma I. rendelet. Néhány tagállami bíróság azonban megkísérelte mindkét eszközt egyidejűleg alkalmazni.⁹⁷ Ez a megközelítés helytelen.

[123] A 24. cikk (1) bekezdése előírja, hogy a Róma I. rendelet a Római Egyezmény helyébe lép a tagállamokban, kivéve azon területeket, ahol a Róma I. rendelet nem alkalmazandó. Először is, ez azt jelenti, hogy a dán bíróságok továbbra is kötve maradnak a Római Egyezményhez, mivel Dánia nem vesz részt a Róma I. rendeletben.⁹⁸ Más tagállami bíróságoknak azonban akkor is alkalmazniuk kell a Róma I. rendeletet, ha a szóban forgó szerződés kapcsolódik Dániához.⁹⁹ Másodsor, az EUMSZ 355. cikkével összhangban a tagállamok bizonyos tengeren túli területeit nem köti a Róma I. rendelet, ahelyett azokat továbbra is a Római Egyezmény köti.¹⁰⁰ Továbbá a Római Egyezmény természetesen alkalmazandó a 2009. december 17-ét megelőzően kötött szerződésekre is. Mind a Róma I. rendelet, mind a Római Egyezmény párhuzamos alkalmazása azonban lehetetlen.

[124] A Róma II. rendeletet a polgári és kereskedelmi ügyek területét érintő szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra kell alkalmazni (1. cikk (1) bekezdés). A szerződésen kívüli kötelmi viszony autonóm fogalom, jelent „*bármely olyan kötelmi viszonyt, amelyet a kötelezett nem vállalt szabadon.*”¹⁰¹ A Róma II. rendelet területi hatálya megegyezik a Róma I. rendeletével.

[125] Nem megfelelő szövegezése miatt a Róma II. rendelet időbeli hatálya vitákat váltott ki. A rendelet szövegét 2007. július 31-én tették közzé a Hivatalos Lapban.¹⁰² Az EK-Szerződés 264. cikkének (1) bekezdése értelmében a rendelet a közzétételét követő huszadik napon lépett hatályba, vagyis 2007. augusztus 20-án.¹⁰³ A 31. cikk megállapította, hogy a rendeletet a hatálybalépését követően bekövetkező, károkozó eseményekre kell alkalmazni. Ha szó szerint értelmezzük, a rendeletet 2007. augusztus 20-át követően bekövetkező, károkozó eseményekre kellene alkalmazni.¹⁰⁴ Ez az értelmezés problematikus, mivel a 32. cikk szerint a rendeletet 2009. január 11-től kell alkalmazni, kivéve a 29. cikket, amelyet 2008. július 11-től kell alkalmazni. A két rendelet

⁹⁶ Ferrari F. (szerk.): *Rome I Regulation. Pocket Commentary*. SELP, 2015, 33. o.; Saleron F., Franzina P. (szerk.): *Regolamento CE n. 593/2008 del Parlamento europeo e del Consiglio del 17 giugno 2008 sulla legge applicabile alle obbligazioni contrattuali («Roma I»)*. I commentari. Le nuove leggi civili commentate, N. 3-4, Maggio-Agosto 2009, 556. o.

⁹⁷ A jürmalai városi bíróság által a C17119614. sz. ügyben 2014. augusztus 1-jén hozott ítélet; nem tették közzé.

⁹⁸ Ferrari F. (szerk.): *Rome I Regulation: Pocket Commentary*. SELP, 2015, 504. o.

⁹⁹ Uo.

¹⁰⁰ Uo., 504-505. o.

¹⁰¹ Huber P. (szerk.): *Rome II Regulation: Pocket Commentary*. SELP, 2011, p. 37; Calliess G.-P. (szerk.): *Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws*. Kluwer Law International, 2011, 380. o.

¹⁰² Huber P. (szerk.): *Rome II Regulation: Pocket Commentary*. SELP, 2011, 458. o.

¹⁰³ Uo.

¹⁰⁴ Uo., 459. o.

közötti ellentmondást az EUB ítélete oldotta fel, miszerint a rendelet a 2009. január 11-én vagy azt követően bekövetkezett károkozó eseményekre alkalmazandó.¹⁰⁵

✓ **A Róma III. rendelet meghatározza a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jogot. A házasság felbontásának és a különválásnak a fogalmát autonóm módon kell értelmezni.**

[126] A Róma III. rendelet kollíziós szabályokat ír elő a házasságfelbontási és a különválási ügyekre. Mindkét fogalmat autonóm módon kell értelmezni, a rendelet így meghatározza saját tárgyi hatályát. A (10) preambulumbekzdés első bekezdése előírja, hogy elvileg a Róma III. rendelet tárgyi hatályának összhangban kell lennie a Brüsszel IIa. rendeletével, a Róma III. rendelet azonban nem alkalmazható a házasság érvénytelenítésére. A bíróság így a Róma III. rendelet értelmezéséhez nézheti a Brüsszel IIa. rendelet szerinti gyakorlatot és tudományos anyagokat.

[127] A Róma III. rendelet nem határozza meg a jogképességre és a házasság érvényességére alkalmazandó jogot. A (10) preambulumbekzdés harmadik bekezdése azonban meghatározza, hogy az olyan előzetes kérdéseket, mint a jogképesség és a házasság érvényessége, valamint az olyan kérdéseket, mint a házasság felbontásának vagy a különválásnak a vagyoni jogi következményei, a név, a szülői felelősség, a tartási kötelezettségek vagy egyéb járulékos vonatkozások, az érintett résztvevő tagállamban alkalmazandó kollíziós jogi szabályok révén kell meghatározni. A nemzeti bíróság így bármilyen nemzeti vagy nemzetközi kollíziós jogot használhat, beleértve a *renvoi* szabályait, az imperatív szabályokat és az ezen előzetes kérdésekkel foglalkozó közrendi kifogást.¹⁰⁶

[128] A (10) preambulumbekzdés harmadik bekezdése mögötti elvet a következő példa szemléltetheti: ha a **lett** bíróság kap egy **Magyarországon** kötött házasság felbontására irányuló kérelmet; akkor a saját kollíziós szabályait kell alkalmaznia, hogy meghatározza a felek jogképességét és a házasság érvényességét. Lettországbn ezen szabályokat a lett polgári törvénykönyv fogja kifejteni.¹⁰⁷ A lett polgári törvénykönyv 11. cikkének (2) bekezdése előírja, hogy a lett állampolgárok házasságkötéshez való jogát a lett jog határozza meg, míg a házasságkötés alakiságait a *lex loci*. Így ha két lett állampolgár házasságot kötött Magyarországon, a magyar jog fogja meghatározni a házasságkötés alakiságait, míg a lett jog fogja meghatározni a fél házasságkötési képességét.

[129] A rendelet 13. cikke hasonlóképpen előírja, hogy semmi nem kötelezi arra az olyan résztvevő tagállamok bíróságait, amelyeknek joga nem rendelkezik a házasság felbontásáról, vagy a szóban forgó házasságot nem tekinti érvényesnek a házasság felbontására irányuló eljárás céljából, hogy e rendelet alkalmazásában kimondják a házasság felbontását (lásd a (26) preambulumbekzdés harmadik bekezdését). A (10) preambulumbekzdés

¹⁰⁵ Az EUB által a C-412/10. sz. Deo Antoine Homawoo kontra GMF Assurances SA ügyben 2011. november 17-én hozott ítélet, 37. pont.

¹⁰⁶ Torga M.: *Party autonomy of the spouses under the Rome III Regulation in Estonia*. Netherlands Journal of Private International Law, 2012, Vol. 4, 551.o.

¹⁰⁷ Polgári jog: A Lett Köztársaság joga. Valdības Vēstnesis [Kormányközlöny] 41. sz., 1937.2.20.

fényében olvasva ez a rendelkezés „a tagállam jogát” hasonlóan nem anyagi jogként érti, hanem inkább kollíziós jogi szabályként.¹⁰⁸

✓ **A Róma III. rendeletnek korlátozott a területi hatálya.**

[130] A Róma III. rendeletnek kevesebb részes tagállama van és így más uniós eszközökkel összehasonlítva szűkebb a földrajzi hatálya. A rendelet jelenleg Belgiumban, Bulgáriában, **Németországban**, Spanyolországban, Franciaországban, Olaszországban, **Lettországon**, Litvániában, Luxemburgban, **Magyarországon**, Máltán, Ausztriában, Portugáliában, Romániában és Szlovéniában alkalmazandó.

[131] Ebből következően a svéd és egyesült királyságbeli bírót nem köti a Róma III. rendeleten alapuló, házasság felbontására és különválásra alkalmazandó jog meghatározása. Ehelyett nekik a nemzetközi magánjog nemzeti és nemzetközi forrásait kell használniuk.

✓ **A bírónak meg kell határozniuk a Róma III. rendelet időbeli hatályát.**

[132] Akárcsak más uniós eszközök, a Róma III. rendelet is csak az időbeli hatálya alá tartozó ügyekben alkalmazandó. A 21. cikk (2) bekezdése meghatározza a bíróságokon való alkalmazásának indokait. A rendelet 2012. június 21-től alkalmazandó. Az átmeneti rendelkezések azonban meghatározzák, hogy időbeli hatályát tekintve a rendeletet hogyan kell alkalmazni. A 18. cikk (1) bekezdése megszabja, hogy a rendelet azon bírósági eljárásokra és azon alkalmazandó jog megválasztására vonatkozó megállapodásokra alkalmazandó, amelyeket 2012. június 21-ét követően indítottak vagy kötöttek. A 18. cikk (1) bekezdésének második albekezdése megszabja, hogy az alkalmazandó jog megválasztására vonatkozó, korábban kötött megállapodás érvényes, amennyiben az anyagilag és alakilag érvényes a rendelet szerint. Végül a 18. cikk (2) bekezdése meghatározza, hogy a rendelet nem érinti a valamely résztvevő tagállam joga szerint kötött, az alkalmazandó jog megválasztására vonatkozó azon megállapodásokat, amelyek esetében a bíróság megkeresése 2012. június 21-ét megelőzően történt.

✓ **A Róma-rendeleteknek nincs személyi hatályuk, ezért a felek valamely tagállamban lévő szokásos tartózkodási helye elvileg nem előfeltétele ezen eszközök alkalmazásának.**

[133] A Brüsszel Ia. rendelet 4. cikkének (1) bekezdése meghatározza a joghatóság központi kapcsolóelvét – az alperes lakóhelyét. A Róma-rendeleteknek más szerkezete van. Azokban az esetekben kell alkalmazni azokat, amikor az ügy a hatálya alá tartozik, függetlenül a felek szokásos tartózkodási helyétől. Ez azt jelenti, hogy a Róma-rendeletek ugyanúgy alkalmazandók, ha a felek nem rendelkeznek szokásos tartózkodási hellyel az EU-ban. Például Ausztráliából és az Egyesült Államokból érkező felek megállapodnak, hogy Magyarországon pereskednek a szolgáltatási szerződésükből eredő jogvitában. Egy ilyen megállapodás érvényes a Brüsszel Ia. rendelet 25. cikke szerint.

¹⁰⁸ Torga M.: *Party autonomy of the spouses under the Rome III Regulation in Estonia*. Netherlands Journal of Private International Law, 2012, Vol. 4, 551. o.

[134] Egy magyar bíróságnak meg kell majd határoznia, hogy melyik eszköz fog kollíziós jogi szabályokat biztosítani. Ebben az ügyben **Magyarország** olyan uniós tagállam, amit köt a Róma I. rendelet. A magyar bíróságot így lefedi a rendelet földrajzi hatálya. Másodszor, a szolgáltatási szerződések a Róma I. rendelet tárgyi hatálya alá tartoznak. Harmadszor, ha a szerződést 2009. december 17-ét követően kötötték, az a Róma I. rendelet hatálya alá tartozik. A határokon átnyúló elem jelenléte nyilvánvaló, mivel mindkét fél szokásos tartózkodási helye különböző államokban van.¹⁰⁹ Így a Róma I. rendelet lesz alkalmazandó, akkor is, ha egyik félnek sincs az EU-ban szokásos tartózkodási helye.

[135] Hasonlóképpen, a Róma-rendelet alkalmazható, ha mindkét fél közös szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, de a jogi kapcsolatoknak egyéb módon határokon átnyúló jellege van. Például a Róma II. rendelet 4. cikkének (2) bekezdése szerint *„ha a károkozásért felelősnek tekintett személy és a kárt elszenvedő személy szokásos tartózkodási helye a kár bekövetkezésének időpontjában ugyanabban az országban található, a jogellenes károkozásra ezen ország jogát kell alkalmazni.”*¹¹⁰ Így ha kettő, **Svédországban** szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személy **Németországban** kezdett vitázni, akkor a jogellenes károkozásra alkalmazandó jog a svéd lesz. Ezt következtetést azonban csak a Róma II. rendelet alkalmazásával lehet elérni.

[136] Mindazonáltal a szokásos tartózkodási hely meghatározása a Róma-rendeletek elengedhetetlen feladata. A rendeletek a szokásos tartózkodási helyet fő kapcsolóelvként használják az alkalmazandó jog meghatározásához, így a szokásos tartózkodási hely meghatározása a rendeletek hatékony alkalmazásának előfeltétele.

✓ **A Róma- rendeletek tartalmazzák az univerzális alkalmazás elvét.**

[137] Ha a Róma-rendeletek hatályának eleget tesznek, a bírónak az azokban foglalt kapcsolóelveket kell használnia az alkalmazandó jog megállapításához. Ezen eszközök uniós természete azt a téves elképzelést keltheti, hogy a rendeletek csak akkor alkalmazandók, ha az alkalmazandó jog valamely tagállamé.

[138] Ez egy tévhit, amit a Róma-rendeletek szövege nagymértékben tisztáz. A Róma I. rendelet 2. cikke, a Róma II. rendelet 3. cikke és a Róma III. rendelet 4. cikke előírja, hogy az ezen eszközök által meghatározott jogot akkor is alkalmazni kell, ha e jog nem egy tagállam joga. A nemzeti bíróság így kötve van az ezen eszközök által kijelölt jog alkalmazásához, akkor ha a kijelölt jog harmadik állam joga. Például, ha a szerződés felei kínai jogot választottak, akkor a Róma I. rendelet 3. cikkével összhangban, a magyar bíróságnak az ügy tárgyalása során a kijelölt jogot kell alkalmaznia, noha Kína nem tagállam.

¹⁰⁹ A szokásos tartózkodási hely nem a határokon átnyúló elem egyedi formája. A szerződéses kötelezettségek nem kimerítő listája a következő: üzleti tevékenység helye, a fél központi ügyvezetésének helye, a szolgáltatás vagy a szerződéskötés helye, az ingó vagy ingatlan vagy fekvésének helye. Lásd Ferrari F.(szerk.): *Rome I Regulation. Pocket Commentary*. SELP, 2015, 111-112. o.

¹¹⁰ Vitatott volt, hogy a Róma II. rendelet 4. cikkének (2) bekezdését nem kellene alkalmazni azon esetekben, amikor egynél több olyan áldozat vagy károkozó van, akiknek különböző szokásos tartózkodási helye van. Ezen vitákat akkor a Róma II. rendelet általános szabályai szerint kijelölt joggal összhangban kell eldöntetni. Lásd, Huber P. (szerk.): *Rome II Regulation: Pocket Commentary*. SELP, 2011, 95.o.

✓ **A Róma II. rendelet 8. cikke lefedi a szellemi tulajdonjogok megsértését, de az üzleti titkok megsértését nem.**

[139] A Tanulmány készítői azonosítottak egy ügyet, ahol a Róma II. rendelet 8. cikkének tartalmát félreértették. Egy lett bíróság előtti ügyben egy litván társaság beperelt egy lett társaságot.¹¹¹ A felperes azzal érvelt, hogy az alperes ellopta a felperes üzleti titkait és a kérelmét a jogellenes károkozásért való felelősségre alapította.

[140] Az alperes azt állította, hogy szerződéses kérelemről van szó és azt választottbíróság elé kell vinni. A felek kötöttek egy szerződést. Ennek megfelelően, annak rendelkezései szerint az alperes programozási szolgáltatást végzett. A szerződés tartalmazott egy titoktartási záradékot és egy választottbírósági kikötést. Az alperes úgy ítélte meg, hogy a kereset szerződéses jellegű volt, mivel az a titoktartási záradék megsértésére vonatkozott. A felperes fenntartotta, hogy az ügy üzleti titkok megsértésére vonatkozott, ami szerződésen kívüli jog.

[141] Az első fok úgy határozott, hogy a kérelem a titoktartási záradékra vonatkozott és így választottbírósági kikötés tárgya volt. A másodfok megsemmisítette a határozatot úgy tekintve, hogy az üzleti titkok megsértése a jogellenes károkozási kérelemnek minősül. A másodfokú bíróság mellesleg megjegyezte, hogy a következtetéseit a Róma II. rendelet 8. cikke alátámasztja.

[142] A bíróságok tulajdonképpen nem alkalmazták a Róma II. rendeletet. Az ráadásul nem volt alkalmazandó, mivel a szóban forgó jogvita a választottbírósági kikötés hatályát érintette. Egy ilyen vitát a lett választottbírósági törvény alkalmazásával kellett volna megoldani. A bíróság mindazonáltal hivatkozott a Róma II. rendeletre, amit a továbbiakban elemezni fogunk.

[143] Először, a Róma II. rendelet 8. cikke szerinti „szellemi tulajdonjogok” autonóm fogalmat jelöl.¹¹² A fogalmat az EU-ra kötelező nemzetközi egyezmények fényében kell értelmezni.¹¹³ A szellemi tulajdonjogok lefedik a szerzői jogokat, az adatbázisok védelmére vonatkozó *sui generis* jogot és az iparjogvédelmi jogokat.¹¹⁴ A 8. cikk azonban nem alkalmazandó üzleti titkok megsértése esetén.

[144] Ez a Róma II. rendelet kontextuális (rendszerintani) értelmezéséből ered. Az említett rendelet 6. cikkének (1) bekezdése a versenyviszonyokkal vagy a fogyasztók kollektív érdekeit sértő tisztességtelen versennyel foglalkozik. Másrészt a 6. cikk (2) bekezdése azt állítja, hogy amennyiben a tisztességtelen versenyt megvalósító cselekmény a verseny kizárólag egy meghatározott résztvevőjének érdekeit sérti, akkor a 4. cikket kell alkalmazni. Ez azt jelenti, hogy egy ilyen tisztességtelen versenyt azon hely joga szabályozza, ahol a kárt okozó

¹¹¹ A lett Legfelsőbb Bíróság polgári kollégiuma által a PAC - 1180/2014. sz. ügyben 2014. május 7-én hozott ítélet; nem tették közzé.

¹¹² Huber P. (ed): *Rome II Regulation: Pocket Commentary*. SELP, 2011, 231. o.

¹¹³ Uo., 231-232. o.

¹¹⁴ Uo., 231. o.; Calliess G.-P. (szerk.): *Rome Regulations: Commentary on the European Rules of the Conflict of Laws*. Kluwer Law International, 2011, 482-483. o.; Dickinson A.: *The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-contractual Obligations*. Oxford University Press, 2010, 452-453. o.

esemény bekövetkezett. Egy meghatározott versenyző kizárólagos érdekeit sértő tisztességtelen verseny lefedi az üzleti titkok megsértését.¹¹⁵

[145] Ezt megerősítik a Róma II. rendelet előkészítő iratai. Az Európai Bizottság által a Róma II. rendelethez készített magyarázó jelentés megjegyezte, hogy a 6. cikk (2) bekezdés „*olyan helyzetekkel foglalkozik, ahol egy tisztességtelen magatartás egy meghatározott versenytársra irányul, mint egy versenytárs alkalmazottainak elcsábítása, korrupció, ipari kémkedés, üzleti titkok feledése vagy szerződés megsértése esetén.*”¹¹⁶

[146] A példa mutatja, hogy nehéz lehet a Róma II. rendet pontos tartalmát meghatározni. A konkrét esetben a Róma II. rendelet 6. cikkének (2) bekezdése volt az, amelyik lefedte az üzleti titkok megsértését.

[147] Sokkal fontosabb azonban rámutatni, hogy a bíróságok nem használhatnák az uniós kollíziós eszközöket arra, hogy a nemzeti jog szerint egy jogi fogalmat megosztásuk hozza létre. A Róma II. rendelet kollíziós szabályokkal foglalkozik. Ezek a szabályok nem határozzák meg, hogy a nemzeti jog szerint vajon konkrét kötelezettségeket szerződéses kötelezettségekként vagy szerződésen kívüli kötelmi jogviszonynak kell jellemezni. Ellenkezőleg, ezen fogalmak autonóm értelmezését nyújtják, amelyek nem függenek össze a nemzeti jog szerinti jellemzővel. A Róma II. rendelet 12. cikke például a *cupla in contrahendo* kereseteket szerződésen kívülinek tekintik. Mindazonáltal az is nagyon igaz lehet, hogy a 12. cikk által kijelölt jog az ilyen keresetet szerződésesnek tekinti.¹¹⁷ A bíróságoknak különbséget kell tenniük az alkalmazandó jogot meghatározó kollíziós jogi szabályok és a nemzeti jogrendszeren belüli megkülönböztetések között, amelyeket befolyásolhatnak történelmi, politikai megfontolásokból adódó vagy bármely egyéb tényezők.

✓ **Az ítélezési gyakorlat azt mutatja, hogy bizonyos ügyek rendkívül bonyolult jogi problémákat tartalmaznak, amelyek megoldása egymást követő lépéseket igényel: a kollíziós probléma meghatározása és az uniós eszköz meghatározása, a probléma megoldására kollíziós szabályok biztosítása, és végül az előzetes kérdések elkülönítése a fő kérdéstől.**

[148] A **lett** ítélezési gyakorlat egy összetett kollíziós jogi esetet bemutatását kínálja, ahol a helyes kérdés feltevése és a helyes uniós eszköz meghatározása bonyolult, több lépcsős erőfeszítéssé vált.¹¹⁸ Az ügy a következő tényállással bírt. A lett bíróság fizetéseképtelenségi eljárást indított egy helyben nyilvántartásba vett vállalkozással szemben és kinevezett egy felszámolót. Szaúd-Arábiában szokásos tartózkodási hellyel rendelkező, nemrég elhunyt X személy vagyona megkísérelt keresetet benyújtani a fizetéseképtelenségi vagyonnal

¹¹⁵ Huber P. (szerk): *Rome II Regulation: Pocket Commentary*. SELP, 2011, 233. o.

Dickinson A.: *The Rome II Regulation: The Law Applicable to Non-contractual Obligations*. Oxford University Press, 2010, 405. o.; Wadlow C.: *Trade Secrets and The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*. European Intellectual Property Review, 2008, Vol. 30(8), 310. o.

¹¹⁶ Lásd, Wadlow C.: *Trade Secrets and The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*. European Intellectual Property Review, 2008, Vol. 30(8), 311. o.

¹¹⁷ Huber P. (szerk): *Rome II Regulation: Pocket Commentary*. SELP, 2011, 38. o.

¹¹⁸ A jürmalai városi bíróság által a C17119614. sz. ügyben 2014. augusztus 1-jén hozott ítélet; nem tették közzé. Az ítéletet megsemmisítette a rigai regionális bíróság által a C17119614. sz. ügyben 2014. szeptember 22-én hozott határozat. A megsemmisítés azonban nem kapcsolódott az uniós nemzetközi magánjog alkalmazásához. Így az eredeti ítélet érvényes példája az uniós nemzetközi magánjogi eszközök alkalmazása összetettségének.

szemben. A felszámoló elutasította a kereset az alapján, hogy X vagyónának lettországi képviselőjének nem volt meghatalmazása ilyen kereset benyújtására. X vagyona egy helyi képviselő révén megtámadta a felszámoló határozatát. Az ügy nehézsége az, hogy az említett képviselő meghatalmazására melyik jog az irányadó.

[149] A bíróság indoklása már a kezdettől fogva téves volt. A bíróság meghatározta, hogy X vagyónának keresete egy hitelszerződésen alapult. A bíróság a Róma I. rendelet 4. cikkének (2) bekezdését alkalmazta, és a szerződést azon ország joga alá vetette, ahol a szerződés jellegéből adódó teljesítésre kötelezett félnek a szokásos tartózkodási helye található. Itt a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a lett jogban a hitelszerződés „reálszerződés”, amit csak azután kötnek meg, hogy a hitel tárgya feletti birtoklás átszállt az adósra. Így a szerződés szerint csak az adós volt kötelezettsége. Az alperes az adós volt és a szokásos tartózkodási helye Lettországra volt. Ezen megfontoláson alapulva a bíróság arra következtetett, hogy a lett jog volt irányadó a vagyonnal szembeni kereset benyújtásához szükséges meghatalmazásra.

[150] Itt van a bíróság első hibája. Összhangban az autonóm értelmezés elvével, a Róma I. rendelet céljából a hitelszerződést a lett nemzeti jogra való tekintet nélkül kell értelmezni.

[151] A bíróság hitelszerződésre vonatkozó elemzése azonban teljesen hasztalan volt, mivel a bíróság hibásan határozta meg az ügy nehézségét. Az alkalmazandó jog kérdése nem függött össze a hitelszerződéssel. A kérdés X vagyona képviselőjének arra való illetékességére irányult, hogy fizetéseképtelenségi eljárásban keresetet nyújtson be. A hitelszerződésre alkalmazandó jog meghatározása egyébként sem bírt volna hatással. A bíróságnak azt kellett eldöntenie, hogy melyik jog alkalmazandó hitelező azon jogára, hogy fizetéseképtelenségi eljárásban keresetet nyújtson be.

[152] Valójában a bíróság hibásan határozta meg a Róma I. rendelet hatályát. Egyesek szerint a Róma I. rendeletnek kettő tárgyi hatálya van. A legtöbb esetben a rendelet hatályát maga a rendelet határozza meg. Ez azonban változik, ha a fizetéseképtelenségi eljárás megindult. Attól a pillanattól fogva a fizetéseképtelenségről szóló rendelet szolgáltatja a kollíziós szabályokat.

[153] A fizetéseképtelenségről szóló rendelet 4. cikke kollíziós szabályokat ír elő.¹¹⁹ Ez a rendelkezés „*meghatározza a fizetéseképtelenségre alkalmazandó jogot, annak lefolytatását és tárgyi hatályát [..]*.”¹²⁰ A *lex fori concursus* azon ország anyagi jogát jelenti, ahol a fizetéseképtelenségi eljárást megindították, függetlenül a nemzeti kollíziós szabályoktól.¹²¹ A fizetéseképtelenségről szóló rendelet 4. cikke továbbá „*meghatározza a fizetéseképtelenségi eljárás személyeket és jogviszonyokat illető valamennyi hatását, mind eljárási, mind anyagi jogi értelemben.*”¹²² Alkalmazásának megkönnyítése érdekében azonban, a 4. cikk felsorolja az ezen rendelkezés által lefedett konkrét ügyeket, annak ellenére, hogy a lista nem kimerítő jellegű.¹²³

¹¹⁹ Pannen K. (szerk.): *European Insolvency Regulation*. De Gruyter, 2007, 204. o.

¹²⁰ Virgos M., Schmit E.: *Report on the Convention on Insolvency Proceedings*, 88. pont.

¹²¹ Ibid., para. 87; Pannen K. (szerk.): *European Insolvency Regulation*. De Gruyter, 2007, 204. o.

¹²² Virgos M., Schmit E.: *Report on the Convention on Insolvency Proceedings*, 90. pont.

¹²³ Uo., 91. pont; Pannen K. (szerk.): *European Insolvency Regulation*. De Gruyter, 2007, 206. o.

[154] A 4. cikk lényegi hatásai azok „amelyek a csődjogra tipikusak, azaz a fizetéseképtelenségi eljárások céljai eléréséhez szükséges hatások.”¹²⁴ És „[e]nnyiben a megindulás helye szerinti állam joga kizoríthatja [...] az általában alkalmazandó jogot a kollíziós jog fizetéseképtelenséget megelőző közös szabályai szerint az érintet aktusra.”¹²⁵

[155] A konkrét esetben a kérdés X vagyona képviselőjének meghatalmazását illette. A fizetéseképtelenségről szóló rendelet 4. cikke (2) bekezdésének h) pontja a követelések bejelentésének, igazolásának és elfogadásának szabályait a *lex fori concursus* alá veti. Ez a rendelkezés magában foglalja, hogy egy fizetéseképtelen vagyonnal szembeni kereset benyújtására a hitelezővel szemben támasztott követelmények a fizetéseképtelenségről szóló rendelet, különösen a 4. cikk alá tartoznak. Az értelmezést megerősítette a francia Legfelsőbb Bíróság kijelentve, hogy a fizetéseképtelenségről szóló rendelet meghatározza egy személy a kereset benyújtásához szükséges meghatalmazására irányadó jogot.¹²⁶ A lett bíróságnak így a fizetéseképtelenségről szóló rendelet 2. cikk (2) bekezdésének h) pontjával kell törődnie a Róma I. rendelet helyett.

[156] Mindazonáltal jelen ügyben nagyon valószínű, hogy a fizetéseképtelenségről szóló rendelet sem tudott volna az ügy eldöntéséhez szükséges kollíziós jogi szabályokat nyújtani. Végül az volt a kérdés, hogy vajon szaúd-arábiai X vagyona és annak **Lettországbán** található része rendelkezett-e jogképességgel arra, hogy meghatalmazást adjon a lett képviselőjének. Úgy tűnik, hogy így annak megválaszolására, hogy a képviselő képes volt-e keresetet benyújtani azon előkérdést is meg kellett válaszolni, hogy X vagyonának volt-e általános jogképessége Lettországbán tevékenykedni. Mivel az uniós eszközök általában nem nyújtanak kollíziós szabályokat jogképességet illetően, a bíróságnak a nemzeti jogot kellett alkalmaznia X lettországi vagyonának jogképessége meghatározására.

[157] Miután ezt a kérdést a lett nemzeti joggal összhangban kellett volna eldönteni, a bíróságnak a fizetéseképtelenségről szóló rendeletet arra kellett volna használnia, hogy eldöntse, vajon a meghatalmazás elegendő volt-e ahhoz, hogy felhatalmazza a képviselőt, nyújtson be keresetet a fizetéseképtelen vagyonnal szemben. Ez a kérdés a lett anyagi jog alá tartozott volna a fizetéseképtelenségről szóló rendeletet 4. cikke szerint.

✓ **Jelenleg nincs általánosan elfogadott álláspont a külföldi jog hivatalból történő alkalmazása tekintetében. Így olyan jogrendszerekben, amelyek a külföldi jog alkalmazását eljárásjogi kérdésnek tekintik, a bíróságok nem kötelesek a külföldi jogot alkalmazni, hacsak a felek erre nem hivatkoznak. Az olyan jogrendszerekben, amelyek a külföldi jog alkalmazását anyagi kérdésnek tekintik, ahol a bíróságok mérlegelhetnek, kötelező a bíróság számára hivatalból alkalmazni a külföldi jogot, akkor is, ha a felek nem hivatkoznak arra.**

¹²⁴ Virgos M., Schmit E.: *Report on the Convention on Insolvency Proceedings*, 90. pont.

¹²⁵ Uo.

¹²⁶ A Cour de cassation által a 08-14949. sz. Société Aenix -v- Société Access Graphics BV. ügyben 2009. december 15-én hozott ítélet.

[158] A Róma I. rendelet 1. cikkének (3) bekezdése és a Róma II. rendelet 1. cikkének (3) bekezdése előírja, hogy egyik rendelet sem alkalmazandó eljárási kérdésekre. Az Egyesült Királyság bíróságai ezen rendelkezésre hivatkoznak annak megállapítására, hogy a jogrendszerükön belül a külföldi jog alkalmazása eljárásjogi kérdés és így azok nem kötelesek a külföldi jogot akkor alkalmazni, ha a felek nem kérik ezt. Ez a menekülő klauzula csak azon jogrendszerek tekintetében hasznos, amelyek a külföldi jog alkalmazását párhuzamosan eljárási és mérlegelési kérdésnek tekintik (úgynevezett „*passzív megközelítés*”).

[159] Azon államokban, ahol a bíróságokat külföldi jog kezelésére vonatkozó megközelítésében „*passzívnak*” osztályozzák, a feleknek hivatkozniuk kell a felhívott külföldi jog vonatkozó tartalmára és bizonyítaniuk kell azt. A bíróság szerepe általában a felek által felhozott bizonyítékokból való következtetések levonására korlátozódik. A bírónak nincs szerepe a tényekre vonatkozó információ begyűjtésében. A külföldi jogot megítélendő tényként kezelik.¹²⁷

[160] Ezzel szemben azon jogrendszerek, amelyek nem tekintik az ügyet eljárásinak, nem kerülhetik el a Róma I. és Róma II. rendelet alkalmazását. Például a külföldi jogirodalomban **Lettországot** olyan országgént emlegetik, ahol a kollíziós jogi szabályok alkalmazása kötelező és tényszerű, valamint ahol a külföldi jogot *tényként* kezelik.¹²⁸ A Tanulmány szerzői az *aktív megközelítést* javasolják a külföldi jog kezelésére Lettországon. Bármelyik kerül is azonban kiválasztásra, szükséges, hogy a bírói kar a külföldi jog hivatalbóli alkalmazásának megbízható megközelítését alakítsa ki, mivel a bíróság bármilyen eltérést megmagyaráz és megindokol.

[161] Az aktív megközelítést alkalmazza **Németország** és **Magyarország**, kötelezőnek tekintve a külföldi jog és a hazai kollíziós jogi szabályok alkalmazását. A külföldi jogot *jognak* tekintik, és nem *ténynek*. Ugyanakkor **Svédország** a középútas megoldást követi, a kollíziós jogi szabályok alkalmazását csak a személyállapotot, a jogképességet és egyéb hasonló, elidegeníthetetlen jogokat illetően tekintve kötelezőknek. A kollíziós jogi szabályok tehát mérlegelés tárgyai. A külföldi jog *sajátos természetű törvénynek* és *sajátos természetű ténynek* is tekinthető.¹²⁹

4. *Ideiglenes intézkedések*

✓ **Az ideiglenes intézkedéseket vagy abban a tagállamban lehet kérelmezni, amely az ügy érdekében eljár, vagy egy másik tagállamban.**

[162] A félnek két lehetősége van az ideiglenes intézkedése kérelmezésére: vagy az ügy érdemében joghatósággal rendelkező tagállam bíróságán, vagy egy másik tagállam bíróságán kérelmezheti, ahol pl. az alperes vagyona található. Ezt a kérdést a Brüsszel Ia. rendelet 35. cikke fedi le joghatósági szabályokat biztosítva, ha a kérelmező más tagállamban ideiglenes intézkedéseket kérelmez, beleértve a biztosítási intézkedéseket is, még akkor is, ha egy másik tagállam rendelkezik az ügy érdemében joghatósággal. A Brüsszel

¹²⁷ Lalani S.: *Establishing the Content of Foreign Law: a Comparative Study*. Maastricht Journal, 2013, Vol. 20, 79. o.

¹²⁸ Uo., 94. o.

¹²⁹ Uo., 77, 78, 83, 98. o.

Ia. rendelet 35. cikke az ideiglenes intézkedésekre korlátozott kiegészítő joghatóságot biztosít. A 35. cikk minden olyan helyzetben alkalmazandó, amikor azon bíróságnak, amelytől az ideiglenes segítséget kérelmezték, a II. fejezet („joghatóság”) rendelkezései értelmében hiányzik a joghatósága a vita érdemének meghatározására.¹³⁰ Például egy **magyarországi** kérelmező beperel egy **Németországban** lakó alperest a német bíróság előtt a Brüsszel Ia. rendelet 4. cikkével összhangban, és ha a kérelmező megállapítja, hogy az alperesnek **Svédországban** vannak vagyontárgyai, akkor a svéd bíróság előtt ideiglenes intézkedéseket lehet kérelmezni.

[163] A Brüsszel Ia. rendelet 35. cikke lehetővé teszi az **egyesült királyságbeli** bíróság számára is, hogy egy állítólagos szerződésszegésnél ideiglenes intézkedést hozzon egy másik tagállamban tervezett érdemi intézkedés megsegítéseképpen, hogy az addig érvényes legyen, amíg az érdemi joghatósággal rendelkező bíróság az ideiglenes kérelem tárgyában tárgyalást tart.¹³¹

[164] Ahol az intézkedések tárgyául szolgáló vagyontárgyak találhatók, azon tagállam bíróságai képesek a legjobban megítélni azon körülményeket, amelyek a kérelmezett intézkedések megítéléséhez vagy elutasításához vezethetnek, vagy az olyan eljárások az és feltételeket megállapítani, amelyeket a kérelmezőnek figyelembe kell vennie, hogy biztosítva legyen az engedélyezett intézkedések ideiglenes vagy biztosítási jellege. Ezért az ideiglenes vagy biztosítási intézkedések 35. cikk alapján történő megítélése feltételes – függ a kérelmezett intézkedések tárgya és azon tagállam bíróságának joghatósága közti valós összekötő kapocs fennállásától, ahol ezen intézkedéseket kérelmezték.¹³²

[165] Nem fontos, hogy vajon az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróságot az előtt vagy az után keresték-e meg, hogy az ideiglenes intézkedéseket alkalmazták. A 35. cikk így joghatóságot ruházhat az ideiglenes intézkedés iránti kérelmet vizsgáló bíróságra, akkor is ha egy másik tagállamban az ügy érdemében folyó eljárást már megkezdték vagy megkezdhették.¹³³

[166] Erre a cikkekre nem lehet hivatkozni akkor, ha az alperes nem lakik az EU-ban, kivéve ha az ügy érdeme a kizárólagos joghatósági szabályok hatálya vagy az alávetés alá tartozik.¹³⁴

[167] A cikk jelezte, hogy olyan ideiglenes intézkedés iránt lehet kérelmet előterjeszteni, amely az adott tagállam nemzeti joga alapján rendelkezésre áll. Ez az alkalmazandó nemzeti eljárásjoghoz vezet, noha az „ideiglenes intézkedések, beleértve a biztosítási intézkedéseket is” fogalmát úgy kell értelmezni, mint ami olyan intézkedésekre hivatkozik, amelyek „célja, hogy megőrizze a ténybeli vagy jogi helyzetet oly módon, hogy olyan jogokat oltalmazzon, amelyek elismerését az ügy érdemében joghatósággal rendelkező bíróságon kívül

¹³⁰ Stone P.: *EU Private International Law*. 2nd ed. Elgar European Law, 2010, 210. o.

¹³¹ Uo., 211. o.; Nike v Rosicky [2007] EWHC 1967 (Ch).

¹³² Az EUB által a C-391/95. sz. Van Uden Maritime BV, trading as Van Uden Africa Line kontra Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another ügyben 1998. november 17-én hozott ítélet, 39, 40. pontok; Az EUB által a 125/79. sz. Denilauler kontra Couchet frères ügyben 1980. május 21-én hozott ítélet, 16. pont

¹³³ Az EUB által a C-391/95. sz. Van Uden Maritime BV, trading as Van Uden Africa Line kontra Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another ügyben 1998. november 17-én hozott ítélet, 34. pont.

¹³⁴ Magnus U., Mankowski, P.(ed.): *European Commentaries on Private International Law Brussels I. Regulation*. SELP, 2012, 612. o.

kérelmezik.”¹³⁵ Ezért az ideiglenes intézkedéseket, beleértve a biztosítási intézkedéseket is, elrendelő bíróságnak figyelembe kell vennie ezen autonóm fogalom EUB általi értelmezését.

[168] A Brüsszel Ia. rendelet (25) preambulumbekzdése szerint az ideiglenes intézkedések – beleértve a biztosítási intézkedéseket is – fogalmának magában kell foglalnia például az olyan, az információszerzést vagy a bizonyítékok biztosítását szolgáló biztosítási intézkedéseket is, mint a szellemi tulajdonjogok védelméről szóló, 2004. április 29-i 2004/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 6. és 7. cikkében említett felkutatási és lefoglalási intézkedések.¹³⁶ Nem foglalja viszont magában a nem biztosítási jellegű, mint például a tanúmeghallgatást elrendelő intézkedéseket. Ez nem járhat a bizonyításfelvételtől szóló rendelet alkalmazásának sérelmével.

[169] Például az **angol** bíróságok azon hatáskörét, hogy biztosítási intézkedést elrendelő határozatot hozzanak a tagállamokbeli eljárások támogatására, az EUB által a *Van Uden*- és a *Mietz*-ügyben¹³⁷ hozott ítéletek olyan határozatokra korlátozzák, amelyeket arra terveztek, hogy azokat angliai vagyontárgyakkal vagy személyekkel szemben végrehajtsák végre. Ez a korlátozás akkor alkalmazandó, ha a vita tárgya a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alá tartozik és a II. fejezet („*joghatóság*”) elvonja az érdemi joghatósággal rendelkező angol bíróságot egy másik tagállam bírósága javára.¹³⁸

[170] Az elismerési és végrehajtási eljárás tekintetében a Brüsszel Ia. rendelet 2. cikkének a) pontja előírja, hogy III. fejezet („*elismerés és végrehajtás*”) alkalmazásában a „*határozat*” magában foglalja azon ideiglenes intézkedéseket – beleértve a biztosítási intézkedéseket is – amelyeket az ügy érdemi elbírálása tekintetében e rendelet alapján joghatósággal rendelkező bíróság hozott. Nem foglalja magában az olyan ideiglenes intézkedéseket – beleértve a biztosítási intézkedéseket is –, amelyeket az ilyen bíróság az alperes idézése nélkül hozott, kivéve, ha az intézkedést tartalmazó határozatot a végrehajtást megelőzően kézbesítették az alperesnek.

✓ **A Brüsszel Ia. rendelet 35. cikke a választottbírósági kikötést tartalmazó megállapodások kapcsán más tagállamban kérelmezett védelmi intézkedésekre is alkalmazandó.**

[171] Ez a cikk akkor is alkalmazandó, ha ideiglenes intézkedést azért kértek, hogy egy választottbírósági vitában biztosítsanak egy követelést. Ezt az EUB a *Van Uden*-ügyben állapította meg:

*Ha a felek érvényesen kizárták egy szerződésből eredő vita kapcsán a bíróságok joghatóságát és az ügyet választottbírósági útra utalták, , [...] csak a 24. cikk alapján lehet egy bíróság felhatalmazva a [Brüsszeli] Egyezmény szerint ideiglenes vagy biztosítási intézkedések elrendelésére.*¹³⁹

[172] Az ideiglenes intézkedésekről döntő nemzeti bíróságok a saját eljárási szabályaikat alkalmazzák. Így ha például választottbírósági eljárás függése előtt vagy alatt a **svéd** bíróság ilyen ideiglenes intézkedéseket kér,¹⁴⁰

¹³⁵ Az EUB által a C-261/90. sz. Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler kontra Dresdner Bank AG ügyben 1992. március 26-án hozott ítélet.

¹³⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/48/EK irányelve (2004. április 29.) a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 157., 2004.4.30., 45. o.

¹³⁷ Az EUB által a C-99/96. sz. Mietz kontra Intership Yachting Sneek ügyben 1999. április 27-én hozott ítélet

¹³⁸ Stone P.: *EU Private International Law*. 2nd ed. Elgar European Law, 2010, 214. o.

¹³⁹ Az EUB által a C-391/95. sz. Van Uden Maritime BV, trading as Van Uden Africa Line kontra Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line and Another ügyben 1998. november 17-én hozott ítélet, 24-25. pontok

akkor a kérelemnek, összhangban a **lett** polgári eljárásjogi törvénnyel, csak a választottbíróági eljárás megindulása előtt lehet eleget tenni, így ha a választottbíróági eljárást már megindították egy másik tagállamban, akkor a lett bíróságok nem fogják elrendelni az ideiglenes intézkedéseket.¹⁴¹

[173] Egyes bíróságok vonakodnak ideiglenes intézkedéseket elrendelni.¹⁴² Ennek egyik oka az lehet, hogy idáig nagyon kevés figyelmet szenteltek azon bíróságok közti kölcsönhatásnak, amelyen az érdemi eljárás folyamatban van és amely meghozott egy ideiglenes intézkedést.¹⁴³ Az eljárás nagy biztonságot jelentene, ha volna arra egy mechanizmus, amellyel az ideiglenes intézkedést elrendelő bíróság kommunikálhatna az ügyet érdemben tárgyaló bírósággal.

[174] A **lett** bíróságok néhány ügye jelzi továbbá, hogy nem lehet megtámadni az ideiglenes intézkedések elutasításáról szóló azon határozatokat, amelyeket azelőtt hoztak, hogy a külföldi fórumon megindult volna az eljárás.¹⁴⁴ Az ilyen érvelés a régi, hazai ítélkezési gyakorlaton alapul,¹⁴⁵ noha a polgári eljárásjogi törvény kommentárjai szerint minden ideiglenes intézkedésről szóló határozat megtámadható.¹⁴⁶ A jövőben így tanácsos volna, ha a bírók nem követnék ezt a fajta hosszú ideje fennálló érvelést és az ügy határokon átnyúló jellegét is figyelembe vennék. Gondos figyelmet kell továbbá fordítani azon körülményeknek, amelyek a külföldi joghatóság alatt folyó eljárást befolyásolhatják, beleértve az időt és a költségeket, valamint választott bíróági eljárás esetén azt, hogy annak megindulása után már nem lehet ideiglenes intézkedést kérelmezni, így a fél elveszti az egyik fő jogorvoslatot.

✓ **2017. január 18-tól a hitelezők hozzájuthatnak majd az európai számlazárolási végzéshez.**

[175] 2014. május 15-én elfogadták az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzésről szóló rendeletet. 2017. január 18-tól lesz alkalmazandó (54. cikk).¹⁴⁷ A rendelet olyan eljárást biztosít, amellyel a hitelező számára lehetővé válik, hogy ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés formájában olyan biztosítási intézkedést kérhessen, amely megakadályozza az adósa által valamely tagállamban vezetett bankszámlán tartott pénzeszközöknek az átutalását vagy felvételét, amennyiben fennáll annak a kockázata, hogy ezen intézkedés nélkül a hitelező adóssal szembeni követelésének későbbi érvényesítése meghiúsul, vagy számottevően

¹⁴⁰ Shaughnessy P.: *Chapter 5: Interim Measures in International Arbitration*. In: (ed. Franke U., Magnusson A. (szerk.): *Sweden: A Practitioners Guide*. Kluwer Law International, 2013, 96. o. Lásd továbbá: A választottbíróásgról szóló svéd törvény (Sw: Lag (1999:116) om skiljeförfarande), 4. cikk (3) bekezdés.

¹⁴¹ A lett polgári eljárásjogi törvény (elfogadás: 1998. október 14.; kihirdetés: Latvijās Vēstnesis [Lettország Hivatalos Lapja] 326/330. sz., 1998. november 3.) 139. cikke.

¹⁴² Hivatalos bíróági statisztikák szerint, az elsőfokú **lett** bíróságokhoz 2014-ben 323 kereset érkezett a kérelem biztosítására az eljárások megindulása előtt, csak 191 kérelemnek tettek eleget. Ezek a statisztikák azonban nem közlik, hogy olyan ügyekben, amelyek nem bírnak határokon átnyúló elemmel, hányszor kérték az ideiglenes intézkedés elrendelését. Lásd: a bírósági információs rendszer statisztikái. Elérhető: https://tis.ta.gov.lv/tisreal?Form=TIS_STAT_O.

¹⁴³ Hess B., Pfeiffer T., Schlosser P.: *The Brussels I-Regulation (EC) No. 44/2001*. The Heidelberg Report on Application of the Regulation Brussels I in 25 Member States (Study JL2/C4/2005/03), 2008, 305. o.

¹⁴⁴ Lásd pl.: a rigai regionális bíróság által a 3-12/0112-14/9. sz. ügyben 2014. október 13-án hozott határozat; nem tették közzé.

¹⁴⁵ A lett Legfelsőbb Bíróság polgári kollégiuma által a C01188510. sz. ügyben 2010. július 20-án hozott határozat; nem tették közzé.

¹⁴⁶ Civilprocesa likuma komentāri. I.daļa (1.-28.nodaļa). (Torgāns K.zin.red.), Tiesu Namu aģentūra, 2011, 344.lpp.

¹⁴⁷ Az Egyesült Királyság és Dánia nem vesz részt a rendelet elfogadásában és alkalmazásában. Lásd: (50) és (51) preambulumbekendések.

nehezebbé válik ((7) preambulumbekzdés). Ez az eljárás a meglévő nemzeti eljárások alternatívája lesz (1. cikk (2) bekezdés). A valamely tagállamban kibocsátott számlázárolási végzést a többi tagállamban külön eljárás nélkül el kell ismerni, és a többi tagállamban végrehajthatóvá nyilvánítás nélkül végrehajthatónak kell tekinteni (22. cikk). Remélhetőleg, ez a rendelet megkönnyíti határokon átnyúló ügyekben a védelmi intézkedések beszerzésének hatékonyságát.

5. Európai eljárások

✓ **A joghatóság és az alkalmazandó jog meghatározása után a fél választhat a rendelkezésre álló belföldi, illetve uniós eljárások közül.**

[176] A joghatóság kérdésének tisztázását követően a fél megfontolhatja, hogy melyik eljárás a legalkalmasabb számára a pereskedéshez. Választhatja a rendelkezésre álló belföldi eljárást, de az alternatív európai eljárásokat, pl. a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendeletet, az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendeletet, vagy az európai végrehajtható okiratról szóló rendeletet is.

[177] A **lett** Igazságügyi Minisztérium és az Európai Bizottság jelentős támogatásával már készült tanulmány az európai eljárások¹⁴⁸ alkalmazásáról, az *Ajánlások és iránymutatások* tehát csak röviden ismerteti az európai eljárásokat.

✓ **Az európai eljárások többek között a nemzeti eljárások alternatívái is.**

[178] Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy az európai eljárások alternatívái a rendelkezésre álló valamennyi nemzeti eljárásnak, a felek szabadon választhatnak valamelyik európai eljárás, illetve a hasonló belföldi eljárás közül. A bíró tehát saját maga nem hívhatja fel a kérelmezőt valamelyik európai eljárás igénybevételére az adott ügy határokon átnyúló jellege miatt.¹⁴⁹

[179] A fentiekén túl, az európai eljárások nem helyettesítik, és nem is harmonizálják a meglévő hasonló belföldi eljárásokat,¹⁵⁰ az európai eljárások tehát a nemzeti eljárásoktól függetlenül alkalmazandóak. A **lett** Legfelsőbb Bíróság például megváltoztatta korábbi eljárásrendjét, hogy a belföldi és az európai eljárások közti különbséget fenntartsa. Konkrétan, a korábbi ítélezési gyakorlat alapján a kis értékű követelésekre vonatkozó belföldi eljárásra a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet volt irányadó, így a munkaügyi jogviták nem tartoztak a belföldi eljárás hatálya alá. A Legfelsőbb Bíróság azonban helyesen állapította meg, hogy a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló uniós rendelet nem érinti a belföldi eljárásjog hatályát, a munkaügyi jogviták tehát a kis értékű követelésekre vonatkozó belföldi eljárás alapján is lefolytathatóak.¹⁵¹

¹⁴⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról, Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 143., 2004.4.30. , 15–62. o.; Az Európai Parlament és a Tanács 861/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről, Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 199, 2007.7.31, 1–22. o.

¹⁴⁹ Egy lett bíróság egy ügyben saját maga kezdeményezte a feleknél, hogy a kis értékű követelésekre vonatkozó európai eljárást alkalmazzák, mivel az ügynek volt határon átnyúló eleme. Lásd a Daugavpils-i Bíróság által az 590/2012. sz. ügyben 2012. május 18-án hozott határozatot; nem tették közzé.

¹⁵⁰ Lásd a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet (8) és az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet (10) preambulumbekzdését.

¹⁵¹ A lett Legfelsőbb Bíróság által az SKC-2113/2014. számú ügyben 2014. április 29-én hozott ítélet.

[180] Az európai eljárásokkal kapcsolatos egyik aggály az, hogy uniós szintű, alternatív és különálló eljárásoknak szánták őket. Néhány rendelkezés azonban azt sugallja, hogy amennyiben egy európai eljárás nem folytatható, a bíróság a belföldi eljárásra irányítja tovább az ügyet.¹⁵² Ilyen átirányítási rendelkezésre azonban az egyes rendeletek nem tartalmazznak, illetve nem minden tagállam nemzeti joga tartalmaz.¹⁵³

✓ **Az kis értékű követelések európai eljárásában és az európai fizetési meghagyási eljárásban a joghatóságot a Brüsszel Ia. rendelettel összhangban kell megállapítani.**

[181] A Brüsszel Ia. rendelet összefügg a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelettel (például utóbbi rendelet „A” nyomtatványának 4. pontja tekintetében) és az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelettel (6. cikk). mivel ezen eljárások alkalmazása során a joghatóság megállapítására a Brüsszel Ia. rendelet az irányadó.

✓ **Az európai eljárások formanyomtatvány-alapú eljárások. A feleknek, illetve a bírónak formanyomtatványokat kell használniuk.**

[182] Az említett eljárások egyik célja, hogy egyszerűsítse és meggyorsítsa a határokon átnyúló jogviták rendezését. Ennek a célnak az elérése érdekében az uniós jogalkotók az eljárásokat formanyomtatványokra alapozták. A **lettországi** bíróságok számára ugyanakkor nehézséget okoz az ilyen, formanyomtatvány-alapú eljárások alkalmazása, illetve annak felismerése, hogy a formanyomtatványokkal időt és költségeket lehet megtakarítani. Sok esetben fordult elő, hogy a bíróságok nem alkalmazták az európai eljárásokban előírt nyomtatványokat. „*A bíróság felhívása a jogosulthoz európai fizetési meghagyás iránti kérelem kiegészítésére és/vagy kijavítására*” elnevezésű, „B” formanyomtatványt például a bíróságok nem használják, ehelyett határozatukat a lett polgári eljárásjogi törvény alapján szövegezik meg.

✓ **Az európai eljárások nem mindig olyan egyszerűek, gyorsak és költséghatékonyak, mint amilyenek szánták őket.**

[183] Az európai eljárások célja, hogy a határokon átnyúló ügyekben egyszerűsítsék és gyorsítsák a peres eljárást, illetve hogy csökkentsék annak költségeit.¹⁵⁴ A **svédországi** tanulmányút során a Tanulmány szerzőit arról tájékoztatták, hogy az ügyek kevesebb mint 0,5 %-ában alkalmazzák valamelyik európai eljárást. A **Németországban, Magyarországon és Lettországon** készített interjúkból kitűnően a kis értékű követelések európai eljárása kevésbé népszerű,¹⁵⁵ az európai fizetési meghagyást ugyanakkor nagyon gyakran alkalmazzák, például **Németországban**.

¹⁵² Lásd: kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet 5. cikkének (5) bekezdése.

¹⁵³ **Lettországon** nincsen ilyen eljárás, **Németországban** ugyanakkor a német polgári perrendtartásról szóló törvény 1099. szakasza rendelkezik erről.

¹⁵⁴ Lásd az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet 9., az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet 9. és a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet 7. preambulumbekzdése

¹⁵⁵ A **német** kollégákkal folytatott beszélgetésekből kiderült, hogy a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet nem igazán népszerű Németországban, ellentétben a a kis értékű követelések hazai, német eljárásával. Németország ellenzi a kis értékű követelések maximális összegének 10 ezer euróra emelését is. Nagyvállalatoknál dolgozó ügyvédeknek nincs tapasztalatuk a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendeletről (mivel az összeg túl alacsony).

[184] **Magyarországi** jogászokkal folytatott interjúkból leszűrhető, hogy az európai eljárások ismeretének hiánya az egyik oka annak, hogy alkalmazásukra nem kerül gyakrabban sor. A projekt keretében kiküldött kérdőívek alapján a megkérdezett **magyar** jogászok 81,82, míg a **lettek** 73,17 %-a nem alkalmazta még az európai végrehajtható okiratról szóló rendeletet, a **magyarok** 72,73, a **lettek** 80,49 százaléka nem alkalmazta még az európai fizetési meghagyást, míg a kis értékű követelések európai eljárása esetében ezek az arányok a **magyaroknál** 90,91, a **letteknél** pedig 73,17 százalék.

[185] Az eljárások ismertségének növelése ugyan könnyen elérhető lenne, az európai eljárások azonban néhány esetben kevésbé hatékonyak a tervezettnél, mert az eljárások időigényesek és költségesek lehetnek.

✓ **Az európai fizetési meghagyást kiállító hatóság tagállamonként eltérhet.**

[186] Figyelemreméltó az is, hogy az európai fizetési meghagyást kiállító hatóság országonként eltérhet. Az **Egyesült Királyságban, Németországban és Lettországon** például a bíróságok hatáskörébe tartozik ez. Németországban példának okáért csak egyetlen bíróság illetékes az európai fizetési meghagyásos ügyekben való eljárásra: a berlini helyi bíróság. A német bírókat ezért megfelelően felkészítik európai fizetési meghagyási eljárásról szóló rendelet alkalmazására. **Svédországban** a végrehajtói szervezet (*Kronofogdemyndigheten*), míg **Magyarországon** a közjegyzők állítják ki a fizetési meghagyást.¹⁵⁶ Ezek az eltérések az egyes tagállamokban különböző gyakorlathoz vezethetnek.

[187] Egy példa: a **magyar** Kúria először 2014-ben tárgyalta az európai fizetési meghagyási eljárásról.¹⁵⁷ A Kúria úgy találta, hogy nincsen eljárásjogi hatásköre a fizetési meghagyás felülvizsgálata tárgyában eljáró bíróság

¹⁵⁶ Lásd: Polgári ügyek európai igazságügyi atlasza. Elérhető: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_courtsjurisd_hu.jsp?countrySession=4&#statePage0.

¹⁵⁷ Harsági V.: *Hungarian Case Law Relating to European Private Law (2013-2014)*, in: Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union, 2014, Vol.11(4), 209. o. Ebben az ügyben a kötelezett ellentmondást nyújtott be egy közjegyző által kiállított európai fizetési meghagyás ellen. Amikor a közjegyző a magyar polgári perrendtartásról szóló törvény értelmében a magyar Kúriához fordult, hogy az jelölje ki a perré alakuló ügyben eljáró bíróságot, a Kúria visszaküldte az ügyet a közjegyzőnek. A közjegyzőnek arra kellett felhívnia a jogosultat, hogy közölje azon tényeket, amelyek alapján megállapítható lenne, hogy melyik bíróság illetékes. A jogosult úgy nyilatkozott, hogy nem tudja megjelölni az eljárni jogosult bíróságot, mivel sem a felperesnek, sem az alperesnek nincsen belföldön székhelye, és a károkozás helye sem Magyarország volt. Álláspontja szerint a magyar bíróságok joghatósága a Montreali Egyezmény 33. cikkének 1. pontja alapján áll fenn. A közjegyző ismételtén a Kúria elé utalta az ügyet. A Montreali Egyezmény alkalmazása tekintetében a Kúria kiemelte, hogy a felek közötti jogvitára érdemben alkalmazható Montreali Egyezmény joghatósági szabályainak vizsgálata előtt annak vizsgálata szükséges, hogy egyáltalán volt-e helye európai fizetési meghagyási eljárásnak. Ahhoz, hogy egy európai fizetési meghagyás kiállítására magyar bíróságnak legyen joghatósága, az eléjük kerülő ügynek az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet objektív hatálya alá kell esnie. A hivatkozott rendelet 2. cikke szerint hatálya a határokon átnyúló polgári és kereskedelmi ügyekre terjed ki. A magyar Kúria úgy találta, hogy a Brüsszel I. rendelet értelmében meg kell határozni a felek székhelyét, ebben az esetben pedig a felperes és az alperes székhelye is az **Egyesült Királyságban** volt. A repülőjárat, amelynek késedelme az igény alapja volt, az **Egyesült Királyság** két városa között közlekedett. A határokon átnyúló elem hiánya miatt nem is lehetett volna európai fizetési meghagyást kiállítani.

Egy ehhez nagyon hasonló ügy került alig néhány hónappal később a **magyar** Kúria elé. Ebben az ügyben a Kúria felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatali kérelemmel fordult az EUB-hoz. Ebben az ügyben a fő hivatkozás a fenti esetben is szereplő jogforrások – a Montreali egyezmény és az uniós jogforrások (Brüsszel I. rendelet, európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet) – közötti viszonyra vonatkozott (az EUB ebben az ügyben még nem határozott. Lásd: az EUB-hoz 2014. február 27-én benyújtott kérelem a C-94/14. sz. Flight Refund-ügyben.

kijelölésére.¹⁵⁸ A Kúria az európai fizetési meghagyási eljárásról szóló rendelet 20. cikk (3) bekezdését a belföldi eljárásra vonatkozó rendelkezésekkel összevetve értelmezte, és azt állapította meg, hogy csak az eljáró közjegyző rendelkezik kizárólagos hatáskörrel egy európai fizetés meghagyás semmissé nyilvánítása tárgyában. A Kúria tehát nem jelölt ki bíróságot, hanem visszaküldte az iratokat a közjegyzőnek az eljárás folytatása végett.

✓ **Az elektronikus kommunikációs eszközök használata javítaná az európai eljárások hatékonyságát**

[188] A kis értékű követelések európai eljárásáról és az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet módosítására tett javaslat a postai úton történő valamint az elektronikus kézbesítést egyenértékűnek ismeri el, lehetővé téve az elektronikus kézbesítést már bevezetett tagállamoknak, hogy a kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendeletet alkalmazó fél számára is elérhető legyenek ezek az elektronikus eszközök.¹⁵⁹ Ezenfelül elő kellene segíteni, hogy minden tagállam használja az elektronikus kézbesítési eszközöket, ahogy arról az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet¹⁶⁰ és az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet¹⁶¹ is rendelkezik.

¹⁵⁸ A Kúria által a Pkk.V.24.842/2013 sz. ügyben hozott ítélet; nem tették közzé.

¹⁵⁹ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendeletére a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló, 2006. december 12-i 1896/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról (COM (2013) 794), 3.1.3. pont)

A kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet 4. cikkének (1) bekezdése lehetővé teszi az „A” keresetlevél-formanyomtatvány közvetlen, postai úton, illetve bármilyen egyéb, az eljárás megindításának helye szerinti tagállam által elfogadott kommunikációs eszközzel való benyújtását. A 18. preambulumbekkezdés és a 13. cikk (1) bekezdése ugyanakkor arról rendelkezik, hogy az iratokat postai úton – átvételi elismervény ellenében – kell kézbesíteni. Amennyiben így nem lehetséges a kézbesítés, az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet 13. vagy 14. cikke szerinti módok egyike is alkalmazható e célból. A postai kézbesítést kell alkalmazni abban az esetben, ha a kérelmet küldik meg az alperesnek, illetve ha a határozatot küldik meg a felperesnek és az alperesnek.

Az Atlasz szerint **Németország** azt közölte, hogy minden esetben használhatóak az alábbi kommunikációs eszközök: postai küldemény (magánszolgáltató által kézbesítve is), valamint telefax; Brandenburg tartományban, Brémában és Hessen tartományban azonban elektronikus úton is a helyi bíróságokhoz és a brandenburgi tartományi felsőbírósághoz lehet fordulni. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_de_hu.htm.

Az Atlaszban Magyarországnál szereplő információ megtévesztő, eszerint ugyanis „a keresetlevél céljára szolgáló formanyomtatvány („A” nyomtatvány) kitöltve benyújtható a bíróságnál; az postai úton eljuttatható a bírósághoz; vagy a kereset szóban is előadható a bíróságnál.”. Ebből ugyan kikövetkeztethető, hogy az elektronikus út itt nem használható, azonban nem világos, mit jelent a „szóban” való előadás. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_hu_hu.htm.

Lettország azt közölte, hogy a kérelmező közvetlenül vagy postai úton is benyújthatja kérelmét. Az elektronikus keresetlevél nem elfogadott. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_lv_hu.htm#sc_communicationshtml1.

Svédország is a közvetlen vagy a postai kézbesítést fogadja el. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_se_hu.htm.

Anglia és Wales postai úton, fogadja a keresetleveleket, de a további iratok a bíróságnak postán, faxon vagy e-mailben is megküldhetők. Más szabályok érvényesek Skócia, Észak-Írország és Gibraltár esetében. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/sc_communicationshtml_uk_hu.htm.

¹⁶⁰ Az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet 13. és 14. cikke írja elő az európai fizetési meghagyás kézbesítésének módjait. Ezek a cikkek kifejezetten arról rendelkeznek, hogy az iratok kézbesítésének összhangban kell állnia a tagállamok nemzeti jogával, lehetővé téve ezáltal a tagállamok számára, hogy kizárják az elektronikus úton való kézbesítést.

Németország a következőket közölte: a németországi illetékes szervek jelenleg olyan IT-rendszer kifejlesztésén dolgoznak, amely egy későbbi formájában lehetővé teszi majd, hogy az európai fizetési meghagyás kibocsátására irányuló kérelmeket, illetve adott esetben az ellentmondásokat elektronikus úton lehessen benyújtani. Amíg a kérelmek online benyújtását lehetővé tevő részprojekt le nem zárul, a kérelmeket papírformátumban kell benyújtani. A belföldi iratkézbesítés postai úton történik, a futárszolgálatokat is ideértve. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_de_hu.htm.

[189] A vizsgált tagállamok közül csak **Németország** és részben az **Egyesült Királyság** teszi lehetővé az elektronikus kommunikációt az európai eljárások alkalmazása során, míg **Lettország**, **Magyarország** és **Svédország** főként a közvetlen vagy a postai utat választja a kézbesítésre. Megfontolásra érdemes tehát uniós szinten a nemzeti jogoktól függetlenül az iratok elektronikus úton való kézbesítése, valamint az online eljárásindítás vonatkozásában közös sztenderdek bevezetése. Ezt egy, az e-justice portálon létrehozott speciális e-eljárási platformmal lehetne elérni.¹⁶² Bár ez egy ambiciózus terv, az európai eljárások különálló alkalmazását megkönnyítené, lehetővé tenné az ezen rendeletek fragmentált és eltérő alkalmazásainak elkerülését, továbbá idő- és költségmegtakarítást is eredményezne.

[1] A német elektronikus fizetési meghagyásos eljárás nagyon jó példa lehet az uniós jogalkotók számára az elektronikus európai fizetési meghagyási eljárás bevezetésére tett kísérlet során.¹⁶³ 2013-ban közel 50 millió eurót hajtottak be Németországban az európai fizetési meghagyásos eljárással. Ezt a tapasztalatot esetleg **Lettországban** is meg lehetne vitatni. Az elektronikus rendszer műszaki háttere meglehetősen drága, ezért célszerű lenne egyetlen bíróságot kijelölni illetékesnek az ilyen ügyekre.¹⁶⁴

6. Iratkézbesítés

✓ A „bíróságon kívüli irat” fogalmát az EUB ítélezési gyakorlata kellene, hogy pontosítsa.

[190] Magyarországon az iratok kézbesítéséről szóló rendelet alapfogalmaival kapcsolatban is problémák merülnek fel. A rendelet 1. cikke szerint „*ezt a rendeletet polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni, amennyiben bírósági és bíróságon kívüli iratokat kell továbbítani az egyik tagállamból a másikba az utóbbiban történő kézbesítés céljából.*” A „bíróságon kívüli irat” fogalmának az EUB általi értelmezése azonban kritizálható. A C-14/08 számú *Roda Golf*-ügyben¹⁶⁵ az EUB arra a következtésre jutott, hogy a

Magyarországon a benyújtás törtéhet postai úton vagy személyesen, közvetlenül a közjegyzőknél. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_hu_hu.htm.

Lettországban a kérelmeket írásban (papíron), személyesen, vagy engedélyezett közvetítő révén, illetve postai úton lehet benyújtani az illetékes bíróságokhoz. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_lv_hu.htm#epo_communicationshtml2.

Svédországban alapelveként az benyújtott európai fizetési meghagyás iránti kérelmeket írásban kell benyújtani.

Az **angliai** és **walesi** bíróságok az európai fizetési meghagyás kezdeményezésére a kommunikációs eszközök közül a postai utat fogadják el (mivel az eljárás megindítása bírósági illeték megfizetéséhez kötött). Ezzel szemben a később szolgáltatott dokumentumokat, ideértve valamennyi ellentmondást is, meg lehet majd küldeni a bíróságoknak postai úton, faxon vagy e-mailben is. Mások a szabályok Észak-Írországban, Skóciában és Gibraltáron. Lásd: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/epo_communicationshtml_uk_hu.htm.

¹⁶¹ Az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet 13. és 14. cikke az eljárást megindító irat vagy azzal egyenértékű irat kézbesítésének módjairól rendelkezik. Az elektronikus kézbesítést a rendelet megengedi (13. cikk (1) bekezdés d) pont és 14. cikk (1) bekezdés f) pont), azonban – bár a rendelet szerinti minimumszabályokat önállóan kell figyelembe venni - nem minden tagállamban vannak azonos kézbesítést lehetővé tevő, megfeleltethető belföldi jogszabályai. A **lett** polgári eljárásjogi törvény 6.¹ cikke szerint például a bíróság kézbesíthet e-mailben iratot, de csak abban az esetben, ha a peres fél ehhez hozzájárult.

¹⁶² Lásd: Az Európai Parlament 2013. október 23-i állásfoglalása a 2014–2018-as időszakra szóló e-igazságszolgáltatási cselekvési tervről (2013/2852(RSP)), 3. és 6. pont, illetve az Európai Parlament 2008. december 18-i állásfoglalása a Bizottságnak szóló ajánlásokkal az e-igazságszolgáltatásról (2008/2125(INI)), Melléklet, 2. ajánlás, 3. pont.

¹⁶³ Sujecki B.: *The German Electronic Order for Payment Procedure. Digital Evidence and Electronic Signature Law Review*, Vol. 4, 2007. Elérhető: <http://sas-space.sas.ac.uk/5542/1/1799-2463-1-SM.pdf>.

¹⁶⁴ Kormann J.M.: *Das neue Europäische Mahnverfahren im Vergleich zu den Mahnverfahren in Deutschland und Österreich*. JWV, 2007, 193. o.

¹⁶⁵ A C-14/08 sz. *Roda Golf & Beach Resort SL*-ügyben 2009. június 25-én hozott ítélet.

közjegyző által kiállított okiratok a rendelet szerinti „*bíróságon kívüli iratnak*” tekintendők, az eljárás jellegétől függetlenül. A jelen *Ajánlások és iránymutatások* írásakor ugyanebben a tárgykörben az EUB előtt folyamatban van a C-223/14 számú *Tecom Mican-ügy*¹⁶⁶, a magyar szakértő reményét fejezte ki, hogy az EUB itt változtatni fog ítélkezési gyakorlatán.

✓ **A természetes személyek lakcímkutatásának kérdését uniós szinten kell megoldani.**

[191] Az 1. cikk második bekezdése szerint „*e rendeletet nem alkalmazható, ha az irat címzettjének címe ismeretlen*”. **Magyarország** számára ez a rendelkezés is problémás, mert a magyar jog alapján a bíróságok bizonyos ügyekben kötelesek aktívan részt venni egy személy lakcímének felkutatásában.

[192] A magyar Igazságügyi Minisztérium időnként kap a Magyar bíróságoktól személyek felkutatására irányuló megkereséseket, ilyenkor a bizonyításfelvételtől szóló rendelet alkalmazását javasolják számukra.

[193] A probléma azonban ennél még súlyosabb, ha olyan tagállamok viszonylatában merül fel a kérdés, amelyek nem rendelkeznek központi lakcímnnyilvántartással (pl. **Franciaország, Egyesült Királyság**). Az egyik fő problémát **Németországban** is a természetes személyek címének (lakóhelyének, szokásos tartózkodási helyének) felkutatása jelenti. A német bírók számára a természetes személy címének felkutatása kötelezettség. Németországban (ahogy **Lettországon** is) létezik speciális lakcímnnyilvántartás.

[194] Bizonyos mértékig megoldást jelenthetnek az azon tagállamokkal kötött kétoldalú egyezmények, amelyek készek annak elismerésére, hogy az iratok úgynevezett fiktív kézbesítése is lehet egy opció, bizonyos feltételek mellett (pl. ha a bíróság megkísérelte az iratot kézbesítéseni). Azonban a bíróságok ilyen, valamelyik fél érdekében eljáró szerepe egyes tagállamok számára (pl. Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, ahol a bíróságok nem vállalnak ilyen szerepet) elfogadhatatlan lehet.

[195] A Tanulmány szerzői és a német bírók megvitatták e probléma megoldásának lehetséges módjait. Az egyik lehetőség az e-mailcímek iratkézbesítési célú használata lenne. Magánnyomozó szolgáltatásának igénybevétele nagyon drága megoldás, ezért nem a legjobb módja e probléma megoldásának. Hasznos lenne uniós szinten egységesített postai nyomtatványok (pl. az iratok kézbesítéséről szóló rendelethez csatolt egységes formanyomtatvány) használata is.

[196] Az **Egyesült Királyság** jogrendszerének a természetes személyek címozonosítását illető sajátosságához kapcsolódóan egy tágabb körű probléma is felmerül. A természetes személyek nem kötelesek lakcímüket bejelenteni, ami egy személy felkutatást gyakran lehetetlenné teszi. A meglévő nyilvántartások önkéntes alapúak és hiányosak.

[197] Elméletileg csak egy uniós jogalkotói fellépés biztosíthatja az egységességet a természetes személyek lakcímkutatásának terén. A válaszadók azonban erős szkepticizmusuknak adtak hangot egy összeurópai

¹⁶⁶ A Juzgado de Primera Instancia No. 7 de Las Palmas de Gran Canaria (Spanyolország) 2014. május 7-én benyújtott, előzetes döntéshozatal iránti kérelme a C-223/14. sz. *Tecom Mican, S.L. kontra Man Diesel & Turbo SE* ügyben. Az Európai Unió Hivatalos Lapja C 223, 2014.7.14., 8. o.

személynyilvántartást illetően, mivel az összeegyeztethetetlen lenne a hagyományos **Egyesült Királyság**-beli rendszerrel. Következésképp – a realitások talaján maradva – meg fognak maradni a tagállamok közötti különbségek.

[198] Az iratok kézbesítését kérelmező félnek kell felkutatnia a címzett természetes személy lakcímét, illetve – ha az eljárás helye szerinti tagállam joga ezt megengedi – személyesen magának kézbesítenie az iratokat. Ez a probléma a jogi személyek esetében nem merül fel. Utóbbiak nyilván vannak tartva, és így a mindenki által hozzáférhető cégnyilvántartásban szerepel a székhelyük. A nyilvántartott székhelyet használják kommunikációs célból.

[199] Az egyik lehetőség egy uniós – minden tagállamban egységes és hozzáférhető - lakcímnnyilvántartás létrehozása lenne. Ez azonban uniós szintű probléma.

6.1. Nyelvi kérdések

✓ **A nyelvértési kritérium túl szubjektív, ezért az ítélkezési gyakorlatnak vagy magának a rendeletnek kell azt pontosítania.**

[200] Az EU-n belül a nyelvhasználat az egyik legproblematikusabb kérdés. Az EU-nak számos hivatalos nyelve van, a címzettnek pedig értenie kell azt a nyelvet, amelyen a bírósági irat készült. A nyelv kérdése ezért igen gyakran fordítási és költségproblémákkal jár együtt

[201] A **svédországi** tanulmányút során a Tanulmány szerzői azt észlelték, hogy az iratok kézbesítéséről szóló rendelet kapcsán a legnagyobb problémát a nyelv jelenti. Az iratok kézbesítése iránti kérelmeket sok esetben elírják, vagy helytelenül átírt neveket, címeket tartalmaznak, a kézbesítési igazolás használata elmarad, illetve gyakran nem egyértelmű, hogy a kézbesítés teljesült-e vagy sem. Az ilyen kérelmeket sok esetben vissza kell küldeni helyesbítésre.

[202] Az iratok kézbesítéséről szóló rendelet 8. cikke értelmében a címzett megtagadhatja az irat átvételét a kézbesítés alkalmával vagy egy héten belül visszaküldheti azt az átvevő intézménynek, ha az nem a következő nyelvek egyikén került megszövegezésre, és nem mellékeltek hozzá fordítást ezen nyelvek egyikén: olyan nyelv, amelyet a címzett megért; vagy az átvevő tagállam hivatalos nyelve vagy, amennyiben annak a tagállamnak több hivatalos nyelve is van, a kézbesítés helyének hivatalos nyelve vagy hivatalos nyelveinek egyike.

[203] Ha az átvevő intézmény a címzett az irat átvételének megtagadásáról tájékoztatja, ezt haladéktalanul közölnie kell az átvevő intézménnyel, és vissza kell küldenie a kérelmet és azon iratokat, amelyek fordítása szükséges. Így a rendelet azon célkitűzése, hogy az iratok kézbesítése a lehető legrövidebb időn belül, de legkésőbb az átvételtől számított egy hónapon belül megtörténjen (lásd 6. és 9. preambulumbekzdés), nem teljesülhet.

[204] A rendelet 8. cikke a jogszabály legproblémásabb cikkének tekinthető, mivel az az irat megtagadásának jogát az irat nyelve ismeretének hiánya miatt biztosítja. Ez a rendelkezés túl sok szubjektivitást visz a rendszerbe: ki és hogyan tudja mérni a megértés szintjét? Mi történik akkor, ha a bíróság máshogy ítéli meg ezt,

mint a címzett? Milyen megértési szint szükséges – társalgási szintű vagy magasabb?¹⁶⁷ A rendelkezés célja (az eljárás felgyorsítása, a felesleges fordítások mellőzése) világos, de annak jelenlegi formája nem megfelelő.

[205] Az EUB előtt folyamatban van egy ügy (az *Alta Realitat*-ügy¹⁶⁸), amely éppen ezt a problémát érinti – a spanyol eljárás irata a dán félnek angol nyelven lett kézbesítve.¹⁶⁹

[206] Az EUB ebben az ügyben remélhetőleg kezelni tudja ezt a problémát, és legalább valamekkora mértékben csökkenteni tudja majd a szubjektív megítélését. Lehet, hogy az EUB az iratok ilyen esetekben való kézbesítési vélelmét is igazolni fogja.

[207] A nyelv értésének kritériumát az ítélkezési gyakorlatnak kell pontosítania, nem lehet a címzettnek az adott nyelvvel kapcsolatos szubjektív megítélésére hagyatkozni. A címzett ezt a lehetőséget arra használhatja fel, hogy elkerülje, vagy elhúzza a bírósági eljárást. A *Weiss*-ügyben¹⁷⁰ ugyanakkor Trstenjak főtanácsnok megjegyezte, hogy az alperes védelmének elsőbbsége van a pergazdaságossággal szemben. Egyensúlyt kell tehát találni a két érdek között, vagy az ítélkezési gyakorlat, vagy a rendelet módosítása révén.

[208] A nyelvértés vélelmének egyik kritériuma lehet, hogy a címzett rendelkezik-e annak az állammal az állampolgárságával, amelyben az adott nyelv hivatalos nyelv. Ha például a **Németországban** élő **lett** állampolgár címzett megtagadja a lett nyelvű bírósági irat átvételét, akkor ez a 8. cikknek az eljárás elhúzása érdekében való visszaélészerű alkalmazásának tekinthető.

[209] Nagyon fontos kiemelni, hogy az iratok kézbesítéséről szóló rendelet 8. cikke a határozatok elismerését és végrehajtását, valamint egyéb európai végrehajtási eljárásokat is érinti. A mulasztási ítéletek elismerésének és végrehajtásának problémája egyre elterjedtebb.

✓ **A kézbesítési eljárások befejezéséről az I. mellékletben található formanyomtatványon kell igazolást kiállítani, és azt az áttevő intézmények – a 4. cikk (5) bekezdésének alkalmazása esetén a kézbesített irat másolatával együtt - megküldeni (10. cikk).**

[210] A rendelet 10. cikkének (1) bekezdése szerint „*ha az irat kézbesítésével kapcsolatos eljárásokat befejezték, erről az I. mellékletben található formanyomtatványon igazolást állítanak ki, és azt – a 4. cikk (5) bekezdésének alkalmazása esetén a kézbesített irat másolatával együtt – megküldik az áttevő intézménynek*”.

Magyarország tapasztalatai szerint az igazolást néhány esetben nem küldik meg. Ez azonban nem jelentős

¹⁶⁷ Stadler A.: *Practical Obstacles in Cross-Border Litigation and Communication Between (EU) Courts*. Erasmus Law Review, Vol. 5, Issue 3, 2012, 157. o.

¹⁶⁸ A Juzgado de Primera Instancia de Barcelona (Spanyolország) által a C-384/14 sz. *Alta Realitat S.L. kontra Erlock Films and Ulrich Thomsen* ügyben 2014. augusztus 11-én benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem.

¹⁶⁹ A spanyol bíróság által feltett egyik előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés az alábbi: “Úgy kell-e értelmezni az iratok kézbesítéséről szóló rendelet 8. cikkének (1) bekezdését, hogy ha a kézbesítés címzettje megtagadja egy adott nyelven megszüvegezett irat átvételét, miközben az eljáró bíróság megállapítja, hogy az adott személy a szóban forgó nyelvet megfelelő szinten ismeri, az irat átvételének megtagadása nem minősül igazoltnak, így az eljáró bíróság az áttevő állam jogszabályai által előírt következményeket alkalmazhatja az iratok átvételének ilyen jellegű igazolatlan megtagadása esetén, és különösen, ha az áttevő állam eljárási szabályai az írják elő, hogy az iratot a címzett részére kézbesítettnek lehet tekinteni”? A Juzgado de Primera Instancia de Barcelona (Spanyolország) által a C-384/14 sz. *Alta Realitat S.L. kontra Erlock Films and Ulrich Thomsen* ügyben 2014. augusztus 11-én benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem.

¹⁷⁰ Trstenjak főtanácsnok 2007. november 29-i indítványa a C-14/07 sz. *Ingenieurbüro Michael Weiss und Partner GbR kontra Industrie- und Handelskammer Berlin*-ügyben, 47. pont

probléma, mivel csak az iratkézbesítési ügyek mintegy 5 százalékában fordul elő. Mégis okozhat problémát, ha a megkeresett fél idegen nyelven küldte meg az iratot, amiből a megkereső fél semmit sem ért. Ez a probléma általában az Európai Igazságügyi Hálózat keretei közti együttműködéssel orvosolható.

6.2. A kézbesítés díja

✓ **Vitát kell nyitni arról, hogy mindkét érintett tagállam részt vállaljon a kézbesítés költségének viselésében.**

[211] Az iratok kézbesítéséről szóló rendelet 11. cikke a kézbesítés díjáról szól. Ez a cikk két problémát érint. A kisebbik egy gyakorlati probléma: amikor az átvevő intézmény számára megküldött gyakorlati tudnivalók hiányosak. Volt példa arra, hogy olyan számlát küldtek meg, amin a kedvezményezett banki adatai nem voltak feltüntetve, illetve arra is, hogy a számla összege jóval magasabb volt, mint a tagállami közleményben rögzített.

[212] **Magyarországon** az iratok kézbesítésére irányuló kimenő kérelmek esetében a kézbesítés díja a bírósági eljárási költségek között szerepel (amit vagy a felek viselnek, vagy maga a bíróság, a bírósági gyakorlattól függően). A bejövő kérelmek esetében ugyanakkor az állam is viseli a kézbesítési költségeket Magyarországon. Méltányosabb lenne, ha valamennyi tagállam maga viselné a külföldi bírósági iratok belföldi továbbítási költségeit.

[213] A **lett** bírók is problematikusnak tartják, hogy egyes tagállamok (például Hollandia) magas díjakat számolnak fel a kézbesítésért, amit az iratok megküldésekor eredetileg figyelmen kívül hagynak.

6.3. A kézbesítés módjai

✓ **Be kellene vezetni a *tértivevény* európai fogalmát.**

[214] Az iratok kézbesítéséről szóló rendelet 14. cikke szerint „*bármely tagállam *tértivevényes* ajánlott levélben vagy ennek megfelelő módon kézbesíthet bírósági iratokat másik tagállamban lakóhellyel rendelkező személyek részére közvetlenül, postai szolgáltatások útján*”. A gondot ezzel a cikkel kapcsolatban a *tértivevény* visszaküldésének kérdése okozza, mivel a postai szolgáltatások működése a gyakorlatban tagállamonként eltérő szervezési alapokon nyugszik. A *tértivevény* néha nem érkezik vissza, néha visszaérkezik ugyan, de nagyon nehéz megállapítani az aláíró személyét, stb.

[215] A fentihez szorosan kapcsolódó probléma kötődik a rendelet 9. cikkéhez, amely a kézbesítés időpontjára vonatkozik. **Magyarországon** az eljárásjogi szabályok értelmében a hivatalos iratok kézbesítése a postai szolgáltató feladata. Egyes esetekben lehetetlen kézbesíteni az iratot. A magyar postai szolgáltatóra vonatkozó belföldi jogszabályokban rögzített bizonyos feltételek teljesülése esetén az irat kézbesítésének vélelme fennállhat. Ha azonban az irat egy másik tagállamból érkezik, a magyar posta nem alkalmazhatja ezeket a szabályokat, mivel nem tudja, hogy hivatalos iratról van szó, és hogy azt ennek megfelelően kell kezelni.

[216] Erre a problémára megoldás lehet (amint arról a **német** kollégákkal is szó esett) a postai szolgáltatásra vonatkozó szabályok egységesítése (be kellene vezetni a *tértivevény* európai fogalmát vagy egy, az iratok

kézbesítéséről szóló renDELETEhez mellékelt egységes formanyomtatványt), de ebben a kérdésben feltehetően nehéz lesz konszenzusra jutni. A másik lehetőség egy e-mail cím használata lenne a bírósági iratok kézbesítésére.

[217] Egy másik, kisebb jelentőségű gyakorlati probléma a 2. melléklet alkalmazásához kapcsolódik, amely elméletileg a melléklet mind a 23 nyelven való megküldésének kötelezettségét írja elő. A gyakorlatban nem szükséges valamennyi nyelv használata, és gyakran mellőzik is ezt.

[218] Kérdés, hogy az iratok kézbesítése mennyi időt vesz igénybe. A **magyar** szakértők észrevételezték, hogy az Igazságügyi Minisztérium tapasztalatai szerint ez az adott tagállamtól függ: míg egyes tagállamok esetében a kézbesítést gyorsan foganatosítják, másoknál ez akár 6 hónapot vagy még többet is igénybe vehet. Ennek nem technikai, hanem leginkább a megkeresett tagállam hozzáállásával kapcsolatos okai vannak.

[219] Az iratok kézbesítéséhez szükséges időtartam jelentős szórása további problémákat is okoz, a kézbesítéshez szükséges idő például a bíróság általi tárgyalási hatánap-túzással is összefügg.

[220] A Tanulmány szerzői a kérdőívekből azt olvasták ki, hogy a **lett** bírók számára egy valós gyakorlati kézikönyvet kellene összeállítani (lett nyelven) az egyes rendeletek formanyomtatványainak kitöltéséről és az iratok külföldi kézbesítéséről.

[221] **Magyarországon** a bíróságokat jelölték ki a rendelet szerinti áttevő és átvevő intézményeknek. A magyar bíróságok azonban a bírósági iratok kézbesítésére inkább a postai utat választják, mert az gyorsabb és egyszerűbb (hasonló a helyzet **Lettországonban**). A postai szolgáltatás hatékonyságával kapcsolatban azonban vannak problémák.

[222] A tértivevények néhány esetben egyáltalán nem érkeznek vissza, más esetekben nincsenek helyesen kitöltve, s így nem állapítható meg, hogy pontosan ki vette át az iratot. A magyar bíróságok ezzel kapcsolatban felvilágosítást kérhetnek a magyar postai szolgáltatótól, és tisztázhatják azt a pontos címet, amire az iratot küldték. A magyar posta ez ügyben való megkeresése azonban meglehetősen időigényes (körülbelül 20 napig tart).

[223] Ha a tértivevényt helyesen is töltötték ki, még mindig adódhatnak további problémák. Ha például az iratot nem a címzett vette át, lehetetlen megállapítani, hogy az átvevő személy jogosult volt-e a szóban forgó irat átvételére vagy sem. Ezt az információt is a magyar postától lehet beszerezni, amely a kérdést továbbítja az adott tagállam postai szolgáltatójához. Ez azonban nem a leghitelesebb módja a más tagállamok joga megismerésének.

[224] Az iratok fiktív kézbesítése vonatkozásában is merülnek fel problémák. Ha az iratokat a tértivevénnel és egy „nem kereste” postai jelzéssel együtt visszaküldik, nincs lehetőség a magyar jog szerinti fiktív kézbesítési szabályok alkalmazására, mivel ebben az esetben a megkeresett tagállam jogát kell alkalmazni. Mindennapi munkájuk során ugyanakkor a bírók nem tudhatják, hogy a másik államban léteznek-e egyáltalán fiktív kézbesítési módok. Hasznos lenne az Igazságügyi Atlaszban vagy máshol összegyűjteni a helyettes átvevőnek történő kézbesítésre, illetve a fiktív kézbesítési módokra vonatkozó tagállami jogszabályokat.

[225] Az iratkézbesítés területén az EUB egyik (az *Alder*-ügyben hozott) ítélete¹⁷¹ volt nagy hatással a kézbesítési gyakorlatra. Ha a felperes vagy az alperes nem rendelkezik magyarországi tartózkodási hellyel, a bíróságnak fel kell hívnia a felet egy magyarországi lakóhellyel rendelkező kézbesítési megbízott kijelölésére. Ha a fél nem teljesíti ezt a kötelezettségét, a polgári perrendtartásról szóló törvény alapján a bíróság nem kézbesíthet számára semmilyen további iratot. A magyar bíróságnak ebben az esetben egy fiktív kézbesítési módszerrel kell élnie, azaz vélelmeznie kell, hogy az iratokat a fél részére kézbesítették, akkor is, ha ez valójában nem történt meg. A C-325/11 *Alder*-ügyben az EUB azt állapította meg, hogy a lengyel polgári eljárásjogi törvény hasonló rendelkezései ellentmondanak az iratok kézbesítéséről szóló rendeletnek.

[226] **Németország Lettországgal, Magyarországgal, Svédországgal, Litvániával és Észtországgal** kapcsolatban nem tapasztal problémákat az iratok kézbesítéséről szóló rendelet alkalmazása során. Más EU-tagállamok, mint Írország, Franciaország, Olaszország, Spanyolország, illetve az **Egyesült Királyság** viszonylata ugyanakkor nem problémamentes. Írországban például a postahivatal csak azt a dátumot közli, amikor az iratot a címzett postaládájában elhelyezték, a német belső jog alapján ugyanakkor az irat tényleges kézbesítése időpontjának ismerete szükséges. A tagállami nemzeti jogok közötti eltérések tehát jelentős problémákhoz vezetnek a gyakorlatban.

[227] **Svédországban** a legtöbb irat **elektronikus** úton is benyújtható a bíróságokhoz, és a legtöbb ügy hozzáférhető egy elektronikus nyilvántartásban, így ezek az iratok kézbesítéséről szóló rendelet alkalmazása céljából is könnyebben elérhetőek.

[228] A londoni tanulmányút során az **angol** kollégák azon véleményüknek adtak hangot, hogy az iratok kézbesítéséről szóló rendelet hatékony alkalmazása általánosságban nem ütközik jelentős akadályba.

[229] A válaszadók szerint ugyanakkor vannak kisebb gyakorlati nehézségek. Néhány esetben az iratok kézbesítése iránti kérelmet kézírással töltik ki. Ebből adódóan a szöveg nehezen olvasható lehet, vagy elírásokat tartalmazhat. A kérelmek kitöltése továbbá sokszor hiányos. Elmondásuk szerint ezek nem állandó jellegű problémák, és egyes tagállamok bíróságaira inkább jellemzőek, mint másokéira. Összességében úgy tűnik, hogy nem minden tagállami bíróság jár el elég körültekintően az iratkézbesítési kérelmek elkészítése során. Egy lehetséges megoldás a megkereső bíróságok ismereteinek kiterjesztése és körültekintésének növelése.

[230] A válaszadók összességében azt jelezték, hogy az angol bíróságok gyakran használják az iratok kézbesítéséről szóló rendeletet, és az esetek túlnyomó többségében a rendelet hatékonyan bizonyul, és alkalmazása nem ütközik akadályokba. Ezzel szemben néhány válaszadó azt közölte, hogy a rendelet ellenére hosszú időt vehet igénybe egy angol bírósági irat más tagállamban való kézbesítése, az eljárás pedig drága lehet, különösen ha egy keresetlevél-nyomtatványhoz csatolt terjedelmes szerződéseket a megkeresett állam nyelvére kell lefordítani.

¹⁷¹ A C 325/11 sz. *Alder* kontra *Orlowski* ügyben 2012. december 19-én hozott ítélet.

[231] **Lettországb**an az iratok kézbesítéséről szóló rendelet szerinti formanyomtatványok használatával kapcsolatban felmerülő egyik legnagyobb problémát a kérelmekben található elírások, a helytelenül átírt nevek és címek, valamint a kézbesítési igazolás használatának elmaradása jelenti, illetve az, hogy gyakran nem egyértelmű, hogy a kézbesítés teljesült-e vagy sem. Hasonló problémákról számolt be **Magyarország** is.

7. Bizonyításfelvétel

✓ **A bizonyításfelvételtől szóló rendelet minden bizonyítéktípusra kiterjed, a rendelet nem tartalmazza a bizonyítékok taxatív felsorolását.**

[232] A rendelet nem határozza meg a „*bizonyíték*” fogalmát, de ide tartozik többek között a tanúk, a felek, a szakértők meghallgatása, okiratok beszerzése, tények ellenőrzése és megállapítása, családi és gyermekjóléti szakvélemények készítése.¹⁷² Egy közelmúltbeli ügyben a **lett** bíróság azt mondta ki, hogy minden információ, irat, illetve tanúvallomás a bizonyításfelvételtől szóló rendelet hatálya alá esik. A bíróság azonban azt is kimondta, hogy egyes bizonyítékok beszerzésére irányuló kérelmek ellentétesek is lehetnek a közrenddel, így ezek a kérelmek nem teljesíthetők.¹⁷³ A bíróságoknak tehát akkor is a rendelet szerinti bizonyításfelvételi eljárást kell követniük, ha a felek nem hivatkoznak magára a rendeletre, és megkísérlik megkerülni a rendelet szerinti eljárásokat és szabályokat.

✓ **A bizonyításfelvételtől szóló rendeletet ki kellene egészíteni a „*bíróság*” fogalmának meghatározásával, amely más, a bíróságokhoz hasonlóan működő szervezet is magában foglalna, a bizonyításfelvételi eljárások hatékonyságának növelése érdekében.**

[233] A **magyarországi** tanulmányút során fény derült arra, hogy a bizonyításfelvételtől szóló rendelet nem határozza meg a „*bíróság*” fogalmát.¹⁷⁴ A „*bíróság*” fogalmát sok tagállam szó szerint értelmezi, kizárva ezzel más szervezetet a bíróság feladatainak ellátásából. Magyarországon márpedig más hatóságok, például közjegyzők vagy gyámhivatalok, is látnak el tartalmát tekintve bírósági feladatokat. Svédországban pedig például az állami végrehajtói szervezetnek (*Kronofogden*) és a nemzeti fogyasztóvédelmi hatóságnak (*Allmänna reklamationsnämnden*) a feladatkörébe tartozik a más EU-tagállamokból származó fogyasztók és svéd szolgáltatók között felmerülő jogviták tárgyalása.

[234] A gyakorlatban, ahogy azt egy **magyarországi** példa is mutatja, ez a helyzet az alábbi eseménylánchoz vezetett: elsőként egy közjegyző küldte meg a kérelmet, amelyet azonban azzal küldtek vissza, hogy a közjegyző nem minősül a bizonyításfelvételtől szóló rendelet szerinti „*bíróságnak*”. Az iratokat ezt követően a közjegyző a magyar Igazságügyi Minisztériumnak terjesztette fel, amely azokat egy magyarázat kíséretében küldte meg a

¹⁷² A Bizottság jelentése a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködésről szóló, 2001. május 28-i 1206/2001/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról (COM/2007/0769 végleges). Az Európai Unió Hivatalos Lapjában nem tették közzé. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0769&from=HU>, 6. o.

¹⁷³ A rigai regionális bíróság által a C27242011 sz. ügyben 2013. december 27-én hozott ítélet; nem tették közzé.

¹⁷⁴ A bizonyításfelvételtől szóló rendelet 1. cikke szerint: „*Ezt a rendeletet olyan polgári vagy kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni, amelyekben egy tagállam bírósága az adott tagállam jogának rendelkezéseivel összhangban kéri.*”

meglertett tagállam központi szervének. E tagállam központi szerve végül beszerezte a kért bizonyítékokat. Bár a kérelem teljesült, mindez jelentős késedelemmel és felesleges munkával járt, a „*bíróság*” fogalma egyértelmű meghatározásának hiánya miatt. A bizonyításfelvételtől szóló rendeletben a fogalom tágabb meghatározására vagy egy inkluzív felsorolásra lenne szükség.

[235] A fogalom-meghatározás hiánya továbbá a bizonyításfelvételtől szóló rendelet 14. cikke (2) bekezdésének (b) pontjának hatékony alkalmazását is veszélyezteti. Ez lehetővé teszi a kérelem formális elutasítását a bizonyításfelvételre vonatkozó nemzeti eljárások eltérő volta miatt, veszélyeztetve a bizonyításfelvételtől szóló rendelet hatékony alkalmazását.

✓ **A tagállami bíróságoknak a bizonyításfelvételtől szóló rendelet 14. cikkét akként kellene értelmezni, hogy az a kérelemteljesítés elutasítási okainak taxatív felsorolása.**

[236] A bizonyításfelvételtől szóló rendelet 14. cikke a kérelemteljesítés megtagadásának okait írja le. A rendelet 14. cikk (3) bekezdése értelmében a kérelem teljesítése nem tagadható meg a tagállami jogra való hivatkozás alapján. A rendelet (11) preambulumbekkezdése is a kérelemelutasítás lehetőségének szigorúan kivételes esetekre való korlátozását célozza.

[237] A **magyarországi** tanulmányút során szerzett információk ugyanakkor arra utaltak, hogy a tagállamok kiterjesztően értelmezik a 14. cikket, ausztriai hatóságok példának okáért nemrégiben azon az alapon tagadtak meg egy bankszámlaadatok beszerzésére irányuló kérelmet, hogy az ellentétes az osztrák belső joggal. Ez a megközelítés ellentmond a 14. cikk átfogó jellegének.

[238] A Tanulmány szerzői megjegyzik, hogy a 14. cikk szövegezése egyértelműnek tűnik, szemben a 17. cikk (5) bekezdésének c) pontjával, amely a közvetlen bizonyításfelvétel iránti kérelmek megtagadási okainak értelmezésére tágabb lehetőséget biztosít. A tagállami bíróságoknak tehát a 14. cikket restriktív módon kellene alkalmazniuk.

✓ **A bíróságnak nem kell a bizonyításfelvételtől szóló rendelet alkalmazásával megidézniük egy tanút, vagy beszerezni bizonyítékot; a tanúidézés és a bizonyíték beszerzése történhet a saját jog alapján is. A bizonyításfelvételtől szóló rendelet csak egy fakultatív mechanizmust nyújt.**

[239] Egy másik, a tanulmányutak során észlelt probléma a bizonyításfelvételtől szóló rendeletnek a tanúk idézése és a bizonyítékok beszerzése céljából kötelező jelleggel való alkalmazása. Az **Egyesült Királyság** gyakorlatában a külföldi jog alapján alapított gazdasági társaságok arra hivatkoztak, hogy tőlük nem kérhető tanúvallomás vagy bizonyító okirat a bizonyításfelvételtől szóló rendelet alkalmazása nélkül. Ezt a problémát az EUB a *Lippens*¹⁷⁵- és a *ProRail*¹⁷⁶-ügyekben megoldotta, azt a döntést hozva, hogy a nemzeti bíróságok számára nem kötelező a bizonyításfelvételtől szóló rendelet alkalmazása a bizonyíték beszerzéséhez.

¹⁷⁵ A C-170/11 sz. Maurice Robert Josse Marie Ghislain Lippens, Gilbert Georges Henri Mittler, Jean Paul François Caroline Votron kontra Hendrikus Cornelis Kortekaas, Kortekaas Entertainment Marketing BV, Kortekaas Pensioen BV, Dirk Robbard De Kat, Johannes Hendrikus Visch, Euphemia Joanna Bökkerink, Laminco GLD N-A, Ageas NV, korábban Fortis NV ügyben 2012. szeptember 6-án hozott ítélet.

[240] A sveai fellebbviteli bíróság, a *Svea hovrätt* (**Svédország**) is azzal a megjegyzéssel alkalmazta a bizonyításfelvételtől szóló rendeletet, hogy az csak egy lehetőséget nyújt a bíróságok számára, hogy más tagállamok bíróságaihoz forduljanak jogsegélykérelemmel, azaz a rendelet csak kiegészítő jellegű.¹⁷⁷ Az EUB ugyanezt világosabban is kifejtette a *Zarraga*-ügyben:

*az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságának a lehető legnagyobb mértékben és a gyermek mindenekfelett álló érdekét folyamatosan szem előtt tartva igénybe kell vennie minden olyan eszközt, amellyel a nemzeti joga alapján rendelkezik, illetve a határokon átnyúló igazságügyi együttműködés megfelelő eszközeit, adott esetben ideértve az 1206/2001 rendeletben előírtakat.*¹⁷⁸

[241] Egy másik, **németországi** ügyben az oldenburgi tartományi felsőbbbíróságnak (*Oberlandgericht Oldenburg*)¹⁷⁹ arról kellett határoznia, hogy a határokon átnyúló bizonyításfelvétel kettős költségét vissza kell-e téríteni a feleknek. Érvelésében a bíróság a főtanácsnok *ProRail*-ügyben tett indítványára hivatkozott:

*(...) ha a bíróság nem kívánja igénybe venni a bírósági együttműködés ezen módszerét – mivel álláspontja szerint a helyi hatóságok segítsége nem nélkülözhetetlen az általa elrendelt bizonyításfelvétel megfelelő lefolytatásához –, akkor nem köteles betartani az 1206/2001 rendelet szerinti eljárási szabályokat.*¹⁸⁰

[242] A bizonyításfelvételtől szóló rendelet tehát egy fakultatív mechanizmust kínál a bizonyítékok külföldről való egyszerűsített beszerzésére. A tagállami bíróságok így nem kötelesek a bizonyításfelvételtől szóló rendeletet alkalmazni, ha a bizonyíték a bizonyításra vonatkozó belső eljárásjog alapján is beszerezhető.

8. *Határozatok elismerése és végrehajtása*

8.1. *Common law-jogintézmények végrehajtása*

✓ **A kontinentális jogot alkalmazó országokban tanulmányozni kell a *common law*-országok főbb polgári eljárásjogi fogalmait, hogy biztosítható legyen a Brüsszel Ia. rendelet 45. cikke (1) bekezdésének alkalmazása.**

[243] A bírók és a magánpraxist folytató jogászok számára egyaránt a *common law*-jogintézmények okozzák a legnagyobb gondot. **Lettországbán** például az egyik ügyvéd egy csődgondnokság alá helyezés (*receivership order*) végrehajtásában járt el, és nagy nehézséget jelentett elmagyarázni a bírónak, hogy ez milyen jogintézményt takar. Más ügyvédek angol mulasztási ítéletek (*default judgments*) vagy vagyon feletti joggal való rendelkezés felfüggesztése (*freezing order; Mareva injunction*) végrehajtásának ügyében jártak el. A **lett** bíróságok is egyre gyakrabban találkoznak a *common law*-jogintézményekkel, részben az **Egyesült Királyságban** élő számottevő lett közösség miatt. Ez új kihívást jelent a lett bírók és jog szakemberek számára.

¹⁷⁶ A C-332/11 sz. *ProRail BV kontra Xpedys NV, FAG Kugelfischer GmbH, DB Schenker Rail Nederland NV, Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen NV* ügyben 2013. február 21-én hozott ítélet.

¹⁷⁷ A *Svea hovrätt* által a T8355-12. sz. ügyben 2012. november 30-án hozott ítélet.

¹⁷⁸ A C-491/10 sz. *PPU Joseba Andoni Aguirre Zarraga kontra Simone Pelz* ügyben 2010. december 22-én hozott ítélet, 67. pont.

¹⁷⁹ 2012. november 29., OLG Oldenburg, 8. Zivilsenat, 8 W 102/12. Közzétéve a www.juris.de weboldalon.

¹⁸⁰ Jääskinen főtanácsnok 2012. szeptember 6-i indítványa a C-332/11 számú *ProRail NV* ügyben, 50. pont

[244] A *Trade Agency*- és az *Avotiņš kontra Lettország* ügyekben a lett bíróságoknak angol, illetve ciprusi mulasztási ítéletek elismerésének és végrehajtásának ügyében kellett eljárniuk. Ezeknek az ítéleteknek az indokolása nem állt rendelkezésre, ezért a lett bírók bizonytalanok voltak, hogy hogyan kezeljék őket.

[245] Az *Avotiņš*-ügyben a **lett** Legfelsőbb Bíróság egyszerűen arra hivatkozott, hogy az alperes *Avotiņš*-nak volt lehetősége megtámadnia ezt a mulasztási ítéletet Cipruson. Mivel nem kezdeményezett ilyen eljárást, a végrehajtás helye szerinti tagállamnak (Lettország) a Brüsszel I. rendelet 38. és 45. cikke, illetve a 34. cikk (2) bekezdése alapján el kell ismernie, és végre kell hajtania ezt az ítéletet.¹⁸¹ A lett Legfelsőbb Bíróság azonban nem ellenőrizte az, hogy *Avotiņš* úrnak valóban volt-e lehetősége a jogorvoslatra.

[246] A *Trade Agency*-ügyben a lett Legfelsőbb Bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtott be az EUB-nak.¹⁸² Az EUB válasza szerint a rendelet 34. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a végrehajtás helye szerinti tagállam bírósága csak akkor tagadhatja meg a határozat végrehajtását, ha a kérdést előterjesztő bíróság számára az eljárás átfogó értékelésére tekintettel és figyelembe véve a releváns körülmények összességét nem tűnik úgy, hogy e határozat nyilvánvalóan és aránytalanul sérti az alperesnek a Charta 47. cikkének második bekezdésében említett, tisztességes eljáráshoz való jogát azért, mert az e határozattal szemben nem tud hatékony és tényleges jogorvoslattal élni. Az EUB ezzel elismerte a *common law* mulasztási ítéleteknek a Brüsszel I. rendszer keretei közötti végrehajthatóságát.

[247] A következő kérdés arra vonatkozott, hogy hogyan végezhető el az eljárás átfogó értékelése a releváns körülmények összességének figyelembevételével. A lett Legfelsőbb Bíróság további bizonyítékokat kért be a felektől (a lett polgári eljárásjogi törvény 642. cikkének (2) bekezdése alapján) a releváns körülmények vizsgálata céljából, és végül az **angol** mulasztási ítélet lettországi elismeréséről és végrehajtásáról határozott.¹⁸³

[248] A lett bíróságoknak befagyasztást elrendelő angliai határozat (*freezing order*; *common law*-beli elnevezése *Mareva injunction*) elsimerésével és végrehajtásával is akadt dolguk. A *Gramsci Shipping Corporation és társai kontra A.Lembergs* ügyben azzal a kéréssel fordultak az elsőfokú bírósághoz, hogy nyilvánítsa végrehajthatóvá (*exequatur*) az angol felsőbíróság kollégiuma, a *High Court of Justice Queen's Bench Division* által A.Lembergsszel szemben hozott, befagyasztást elrendelő angliai határozatot. Ennek az *in personam* rendelkezésnek igen bonyolult volt a felépítése, és különböző vagyontárgyak Lettországból való kivitelének tilalmát is elrendelte. A végzés Lettországból lakóhellyel rendelkező harmadik személyeket is érintett. A lett polgári eljárásjog alapján harmadik felet ideiglenes intézkedés nem érinthet. A lett bíróságok ezért

¹⁸¹ A lett Legfelsőbb Bíróság 2007. január 31-i határozata az SKC-190/2007 számú ügyben; nem tették közzé.

¹⁸² Az egyik benyújtott kérdés a következő volt: „a 44/2001 rendelet 34. cikkének 1. pontja, amelyre utal az említett rendelet 45. cikkének (1) bekezdése, lehetővé teszi-e a végrehajtás helye szerinti tagállam bíróságának, hogy közrendi záradékra hivatkozva megtagadja a jogvitát érdemben eldöntő azon mulasztási bírósági határozat végrehajtását, amely nem tartalmaz értékelést sem a kereset tárgyára, sem annak jogalapjára vonatkozóan, és amely semmiféle indokolást nem tartalmaz a kereset megalapozottságát illetően, arra való hivatkozással, hogy e határozat sérti az alperesnek a Charta 47. cikkében említett, tisztességes eljáráshoz való jogát?”; a C-619/10 sz. *Trade Agency Ltd. kontra Seramico Investments Ltd.* ügyben 2012. szeptember 6-án hozott ítélet, 47. pont.

¹⁸³ A lett Legfelsőbb Bíróság által az SKC-1/2013 sz. *Seramico Investments Ltd. kontra Trade Agency Ltd.* ügyben 2013. február 13-án hozott határozat. Lásd: Rudevská B.: *Zur Frage der Anerkennung und Vollstreckung eines englischen Versäumnisurteils (default judgment) in Lettland*, *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts (IPRax)*, 1/2014, 85–87. o.

az angliai határozatot igyekeztek a lett jogrendhez igazítani.¹⁸⁴ Meg kell jegyezni, hogy ebben az ügyben a lett Legfelsőbb Bíróság előzetes döntéshozatali kérelmet nyújtott be,¹⁸⁵ az EUB azonban úgy határozott, hogy nincsen szükség döntéshozatalra.¹⁸⁶ Az EUB előtt van már ugyanakkor egy másik, a lett Legfelsőbb Bíróság által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelem, amelyben egy angol *freezing order* vonatkozásában kér választ.¹⁸⁷ Ez az ügy is egy angol *freezing order* lettországi elismerését és végrehajtását érinti.¹⁸⁸

[249] A lett jogrendben ismeretlen külföldi eljárási jogintézmények adaptálásának megkönnyítése érdekében a lett Igazságügyi Minisztérium elkészítette a polgári eljárásjogi törvény módosításának tervezetét. E tervezet egy hét szakaszból álló új, 78¹. fejezetet („Külföldi bírósági határozatban foglalt jogok és kötelezettségek lettországi alkalmazás céljából való adaptációja”) tartalmaz.¹⁸⁹

8.2. A határozatok szabad mozgása és az emberi jogok

✓ **Az emberi jogokra vonatkozó joganyag és a kölcsönös bizalom elvének összefüggése – amely a határozatok szabad mozgásának alapja – bonyolult kérdéskör, amelyre az EUB jelenlegi ítélkezési gyakorlata semmilyen megnyugtató megoldást nem kínál. Üdvözlendőek lennének ezért az EUB részletesebb és pontosabb iránymutatásai.**

[250] A határozatoknak az EU-tagállamok közötti mozgásának megvitatásakor a bírók és a magánpraxist folytató jogászok által felvetett központi kérdések egyike az emberi jogoké volt. Azt az észrevételt tették, hogy az ítéletek elismerése és végrehajtása túlzottan automatikus az egyes tagállamokban. A válaszadók e tekintetben az EUB előtti *Trade Agency* ügyet¹⁹⁰, illetve az EJEB előtti *Avotiņš kontra Lettország* ügyet¹⁹¹ is megemlézték.

¹⁸⁴ A rigai vidzemei kerületi bíróság által a C30610811. sz. ügyben 2011. június 13-án hozott határozat; nem tették közzé. A rigai regionális bíróság által a C30610811. sz. ügyben 2012. június 22-én hozott határozat; nem tették közzé.

¹⁸⁵ Az előzetes döntéshozatalra beterjesztett fő kérdés a következő volt:

úgy kell-e értelmezni a 44/2001 rendelet 34. cikkének 1. pontját, hogy a külföldi határozat elismerésére irányuló eljárás keretében azon személyek jogainak megsértése, akik peres félként nem vesznek részt az alapeljárásban, indokolhatja az említett 34. cikk 1. pontjában foglalt közrendi záradék alkalmazását, és a külföldi határozat elismerésének megtagadását annyiban, amennyiben az olyan személyeket érint, akik peres félként nem vesznek részt az alapeljárásban?

Lásd a C-350/13 sz. Antonio Gramsci Shipping Corp. és társai kontra Aivars Lembergs ügyben 2014. június 5-én hozott végzést, 4. pont.

¹⁸⁶ Az alábbi okból nem válaszolták meg a kérdést:

A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság maga állapítja meg, hogy a befagyasztást elrendelő végzést, amelynek elismerését és végrehajtását kérték, hatályon kívül helyezték. Ennélfogva e bíróság többé már nem egy előtte folyamatban lévő ügyben jár el, következésképpen a jelen ügy keretében előterjesztett kérdések hipotetikussá váltak. E megállapításra nincs kihatással az a tény, hogy a kérdést előterjesztő bíróság előtt hasonló jogviták vannak folyamatban.

Lásd *uo.*, 11. pont.

¹⁸⁷ Az előzetes döntéshozatalra beterjesztett fő kérdés az alábbi volt: „Úgy kell-e értelmezni a Brüsszel I. rendelet 34. cikkének 1. pontját, hogy (...) azon személyek jogainak megsértése, akik peres félként nem vesznek részt az alapeljárásban, indokolhatja az említett Brüsszel I. rendelet 34. cikkének 1. pontjában foglalt közrendi záradék alkalmazását és a külföldi határozat elismerésének megtagadását, ha az az alapeljárásban peres félként részt nem vevő személyeket érinti?” Az Augstākā tiesa (Lettország) 2014. december 5-én a C-559/14 sz. Rūdolfs Meroni kontra Recoletos Limited-ügyben előzetes döntéshozatal iránt előterjesztett kérelme. Az Európai Unió Hivatalos Lapja C 89, 2015.3.16, 2. o.

¹⁸⁸ A lett Legfelsőbb Bíróság által az SKC-1791/14. sz. ügyben 2014. október 15-én hozott határozat; nem tették közzé.

¹⁸⁹ 129/Lp12 számú törvénytervezet (2015.02.12.), <http://titania.saeima.lv/>

¹⁹⁰ A C-619/10 sz. Trade Agency Ltd. kontra Ceramic Investments Ltd. ügyben 2012. szeptember 6-án hozott ítélet.

¹⁹¹ Az EJEB által a 17502/02 sz. Avotiņš kontra Lettország ügyben 2014. február 25-én hozott ítélet.

[251] Az egyik fő kérdés, amire a szakértők (pl. **Magyarországon**) az interjú során hangsúlyt fektettek, az egyes polgári igazságügyi uniós jogforrások, illetve az emberi jogi joganyag közötti összefüggések dinamikája volt. Ezen a téren a tagállami bírók kényes helyzetbe kerülhetnek a határokon átnyúló igazságszolgáltatás hatékonyságának garantálására irányuló uniós kötelezettségük miatt. A határokon átnyúló igazságszolgáltatás hatékonyságának garantálására irányuló kötelezettségük különösen az emberi jogokat érintő nemzeti alkotmányos kötelezettségekkel és az EJEE-vel kerülhet összeütközésbe. Bár a büntetőjog területén ilyen potenciális konfliktusokra könnyebb szemléletes példát találni, ez a kérdés a polgári igazságügy területén is felmerül.¹⁹²

[252] A közelmúltbeli *Avotiņš kontra Lettország*-ügyben az EJEB úgy ítélte meg, hogy a Brüsszel I rendelet a kölcsönös bizalom elven alapul.¹⁹³ A kérelmezőnek (az alperesnek) tehát a mulasztási ítéletet hozó tagállamban kell az azt megtámadó eljárást kezdeményeznie (Brüsszel I rendelet 34. cikk (2) bekezdése). Az EJEB a korábbi *Bosphorus kontra Írország*-jogesetre¹⁹⁴ hivatkozott az EJEE-nek az uniós jognak való megfelelése vélelmét illetően.

[253] Az EJEB ezen ítéletéhez azonban három bíró - Ziemele, De Gaetano és Bianku - közös különvéleményt fogalmazott meg. Ez az első ítélet, amely a Brüsszel I rendeletnek az EJEB 6. cikk (1) bekezdésével összhangban való alkalmazását érinti.

[254] Meg kell említeni, hogy ez az ügy egy Ciprusban hozott marasztaló ítélet **Lettorszáiban** való végrehajtására vonatkozott. A kérelmező panasza szerint a ciprusi bíróság úgy kötelezte őt arra, hogy szerződéses adósságát fizesse vissza, hogy nem idézte őt szabályszerűen, és nem garantálta a védekezéshez való jogát. Az EJEB megjegyezte, hogy a kérelmezőnek meg kellett volna fellebbeznie a ciprusi bíróság mulasztási ítéletét. Arra az álláspontra helyezkedett, hogy a lett hatóságok, amelyek megfelelően eleget tettek a Lettország EU-tagállami státuszából eredő kötelezettségeknek, megfelelően figyelembe vették a kérelmező jogait. Az EJEB többségi véleménye szerint az EJEE 6. cikkének (1) bekezdése nem sérült. Meg kell jegyezni, hogy ez az ítélet még nem jogerős. 2014. szeptember 8-án az ügyet a kérelmező indítványára az EJEB nagytanácsa elé utalták. 2015. április 8-án kerül sor a nagytanácsai tárgyalásra Strasbourgban.

✓ **A gyermek visszavételére vonatkozó ítéletek végrehajtásával kapcsolatos ügyekben a gyermek érdeke elsőbbséget élvez a kölcsönös bizalom elvével szemben. Az EUB-nak a kölcsönös bizalom elvét előnyben részesítő gyakorlata tehát a gyermekek számára nem megfelelő.**

[255] Családjogi viták esetén például előfordulhatnak olyan esetek, amikor a tagállam bíróknak a Brüsszel IIa. rendelet szerinti, a határokon átnyúló igazságszolgáltatás hatékonyságának biztosítására vonatkozó kötelezettsége összeütközésbe kerülne a családi élet alkotmányos védelmével. Bár a magyar bíróságok nem rendelkeznek gyakorlati tapasztalattal e téren, más tagállamok már felvetették ezt a kérdést az EUB előtt.

¹⁹² A magyar Igazságügyi Minisztérium képviselőjével 2014. november 20-án készített interjú.

¹⁹³ Az EJEB által a 17502/02. sz. *Avotiņš kontra Lettország* ügyben 2014. február 25-én hozott ítélet, 49. és 51. pont.

¹⁹⁴ Az EJEB által a 45036/98. sz. *Bosphorus kontra Írország* ügyben 2005. június 30-án hozott ítélet, 165. pont.

[256] A szakértő az EUB ítélkezési gyakorlatából jó példaként erre a konfliktusra a **Németországot** érintő *Zarraga kontra Pelz*¹⁹⁵ ügyet hozta fel. Ebben az ügyben a jogvita a végrehajtás helye szerinti tagállamnak azt a jogát érintette, hogy kivételes jelleggel megtagadhassa egy, az eredeti határozatot hozó tagállam (Spanyolország) bíróságának a gyermek visszavitelét elrendelő, a Brüsszel II.a rendelet 42. cikke szerinti tanúsítvánnyal ellátott határozat végrehajtását azzal az indokkal, hogy utóbbi bíróság a tanúsítványban azt jelölte meg, hogy meghallgatta a gyermeket a határozathozatal megelőzően, míg a valóságban nem került sor a meghallgatásra. A nemzeti bíróság az EUB-nak benyújtott kérelmében arra utalt, hogy a gyermek meghallgatásának elmaradása az a többek között az EU Alapvető Emberi Jogok Chartájának 24. cikkében rögzített emberi jogok sérelmét jelenti.¹⁹⁶

[257] Az EUB azonban ebben az ügyben nagyon elővigyázatosan járt el azért, hogy ne teremtse újabb megtagadási okokat a végrehajtás helye szerinti tagállam bíróságai számára a külföldi határozatok végrehajtására. Az EUB azt állapította meg, hogy e jogsértés fennállásának értékelése az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bíróságainak kizárólagos joghatóságába tartozik. A végrehajtás helye szerinti tagállam bírósága nem tehet mást, mint hogy végrehajthatóvá nyilvánítsa a határozatot. A magát a visszavitel elrendelő határozat jogszerűségét érintő kérdéseket – különösen azt a kérdést, hogy teljesülnek-e az ahhoz szükséges feltételek, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság meghozhassa ezt a határozatot – az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bírósága előtt kell felvetni, e tagállam jogrendje szabályainak megfelelően. Ennek a tagállamnak kell vizsgálnia az említett határozatnak a jogszerűségét, különösen az Alapjogi Charta 24. cikkében és a 2201/2003 rendelet 42. cikkében foglalt követelmények tükrében.¹⁹⁷ Az EUB ezzel explicit módon fejezte ki azon hajlandóságát, hogy nagymértékben támaszkodjon a tagállami bíróságokra, amely a tagállami bírók számára egyáltalán nem jelent segítséget abban, hogy az emberi jogok esetleges sérelmét mérlegeljék.

[258] Az EJEB előtti *Šneersones és Kampanella kontra Olaszország*-ügyben¹⁹⁸ két **lett** állampolgár (anya és gyermeke) arra hivatkozott, hogy az olasz kormány megsértette az EJEE 8. cikkében garantált, a családi élet tiszteletben tartásához való jogukat. Arra is rámutattak, hogy az elsőrendű kérelmezőnek a fiatalkorúak római bíróságán folytatott tárgyalásról való távolléte miatt az olasz bírósági döntéshozatal tisztességtelenné vált – Olaszország megsértette az EJEE 6. cikk 1. bekezdése szerinti tisztességes eljáráshoz való jogot. Az EJEB arra jutott, hogy a kérelmezők családi életének tiszteletben tartásához való jogának gyakorlásába az EJEE 8. cikk 2. bekezdése alapján való beavatkozás „egy demokratikus társadalomban” nem indokolt. Az olasz bíróságoknak a gyermek Lettországból Olaszországba való visszavitelét elrendelő határozata ezért megsértette az Egyezmény 8.

¹⁹⁵ A C-491/10. sz. PPU *Zarraga kontra Pelz* ügyben 2010. december 22-én hozott ítélet.

¹⁹⁶ Uo.

¹⁹⁷ Uo., 49., 51. és 69. pont. Lásd még az EUB a C-211/10. számú, *Povse kontra Alpagos*-ügyben 2010. július 1-én hozott ítélet 70. és 74. pontját: „Amint az a rendelet (24) preambulumbekkezdéséből, valamint 42. cikkének (1) bekezdéséből és 43. cikkének (2) bekezdéséből kitűnik, az igazolás kibocsátásával szemben jogorvoslatnak nincs helye, az ekként igazolt határozat pedig automatikusan végrehajtható, és azt az elismerése megtagadásának lehetősége nélkül ismerik el.” Lásd még a C-195/08. sz. PPU *Inga Rinau* ügyben 2008. július 11-én hozott ítéletet.

¹⁹⁸ Az EJEB által a 14737/09 sz. *Šneersones és Kampanella kontra Olaszország* ügyben 2011. július 12-én hozott ítélet, 95. és 98. pont.

cikkét. Az olasz bíróságok nem vették figyelembe azt a két pszichológiai szakvéleményt, amelyet a kérelmezők képviselőjének kérésére Lettorszáiban készítettek, és amelyekre a lett bíróságok támaszkodtak. Az olasz bíróságok a gyermek lelki egészségét fenyegető, a szakvélemények által feltárt potenciális veszélyeket sem vették figyelembe. Ha az olasz bíróságok megbízhatatlannak tekintették a jelentéseket, minden bizonnyal lett volna lehetőségük egy általuk kirendelt pszichológustól szakvéleményt beszerezni. Erre azonban szintén nem került sor.

[259] A lett hatóságok már az EJEB ítélethozatala előtt a gyermek Olaszországba való visszaviteléről határoztak, de a visszaadás elrendelt időpontjában (2011. január 26-án) a gyermek apja nem jelent meg. A lett bíróság ezt úgy értékelte, hogy az apa nem kívánja az olasz bíróság határozatának végrehajtását, és elfogadja a tényt, hogy a gyermek már Lettorszáiban él. Az olasz bíróság továbbá nem válaszolt a lett bíróságnak az ügy jelenlegi olaszországi állásáról való tájékoztatás iránti megkeresésére. Végül a lett bíróság 2013. augusztus 28-án úgy döntött, hogy az anya kapja meg a gyermek feletti kizárólagos szülői felügyeleti jogot.¹⁹⁹ Nyilvánvaló, hogy a Brüsszel IIa. rendelet mechanizmusát az apa arra használta, hogy bosszút álljon az anyán, amely természetesen nem a rendelet fő célkitűzése.

[260] A fentiekén túl Lettország 2008 októberében eljárást indított Olaszország ellen az Európai Bizottság előtt is; a visszaviteli eljáráshoz kapcsolódóan. Lettország érvelése szerint Olaszország sem a rendeleteket, sem a lett bíróságoknak a gyermek vonatkozásában hozott határozatait nem vette figyelembe. A Bizottság indokolt véleményt tett közzé, amely szerint Olaszország nem sértette meg sem a Brüsszel IIa. rendeletet, sem az uniós jog alapelveit.²⁰⁰

9. Fizetéseképtelenség

✓ **A fizetéseképtelenségről szóló rendelet alapján annak a tagállamnak a bírósága rendelkezik elsődleges joghatósággal, amelynek a területén az adós fő érdekeltségeinek központja található.**

[261] A fizetéseképtelenségről szóló rendelet működésének kiindulópontja annak meghatározása, hogy hol helyezkedik el az adós fő érdekeltségeinek központja, ugyanis ez alapozza meg a bírósági joghatóságot a fizetéseképtelenségi eljárás megindításához. Mivel azonban a rendelet nem ad egyértelmű és világos fogalom meghatározást, a fő érdekeltségek központjának meghatározása a fogalom önálló, eseti alapú értelmezését igényli. A fő érdekeltségek központját meghatározó tényezők tág értelmezése veszélyeztetheti a fogalomra és a fizetéseképtelenségről szóló rendelet alapvető működésére vonatkozó egységes megközelítést. A Tanulmány szerzői megjegyzik, hogy a fő érdekeltségek központja egyszerre csak egyetlen államban helyezkedhet el.²⁰¹

¹⁹⁹ A rigai vidzemei kerületi bíróság által a C30221807 sz. ügyben 2013. augusztus 28-án hozott ítélet; nem tették közzé.

²⁰⁰ Az EJEB 2011.7.12-i sajtóközleménye. Elérhető: <http://hudoc.echr.coe.int>.

²⁰¹ *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR. Kommentar.* Rauscher T. (kiadó). EG-InsVO, Mäsch P., Art. 1. Sellier, 2010, 891. o.

[262] A fizetéseképtelenségről szóló rendelet 3. cikkének (1) bekezdése azt a vélelmet állítja fel, hogy jogi személy esetén az ellenkező bizonyításáig a létesítő okirat szerinti székhelyet kell a fő érdekeltségek központjának tekinteni. A fő érdekeltségek központja akkor alkalmazható könnyedén, ha az adott vállalat minden üzleti vagyona egyetlen tagállamban található, minden üzleti tevékenysége egy adott tagállamban lévő telephelyéhez kötődik, és ez harmadik személyek részéről egyértelműen megállapítható (l. a fizetéseképtelenségről szóló rendelet (13) preambulumbekzdését is).

✓ **A fizetéseképtelenségről szóló rendeletet kell alkalmazni, ha a fizetéseképtelenségi eljárás szerepel a rendelet A. mellékletében, és a rendelet 1. cikkének (1) bekezdése szerinti négy feltétel kivétel nélkül teljesül (kétlépéses teszt).**

[263] A fizetéseképtelenségről szóló rendelet 1. cikke (1) bekezdésének rendelkezése értelmében „*a rendeletet a valamennyi hitelezőre kiterjedő (kollektív) fizetéseképtelenségi eljárásokra kell alkalmazni, amelyek az adós vagyon feletti rendelkezési jogának részleges vagy teljes elvonását és felszámoló kijelölését foglalják magukban*”. Az Eurofood-ítéletben az EUB megjegyzi, hogy a rendelet 1. cikke (1) bekezdésének szövege azt jelenti, hogy a fizetéseképtelenségről szóló rendelet alkalmazhatóságához mind a négy kritériumnak teljesülnie kell: 1) az eljárásnak kollektívnek kell lennie, 2) az adós fizetéseképtelenségén kell alapulnia, 3) az adósnak a vagyona feletti rendelkezési jogát el kell vonnia, valamint 4) felszámoló felügyelete mellett kell zajlania.²⁰² A fizetéseképtelenségről szóló rendelet 2. cikkének a) pontja azonban meglehetősen zavaróan hat, mert úgy utal az A. mellékletre, mint a fizetéseképtelenségi eljárások meghatározó felsorolására. E felsorolás kimerítő jellegű és nem bővíthető.²⁰³ A fizetéseképtelenségről szóló rendelet 1. cikkének (1) bekezdése, 2. cikkének a) pontja és A. melléklete közötti kapcsolat a gyakorlatban nem világos. Ez leszűrhető az EUB által a svéd adósságrendezési eljárással²⁰⁴ kapcsolatos *Ulf Kazimierz Radziejewski*-ügyben hozott ítéletből is.²⁰⁵

[264] Az ügy során a svéd kormány úgy foglalt állást, hogy a fizetéseképtelenségről szóló rendelet két okból nem alkalmazható az adósságrendezési eljárásra. Egyfelől az adósságrendezési eljárás nem jár az adós vagyon feletti rendelkezési jogának elvonásával. Másfelől az adósságrendezési eljárás nem szerepel a fizetéseképtelenségről szóló rendelet A. mellékletének felsorolásában.

[265] Jóllehet az *Ulf Kazimierz Radziejewski*-ügyben hozott ítélet elsődlegesen az EU-n belüli szabad mozgás elve és az adósságrendezéstről szóló svéd törvény közötti viszonyt érintette, Sharpston főtanácsnok észrevételezte

²⁰² Az EUB által a C-341/04. sz. Eurofood IFSC Ltd. ügyben 2006. május 2-án hozott ítélet, 46. pont.

²⁰³ *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR. Kommentar.* Rauscher T. (kiadó). EG-InsVO, Mäsch P., Art. 1. Sellier, 2010, 874. o.

²⁰⁴ Az adósságrendezéstről szóló svéd törvény rendelkezése értelmében az adósságrendező eljárásban (*skuldsaneringslagen*) a természetes személyek teljes vagy részleges adósságrendezésre (*skuldsanering*) jogosultak. Adósságrendezés csak az olyan **svédországi** lakos személy részére rendelhető el, aki fizetéseképtelen, belátható időn belül várhatóan nem képes visszafizetni az adósságát, és aki számára ésszerű az adósságrendezés elrendelése. Az eljárás megindítása érdekében az adósnak adósságrendezés iránti kérelmet kell benyújtania be a svéd Behajtó Szolgálathoz (*Kronofogden*), és valamennyi jövedelmét és kiadását be kell vallania. Ezt követően a *Kronofogden* eldönti, hogy az adós elvileg megfelel-e az adósságrendezéstről szóló svéd törvény követelményeinek.

²⁰⁵ Az EUB által a C-461/11. sz. Ulf Kazimierz Radziejewski kontra Kronofogdemyndigheten i Stockholm ügyben 2012. november 8-án hozott ítélet.

azokat az érveket is, amelyeket a svéd kormány a fizetésképtelenségről szóló rendeletnek az adósságrendezési eljárásra való alkalmazhatóságával kapcsolatban kifejtett. A főtanácsnok megjegyezte, hogy a fizetésképtelenségről szóló rendelet nem alkalmazható, mert a fizetésképtelenségről szóló rendelet A. melléklete valóban nem tartalmazza az adósságrendezést, továbbá az adós vagyon feletti rendelkezési jogának elvonása nem része a svéd jog szerinti adósságrendezésnek.²⁰⁶

[266] Ez alapján a fizetésképtelenségről szóló rendelet alkalmazhatósága egy kétlépéses teszttel vizsgálható. A jogalkalmazónak elsőként meg kell bizonyosodnia arról, hogy a szóban forgó eljárás szerepel-e a fizetésképtelenségről szóló rendelet A. mellékletében, majd meg kell vizsgálnia, hogy a fizetésképtelenségről szóló rendelet 1. cikkének (1) bekezdésében említett négy kritérium mindegyike teljesül-e.

[267] A szerzők megjegyzik, hogy a fizetésképtelenségről szóló javaslat²⁰⁷ frissített felsorolást tartalmaz a tagállamok azon nemzeti eljárásairól, amelyek a fizetésképtelenség előtti szakaszban a gazdálkodó+- szervezetek szerkezetátalakítását célozzák. Ugyan nem része a fizetésképtelenségről szóló rendeletnek, a jogalkalmazónak azonban célszerű ellenőriznie, hogy a szóban forgó fizetésképtelenségi eljárás nem szerepel-e a fizetésképtelenségről szóló rendelet felsorolásában.

✓ **A fizetésképtelenségről szóló rendeletet kell alkalmazni a tagállam uniós csatlakozása előtt, de a fizetésképtelenségről szóló rendelet hatálybalépése után megindult eljárásra, ha az az új tagállam csatlakozását követően is folyamatban maradt (*ratione temporis*).**

[268] Az EUB az *ERSTE Bank Hungary* ügyben hozott ítéletében²⁰⁸ tisztázta a fizetésképtelenségről szóló rendelet *ratione temporis* alkalmazását. A magyar Legfelsőbb Bíróság (2012. január 1-jétől a Kúria) felülvizsgált egy ügyet, amely egy még Magyarország európai uniós csatlakozása előtt indult ausztriai fizetésképtelenségi eljárással kezdődött.²⁰⁹ A Legfelsőbb Bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult az EUB-hez a fizetésképtelenségről szóló rendelet 5. cikke (1) bekezdésének alkalmazásával kapcsolatban.²¹⁰ Az EUB az *ERSTE Bank Hungary* ügyben²¹¹ megjegyezte, hogy a fizetésképtelenségről szóló rendelet 5. cikkének (1) bekezdését alkalmazni kell, és ennek megfelelően „a fizetésképtelenségi eljárás megindítása nincs hatással a hitelezők vagy harmadik személyek dologi jogaira az adós olyan vagyontárgyai tekintetében, amelyek az eljárás

²⁰⁶ Sharpston főtanácsnok 2012. szeptember 13-i indítványa a C-461/11. sz. Ulf Kazimierz Radziejewski kontra Kronofogdemyndigheten i Stockholm ügyben, 42. pont.

²⁰⁷ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a fizetésképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK tanácsi rendelet módosításáról (COM (2012) 744).

²⁰⁸ Az EUB által a C-527/10. sz. ERSTE Bank Hungary Nyrt. kontra Magyar Állam, BCL Trading GmbH, ERSTE Befektetési Zrt. ügyben 2012. július 5-én hozott ítélet.

²⁰⁹ A Kúria által a Gfv.VII.30.236/2012/5. sz. ügyben 2013. november 13-án hozott határozat; nem tették közzé.

²¹⁰ A Legfelsőbb Bíróság arra volt kíváncsi, hogy az a tény, hogy az adós azon vagyontárgya (a szóban forgó ügyben e vagyontárgy, illetve a helyébe lépő pénzüsszeg egy osztrák vállalkozásnál volt), amelyre vonatkozóan harmadik feleknek dologi joguk áll fenn (azaz a bank számára nyújtott óvadék) a fizetésképtelenségi eljárás megindítása szerinti tagállamtól (itt: Ausztria) eltérő tagállam (itt: **Magyarország**) területén található, és ez utóbbi tagállam csak az után vált az Európai Unió tagállamává, hogy a fizetésképtelenségi eljárás megindult az adóssal szemben.

²¹¹ Az EUB által a C-527/10. sz. ERSTE Bank Hungary Nyrt. kontra Magyar Állam, BCL Trading GmbH, ERSTE Befektetési Zrt. ügyben 2012. július 5-én hozott ítélet.

megindításának időpontjában valamely másik tagállam területén található”.²¹² Az EUB tehát megerősítette, hogy a fizetésképtelenségről szóló rendeletet azokra a fizetésképtelenségi eljárásokra is alkalmazni kell, amelyeket a fizetésképtelenségről szóló rendelet hatálybalépése után, de az (új) tagállam csatlakozása előtt indultak meg.

[269] A fizetésképtelenségről szóló rendelet ilyen értelmezése azonban a fizetésképtelenségről szóló rendelet közvetlen alkalmazása következtében eltolja az (új) tagállam nemzeti bíróságának joghatóságát.²¹³ A Legfelsőbb Bíróság/Kúria előtti ügyben²¹⁴ a magyar bíróságnak kellene joghatósággal rendelkeznie a felülvizsgálatra, ha a szóban forgó vállalkozás létesítő okirat szerinti székhelye Magyarországon van.²¹⁵ Az *ERSTE Bank Hungary*-ügyben hozott ítéletében az EUB az ausztriai bíróság joghatóságát ismerte el, feltételezve, hogy a fő érdekeltségek központja osztrák területen található.²¹⁶ Ehhez hasonlóan a **lett** bíróság kizárólagos joghatósággal rendelkezik egy vállalat fizetésképtelenségi eljárásában, ha annak bejegyzett székhelye Lettország területén található.²¹⁷

[270] A fizetésképtelenségről szóló rendelet 43. cikke ugyan világosan fogalmaz, de nem elegendő a *ratione temporis* alkalmazás meghatározásához, ezért a folyamatban lévő fizetésképtelenségi eljárásokat illetően az *ERSTE Bank Hungary*-ügy megállapításait kell alkalmazni.

✓ **A fő érdekeltségek központjának meghatározása önálló értelmezés alapján történik, és azon a vélelmen alapul, amely szerint a bejegyzés szerinti helyen található; a vélelem csak objektív és harmadik személyek által megállapítható tényezők alapján dönthető meg (háromlépéses teszt).**

[271] Egyes szerzők azt hangsúlyozták, hogy a fő érdekeltségek központját a bejegyzés szerinti állam jogával összhangban kell meghatározni,²¹⁸ de ez a megközelítés nincs összhangban a fizetésképtelenségről szóló rendelet (4) preambulumbekzdésével, ezért a fő érdekeltségek központját önállóan, autonóm módon kell értelmezni. Az *Eurofood*-ítélet²¹⁹ egy alapvető fontosságú ítélet volt, amely megállapította a fő érdekeltségek központjának meghatározására vonatkozó alapelveket.²²⁰

²¹² Uo., 40. pont.

²¹³ Lásd pl.: Nagy Csongor István: *The application ratione temporis of the insolvency regulation in new Member States*. In: *International and Comparative Law Quarterly*, 2013, 62. évf., 4. sz., 941–954. o.

²¹⁴ A Kúria által a Gfv.VII.30.236/2012/5. sz. ügyben 2013. november 13-án hozott határozat; nem tették közzé.

²¹⁵ A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet 62/A. § g) pont.

²¹⁶ Mazák főtanácsnok 2012. január 26-i indítványa a C-527/10. sz. *ERSTE Bank Hungary Nyrt. kontra Magyar Állam, BCL Trading GmbH, ERSTE Befektetési Zrt.* ügyben, 42. pont.

²¹⁷ A lett polgári eljárási törvény 342. cikke (a 2003.11.07-én hatályos állapot szerint).

²¹⁸ Khairallah G.: *The ‘Centre of Debtor’s Main Interests’: Comments on the Eurofood Judgment of the ECJ*. In: Ringe W.-G., Gullifer L., Théry P. (szerk.). *Current Issues in European Financial and Insolvency Law*. Bloomsbury Publishing, 2009, 113-114. o.

²¹⁹ Az EUB által a C-341/04. sz. *Eurofood IFSC Ltd.* ügyben 2006. május 2-án hozott ítélet.

²²⁰ Uo., 37. pont:

amennyiben az anyavállalat és a leányvállalat létesítő okirat szerinti székhelye két különböző tagállamban található, a rendelet 3. cikke (1) bekezdésének második mondatában megfogalmazott vélelem, amely szerint a leányvállalat fő érdekeltégeinek központja abban a tagállamban van, ahol a létesítő okirata szerinti székhelye található, csak akkor megdönthető, ha objektív és harmadik személyek által megállapítható tényezők egy attól eltérő tényleges helyzet megállapítását teszik lehetővé, mint amit a létesítő okirat szerinti székhely elhelyezkedése tükröz.

[272] Ez alapján a fő érdekeltségek központját egy háromlépéses teszt keretében kell meghatározni. Egyrészt vélelmezni kell, hogy a fő érdekeltségek központja a vállalat bejegyzése szerinti tagállamban van. Másrészt ez a vélelem csak akkor dönthető meg, ha olyan objektív körülmények merülnek fel, amelyek arra engednek következtetni, hogy a fő érdekeltségek központja egy másik tagállamban helyezkedik el. Harmadrészt a harmadik személyeknek (hitelezők) ismerniük kell ezeket az objektív körülményeket. Az EUB az *Eurofood*–ítéletben tehát elengedhetlenné tette a hitelezők védelmét. Ez a megközelítés egy, a kontinentális társasági jogban kidolgozott elven, a tényleges székhely („*real seat*”) elvén alapul,²²¹ és a hangsúlyt arra a benyomásra helyezi, amely a hitelezőkben az adós döntési–irányítási helyét illetően kialakul. Az angol bíróságok előszeretettel hangoztatják, hogy az adós és a fő érdekeltségek központja közötti fő összekötő kapocs a döntéshozatal helyszíne.²²²

[273] Az úgynevezett *Eurofood*-tesztet a tagállamok bíróságai számos alkalommal alkalmazták és finomították. A szerzők különböző körülményeket jelölnek meg a fő érdekeltségek központjának meghatározása szempontjából lényeges tényezőként.²²³

[274] Az **Egyesült Királyság** felsőbíróságának (*High Court*) kancelláriai kollégiuma (*Chancery Division*) által a közelmúltban hozott ítélet²²⁴ jól példázza, milyen fontos az *Eurofood*–ítélet a nemzeti bíróságok számára. A szóban forgó ügyben a *Chancery Division* az *Eurofood*-tesztet alkalmazta, és arra a következtetésre jutott, hogy a fő érdekeltségek központja nem a bejegyzés szerinti helyen (Luxembourg), hanem ott található, ahol a cég irányításához kapcsolódó döntések születtek (London), és erről a képviselők – mint harmadik személyek, akik elsődleges üzleti kapcsolatban álltak a céggel – is tudtak.²²⁵ Az angol bíróság megközelítése tehát lehetővé teszi, hogy a jogi személyek fő érdekeltségeinek központja könnyen meghatározható legyen.

[275] Az EUB gyakorlata nem nyújt egyértelmű útmutatást a fő érdekeltségek központjának meghatározásához. Ezért a tagállami bíróságoknak minden olyan körülményt értékelniük kell, amely a fő érdekeltségek központjának meghatározása szempontjából lényeges lehet (pl. a vállalatirányítás helye, a szolgáltatásnyújtás helye, a vállalati weboldalon található információk stb.). A hitelezők érdekeit azonban minden esetben figyelembe kell venni.

✓ **A tagállami bíróságok joghatósággal rendelkeznek a visszakövetelési keresetek elbírálására, ha az alperes harmadik országban rendelkezik lakóhellyel.**

[276] A *Schmid*-ügyben²²⁶, amely a német legfelsőbb szövetségi bíróság, a *Bundesgerichtshof* előzetes döntéshozatal iránti kérelme alapján indult, az EUB kimondta, hogy a fizetéseképtelenségről szóló rendelet joghatóságot biztosít azokban a visszakövetelési ügyekben is, amelyekben az alperes lakóhelye harmadik

²²¹ Paschalidis P.: *Freedom of Establishment and Private International Law for Corporations*. Oxford University Press, 2012, 89. pont.

²²² Pannen K. (szerk.): *European Insolvency Regulation*. De Gruyter, 2007, 96. o.

²²³ Uo., 96-102. pont.

²²⁴ Az *England and Wales High Court (Chancery Division Companies Court)* által az ARM Asset Backed Securities SA, Re [2013] EWHC 3351 (Ch) ügyben 2013. október 9-én hozott ítélet.

²²⁵ Uo., 19-22. pont.

²²⁶ Az EUB által a C-328/12. sz. Ralph Schmid kontra Lilly Hertel ügyben 2014. január 16-án hozott ítélet.

országban (Svájc) van. A bíróság tehát megállapította, hogy más rendeletektől eltérően a fizetéseképtelenségről szóló rendelet nem követeli meg legalább két tagállam területére vagy jogrendszerére mutató kapcsolóelv meglétét.²²⁷ Az egyetlen feltétel az, hogy az alperes fő érdekeltsegeinek központja az EU területén legyen.²²⁸

[277] A *Schmid*-ügyben hozott ítélet arra utal, hogy a fizetéseképtelenségről szóló rendelet szövege a polgári igazságügyi terület más rendeleteihez képest nem kellőképpen világos regarding the extension of jurisdiction over fizetéseképtelenségi eljárásokra vonatkozó joghatóság kiterjesztését illetően.

[278] Ugyanakkor, míg ez a megközelítés kötelező a tagállamok bíróságai számára, természetesen nem kötelező a harmadik országok tekintetében,²²⁹ ezért nem biztosítja a visszakövetelési keresetek eredményességét. A nemzetközi magánjogról szóló **magyar** törvény és a lett polgári eljárásjogi törvény korábban említett példájánál maradva, amennyiben a harmadik ország jogszabályai kizárólagos joghatóságot biztosítanak a harmadik ország bíróságai számára, a kérelmezőknek kell kiválasztaniuk visszakövetelési kereset érvényesítése szempontjából legkedvezőbb fórumot.

[279] A szerzők megjegyzik, hogy a **svéd** bíróságok már a *Schmid*-ítélet megszületése előtt is az EUB *Schmid*-ügyben tett megállapításai szerint alkalmazták a fizetéseképtelenségről szóló rendeletet norvégiai²³⁰ és dániai²³¹ adósokkal szembeni visszakövetelési keresetek elbírálásánál. A svéd bíróság azonban azt is mérlegelte, hogy ez a megközelítés összhangban van-e a tagállam (Svédország) és harmadik országok (Norvégia és Dánia) között fennálló többoldalú szerződésekkel.²³²

9.1. Természetes személyek fő érdekeltsegi központjának meghatározása

✓ **A magánszemélyek fő érdekeltsegeinek központja az EUB önálló értelmezését igényli. Az uniós jog nem állít fel vélelmet a természetes személyek fő érdekeltsegeinek központjára vonatkozóan, a fő érdekeltsegek központját eseti alapon kell meghatározni.**

[280] A fizetéseképtelenségről szóló rendelet 3. cikke nem említi kifejezetten a magánszemélyek fő érdekeltsegeinek központját, a rendelet azonban a jogi és a természetes személyek fizetéseképtelenségi eljárására egyaránt alkalmazandó.²³³

[281] Az angol gyakorlatból kiderül, hogy az *Eurofood*-ítélet²³⁴ és az EUB későbbi ítéletei, amelyek a jogi személyek fő érdekeltsegi központjának meghatározásához alkalmazandó tesztet kialakították, a magánszemélyek fő érdekeltsegi központjának esetében is hasznosak. Egy közelmúltbeli ügyben két ír

²²⁷ Uo., 24., 25., 26. és 29. pont.

²²⁸ Idot L.: *Procédures d'insolvabilité. Champ d'application territoriale du règlement. Europe Jurisclasseur*. Mars 2014, 36. o.

²²⁹ Sharpstone főtanácsnok 2013. szeptember 10-i indítványa a C-328/12. sz. Ralph Schmid kontra Lilly Hertel ügyben, 36. pont.

²³⁰ A *Högsta domstolen* által az Ö743-11 (alt NJA 2013:22) sz. ügyben 2013. január 31-én hozott ítélet.

²³¹ A *Högsta domstolen* által az Ö2782-10, (alt NJA 2010:734) sz. ügyben 2010. december 30-án hozott ítélet.

²³² Északi Csődegyezmény, lásd: Berglund M.: *Cross-border Enforcement of Claims in the EU: History, Present Time and Future*. Kluwer Law International, 2009, 80. o.

²³³ Pannen K. (szerk.): *European Insolvency Regulation*. De Gruyter, 2007, 41. o.

²³⁴ Az EUB által a C-341/04. sz. Eurofood IFSC Ltd ügyben 2006. május 2-án hozott ítélet.

állampolgár, akik különböző vállalati struktúrák révén **egyesült királyságbeli, svédországi** és amerikai vagyonnal rendelkeztek, csődeljárás megindítását kérelmezték az Egyesült Királyságban.²³⁵

[282] A bíróság az ügy elbírálása során az EUB ítélkezési gyakorlatára és a korábbi angol ítélkezési gyakorlatra hivatkozva, az **Eurofood-** és az **Interedil-**ügyben²³⁶ kidolgozott elveket alkalmazva összegyűjtötte a fő érdekeltségek központját meghatározó körülményeket. Azokra a körülményekre összpontosítottak, amelyek harmadik személyek számára megállapíthatóak voltak. A körülmények egész sorát (az Angliában töltött idő, angliai lakcím használata) figyelembe véve megvizsgálták, hogy a kérelmezők hol folytattak harmadik személyek számára megállapítható módon gazdasági tevékenységet. A bíróság azonban azokat a tényeket is megvizsgálta, amelyek arra utaltak, hogy a fő érdekeltségek központja Írországra volt; így figyelembe vette a weboldalt, amely a kérelmezőket dublini jogászként, dublini ügyvédként és ír ügyvédként említette, mérlegelte, hogy a döntések főként Írországra születtek, hogy különböző ügyleti dokumentumokban Dublin volt feltüntetve lakóhelyként, és értékelte a tanúvallomások is. E tények arra utaltak, hogy a harmadik személyek úgy vélték, a kérelmezők fő érdekeltségeinek központja Dublin.

[283] Minden körülményt figyelembe véve, a bíróság megállapította, hogy a fő érdekeltségek központja Írországra maradt. Annak ellenére tehát, hogy ez kifejezetten nincs megemlítve, az **Eurofood**-ítéletben kidolgozott teszt a magánszemélyek fő érdekeltségi központjának meghatározásához is hasznos.

✓ **A bejelentkezés (bejelentett lakcím szerinti hely) ugyan egyike azoknak a körülményeknek, amelyeket a fő érdekeltségek központjának meghatározásakor figyelembe kell venni, de nem alapoz meg a fő érdekeltségek központja helyére vonatkozó vélelmet.**

[284] Az előzőekben ismertetett megközelítést szembe kell állítani a **lett** bíróságok által alkalmazottal. Egy ügyben, amelyben egy litván állampolgár a bejelentkezése alapján Lettországra kérte fizetése képtelenségi eljárás megindítását,²³⁷ a bíróság analógia útján alkalmazta az **Interedil**-ítéletet és az EUB más ítéleteit (feltehetően az **Eurofood**-ítéletet).²³⁸ A lett bíróság főként a nyilvánosan elérhető információkra, köztük a természetes személy bejelentkezése szerinti helyre mint a polgári eljárásjogi törvény alapján a joghatóság elsődleges meghatározó tényezőjére összpontosított a harmadik személyekben a fő érdekeltségek központját illetően kialakult benyomások helyett.

[285] A EUB **Eurofood**-ügyben tett megállapításaihoz hasonlóan a lett bíróság a bejelentkezés szerinti helyet (a bejelentett lakcímet) tekintette a fizetése képtelenségről szóló rendelet 3. cikkének (1) bekezdésében a fő érdekeltségek központjára vonatkozóan felállított vélelem alapjának. A bíróság véleményét a nemzeti jog jogtudósok által kidolgozott magyarázataival támasztotta alá. Az ítélkező fórum tehát magánszemélyre

²³⁵ Az *England and Wales High Court (Chancery Division in Bankruptcy)* által az *O'Donnell & Anor kontra The Bank of Ireland* [2012] EWHC 3749 (Ch) ügyben 2012. december 21-én hozott ítélet.

²³⁶ Az EUB által a C-396/09. sz. *Interedil Srl*, felszámolás alatt kontra *Fallimento Interedil Srl* és *Intesa Gestione Crediti SpA* ügyben 2011. október 20-án hozott ítélet.

²³⁷ A lett polgári eljárásjogi törvény 366.²² cikkének (1) bekezdésével összhangban.

²³⁸ A vidzemei regionális bíróság által a CA-0239-13/9. sz. ügyben 2013. december 10-én hozott határozat; nem tették közzé.

alkalmazta az **Eurofood**-tesztet, de a fizetéseképtelenségről szóló rendelet nemzeti értelmezésére is támaszkodott. Habár azon körülmények alapján, amelyek arra utaltak, hogy a bejelentett lakcím megváltoztatásával az adós kedvezőbb jogi helyzet kialakítására törekedett, nem állapította meg saját joghatóságát, a bíróság abból indult ki, hogy a 3. cikk (1) bekezdése a természetes személyek vonatkozásában is megteremti a fő érdekeltségek központjára vonatkozó vélelmet.

[286] A lett bíróság által alkalmazott megközelítés két okból veszélyes. Egyfelől a bíróság a fő érdekeltségek központjára vonatkozó döntését a bejelentkezés (lakcímbejelentés) azon hazai értelmezésére alapította, amely szerint az a fő érdekeltségek központjára utal, jóllehet a bejelentkezés nem teremt állandó kapcsolatot egy adott hellyel. A külföldi hitelezők, akik nem ismerik a bejelentkezési rendszert, lehet, hogy nincsenek is tisztában a bejelentkezés fontosságával, ezért a bejelentkezés önmagában nem nyújt alapot a fő érdekeltségek központjának helyére vonatkozó vélelemhez.

[287] Másfelől a bíróság a nemzeti jog jogtudósok által kidolgozott magyarázatait használta fel a fizetéseképtelenségről szóló rendelet alkalmazásához. A fizetéseképtelenségről szóló rendeletet nem szabad a hazai jogrendszerrel és a fizetéseképtelenségi eljárásra vonatkozó hazai felfogással összhangban értelmezni, mivel ez gátolja a több országot érintő fizetéseképtelenségi eljárások harmonizálását. A nemzeti jog és a nemzeti jogi kommentárok alapján történő megközelítés ezért más körülmények között a fizetéseképtelenségről szóló rendeletnek és az EUB ítélkezési gyakorlatában kialakított fogalmaknak a téves értelmezéséhez vezethet a fő érdekeltségek központja önálló fogalommeghatározása tekintetében.²³⁹

[288] A svéd gyakorlatban is található hasonló megközelítés, amely a bejelentkezés elvét a fő érdekeltségek központjának helyére vonatkozó vélelem alapjának tekinti. A **svéd** legfelsőbb bíróság egy ügyben az EUB által az **Eurofood**-ügyben és a **Staubitz-Schreiber**-ügyben²⁴⁰ tett megállapításokat alkalmazta, és megállapította, hogy a fizetéseképtelenségről szóló rendelet 3. cikkének (1) bekezdése és annak az **Eurofood**-ítéletben megfogalmazott önálló értelmezése alapján megdönthető vélelem szól amellett, hogy ellenkező bizonyításig a svédországi nemzeti nyilvántartásba vétel megfelel egy személy fő érdekeltségi központjának.

[289] A bíróság megállapította, hogy a fizetéseképtelenségi eljárás megindításának pillanatában az adós vagyonnal rendelkezett Svédországban, gyermekei után tarást fizetett Svédországban, továbbá Svédországban kiszabott adótartozása és parkolási bírsága volt; így a fő érdekeltségek központja a fizetéseképtelenségi eljárás megindításának pillanatában kétségtelenül Svédországban volt található. A svéd bíróság tehát figyelembe vette a nemzeti nyilvántartás tényeit, de ellenőrizni is kívánta az azt igazoló tényeket, hogy hol volt a fő érdekeltségek központja a fizetéseképtelenségi eljárás megindításának pillanatában. Mindez azt mutatja, hogy még ha a vélelem megalapozásához használják is a nemzeti nyilvántartást, a félnek bizonyítania kell, hogy a fő érdekeltségek központjának vélelmezett helye objektív módon megállapítható harmadik személyek számára.

²³⁹ Az EUB által a C-341/04. sz. Eurofood IFSC Ltd ügyben 2006. május 2-án hozott ítélet, 31. pont.

²⁴⁰ Az EUB által a C-1/04. sz. Susanne Staubitz-Schreiber ügyben 2006. január 17-én hozott ítélet.

[290] A vizsgált ügyek és egy korábbi tanulmány²⁴¹ alapján meg kell jegyezni, hogy a litván állampolgárok gyakran használták a bejelentkezést arra, hogy így próbálják meg áthelyezni a fő érdekeltségek központját, és **Lettországb**an vagy az **Egyesült Királyságb**an indíthassanak fizetéseképtelenségi eljárás. Ugyanez a probléma **Németországb**an is megfigyelhető, ahol a bejelentett lakcímet a franciaországi Elzász–Lotaringia megyéiben található címre (*Haut-Rhin, Bas-Rhin, Moselle*) változtatták, mivel az 1985/1994. sz. fizetéseképtelenségi törvény kedvező a természetes személyek számára.²⁴² A bíróságoknak ezért kifejezetten kerülniük kellene, hogy a fő érdekeltségek központjának helyére vonatkozó vélelmet a bejelentkezés szerinti tagállamra alapítsák. Mivel a fő érdekeltségek központjának helye kiemelkedő fontossággal bír a fizetéseképtelenségről szóló rendelet eredményes alkalmazása szempontjából,²⁴³ a bíróságoknak az EUB ítélkezési gyakorlatát kellene figyelembe venniük minden esetben, hogy a *forum shopping* megakadályozása érdekében helyesen alkalmazzák a fő érdekeltségek központjának fogalmát a természetes személyekkel kapcsolatos ügyekben.

✓ **A fizetéseképtelenségről szóló rendelet értelmezéséhez ajánlott forrás a rendelet alkalmazásáról szóló Heidelberg-Luxembourg-Vienna Report.**

[291] Ez az útmutatás a tanulmányutak során a fizetéseképtelenségről szóló rendelet alkalmazásával kapcsolatban feltárt gyakorlati problémákra összpontosít. A szerzők megjegyzik, hogy a fizetéseképtelenségről szóló rendeletet a közelmúltban átfogóan értékelő Heidelberg-Luxembourg-Vienna Report²⁴⁴ megbízható forrásként alkalmazható a rendelet értelmezéséhez.

10. Egyéb ügyek

10.1. Családjogi ügyek

✓ **A Brüsszel IIa. rendelet alkalmazása megköveteli a hatályának meghatározását.**

[292] Akárcsak a többi uniós eszköz, a Brüsszel IIa. rendelet sem alkalmazható a hatályán túl. Ezért az alkalmazása érdekében az első lépés a hatályának meghatározása. A hatály áll határokon átnyúló elemből és a hatály időbeli, földrajzi és anyagi vonatkozásaiból.

✓ **A Brüsszel IIa. rendelet a határokon átnyúló elemmel rendelkező viták esetén alkalmazandó.**

²⁴¹ Hess B., Oberhammer P., Pfeiffer T.: *European Insolvency Law. The Heidelberg-Luxembourg-Vienna Report on the Application of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings (External Evaluation JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4)*, 139. o. Elérhető: <http://www.mpi.lu/news-and-events/latest-news/detail/detail/the-external-evaluation-of-reg-no-13462000ec-on-insolvency-proceedings/>.

²⁴² *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR. Kommentar.* Rauscher T. (Hrsg.). EG-InsVO, Mäsch P., Art. 1. Sellier, 2010, 899. o.

²⁴³ Hess B., Oberhammer P., Pfeiffer T.: *European Insolvency Law. The Heidelberg-Luxembourg-Vienna Report on the Application of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings (External Evaluation JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4)*, 103. o. Elérhető: <http://www.mpi.lu/news-and-events/latest-news/detail/detail/the-external-evaluation-of-reg-no-13462000ec-on-insolvency-proceedings/>.

²⁴⁴ Hess B., Oberhammer P., Pfeiffer T.: *European Insolvency Law. The Heidelberg-Luxembourg-Vienna Report on the Application of Regulation No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings (External Evaluation JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4)*. Elérhető: <http://www.mpi.lu/news-and-events/latest-news/detail/detail/the-external-evaluation-of-reg-no-13462000ec-on-insolvency-proceedings/>.

[293] A Brüsszel IIa. rendelet alkalmazásának előfeltétele a határokon átnyúló elem megléte.²⁴⁵ Például így kettő, **Magyarországon** közös szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személy házasságának felbontására irányuló eljárás, és minden más, ezen állam irányába mutató elem nem vetné fel a rendelet alkalmazását. Ha már azonban a határokon átnyúló elem jelen van, a rendeletet kell alkalmazni, feltéve, hogy a hatályának egyéb elemei teljesülnek. Külföldi határozatok elismerése és végrehajtása esetén nincs szükség további határokon átnyúló elemre. Maga az a tény, hogy az idegen ítéletet elismerik és végrehajjták külföldön elegendő ahhoz, hogy előidézze a rendelet alkalmazását, feltéve hogy a hatálya alá tartozik a kérdéses vita.

✓ **A bírónak ellenőriznie kell a Brüsszel IIa. rendelet időbeli hatályát.**

[294] Elméleti jelentősége van a Brüsszel IIa. rendelet időbeli hatályának, mivel a rendelet már tíz éve alkalmazandó. Mindazonáltal a 72. cikk (2) bekezdése előírja, hogy „[e]zt a rendeletet 2005. március 1-jétől kell alkalmazni, a 67., 68., 69. és a 70. cikk kivételével, amelyeket 2004. augusztus 1-jétől kell alkalmazni.”

✓ **A bírónak ellenőriznie kell a Brüsszel IIa. rendelet területi hatályát**

[295] A Brüsszel IIa. rendelet minden tagállamban alkalmazandó, kivéve Dániát. A 2. cikk (3) bekezdésével összhangban a rendelet alkalmazása szempontjából Dániát nem tekintik tagállamnak. Ez többek között azt jelenti, hogy a Dániában hozott ítéleteket nem ismerik el és hajtták végre a rendelettel összhangban. Más tagállamok bíróságait köti a rendelet.

✓ **A bírónak ellenőriznie kell a Brüsszel IIa. rendelet tárgyi hatályát.**

[296] A Brüsszel IIa. rendelet tárgyi hatályát a rendelet 1. cikke határozza meg. Először is, a rendelet csak polgári ügyekben alkalmazandó. Másodsor, az 1. cikk (1) bekezdése a rendelet által lefedett kettő, különböző típusú jogi kérdést választ el. Egyik a házasság felbontása, a különválás vagy a házasság érvénytelenítése. A másik a szülői felelősség megállapítása, gyakorlása, átruházása, korlátozása vagy megszüntetése. Az 1. cikk (3) bekezdése kifejezetten kizár bizonyos ügyeket a rendelet tárgyi hatálya alól.

[297] Ezek a fogalmak mind autonómak, és így egy tagállami bíróság nem értelmezheti azokat a nemzeti jogával összhangban.²⁴⁶ Így a polgári ügyek és a közügyek közötti különbségtételt ezért autonóm módon kell kezelni.²⁴⁷ Például a szülői felelősség tekintetében a rendelet „*a gyermek nevelőszülőknél való elhelyezése vagy intézményi gondozásba helyezése [és] [a] gyermeknek egy ifjúságvédelmi szolgálat felügyelete alá történő elhelyezése [..]*” tekintetében alkalmazandó.²⁴⁸ A rendelet ezen intézkedésekre akkor is alkalmazandó, ha azokat a nemzeti jog szerint közjogi intézkedéseknek tekintik.²⁴⁹ Hasonlóan, „*[a] szülői felelősség korlátozása vagy megszüntetése mindig polgári ügy, akkor is ha azt egy közigazgatási hatóság mondja ki vagy az egy büntetőügyi*

²⁴⁵ Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (szerk.): *Brussels IIbis Regulation*. SELP, 2012, 41. o.

²⁴⁶ Uo., 31. o.

²⁴⁷ Uo., 56. o.

²⁴⁸ Uo.

²⁴⁹ Uo.

*elítélés mellékkhatása.*²⁵⁰ Egy bírónak mindig figyelembe kell vennie, hogy az 1. cikk (3) bekezdése kifejezetten kizár bizonyos ügyeket a rendelet hatálya alól. A kizárásokat hasonlóan autonóm módon kell értelmezni.

✓ **Feltéve, hogy a hatály minden szempontja teljesül, a bírónak meg kell határoznia a joghatóságot és el kell ismernie és végre kell hajtania a Brüsszel IIa. rendelet szabályain alapuló külföldi ítéleteket.**

[298] Ha a Brüsszel IIa. rendelet hatályának eleget tesznek, akkor azt a bíróságnak alkalmaznia kell. Ez azt jelenti, hogy a Brüsszel IIa. rendelet joghatósági szabályokat fog biztosítani. Ráadásul a rendelet szabályokkal szolgál a perfüggőségre és az összefüggő eljárásokra (19. cikk), a határozatok elismerésére és végrehajtására (21. és azt követő cikk), a közokiratokra (46. cikk) és bizonyos más jogi szabályokra.

[299] Ellentétben a Brüsszel Ia. rendelettel, a Brüsszel IIa. rendeletnek nincs a távolmaradásra olyan joghatósági szabálya, mint a lakóhely. Egy bírónak így meg kell határoznia, hogy vajon a kérdéses bíróságnak van-e joghatósága az általános joghatósági szabályok értelmében. Ilyen szabályok a házasság felbontásának, a különválásnak és a házasság érvénytelenítésének eseteire a Brüsszel IIa. rendelet 3-6. cikkeiben található. A szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekre pedig a Brüsszel IIa. rendelet 8-13. cikkeiben. A Brüsszel IIa. rendelet 7. és 14. cikkei hivatkoznak a fennmaradó joghatóságra, azaz megengedik a bíróságoknak, hogy a nemzeti jog alapján állapítsák meg a joghatóságot, ha a rendelet alapján másképp nem áll fenn a joghatóság.

[300] Előfordulhat, hogy nem biztosít egy tagállami bíróság számára joghatóságot sem a Brüsszel IIa. rendelet alkalmazása, sem a 7. és 14. cikk korlátain belül a nemzeti szabályoké. Így a lett bíróságnak nem lesz joghatósága a harmadik államban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező párok házasságának felbontása felett, ha az egyikük lett állampolgár. A bíróságnak nem lesz joghatósága annak ellenére, hogy a Brüsszel IIa. rendelet alkalmazandó.

✓ **A Brüsszel IIa. rendelet fennmaradó joghatóságára csak akkor lehet hivatkozni, ha a rendelet alapján egyetlen tagállam bíróságának sem lenne joghatósága.**

[301] A Brüsszel IIa. rendelet szabályai közötti hierarchia helyes értelmezésének problémáját legalább egy eset igazolja. Egy **lett** bíróság a következő határozatot hozta:²⁵¹ egy anya keresetet indított a lett bíróság előtt azzal a céllal, hogy megvonja az apa szülői felügyeleti jogait. A bíróság megállapította, hogy mind az anya, mind a gyermeke Spanyolországban élt. A bíróság elutasította a keresetet. Fontosabb azonban, hogyan jutott erre az eredményre.

[302] A bíróság a Brüsszel IIa. rendelet 14. cikkére hivatkozva kijelentette, hogy *„amennyiben egyetlen tagállam bírósága sem rendelkezik joghatósággal a 8–13. cikk alapján, a joghatóságot minden tagállamban az adott állam joga határozza meg.”* A bíróság ez után a lett polgári eljárásjogi törvényre hivatkozott csupán, hogy megállapítsa, a kérdéses jog nem biztosít joghatóságot.

²⁵⁰ Uo.

²⁵¹ A rigai kerületi bíróság által a CA-3499-13. sz. ügyben 2013. szeptember 30-án hozott ítélet; nem tették közzé.

[303] Ez az okfejtés nem teljesen helyes. A Brüsszel IIa. rendeletnek megvan a saját hierarchiája a joghatósági szabályok tekintetében. A Brüsszel IIa. rendelet 8-13. cikkei a joghatósági szabályok meglehetősen összetett képét nyújtják. A 14. cikk a fennmaradó joghatóságot biztosítja. A fennmaradó joghatóság elve alapján egy bíróság megállapíthatja a saját nemzeti szabályai szerint a joghatóságát, akkor is, ha az a felek joghatóságán alapul. Ez a szabály azonban csak egy forgatókönyv esetén alkalmazandó: ha a tagállami bíróság meggyőződött arról, hogy a Brüsszel IIa. rendelet szabályaival összhangban más tagállam bíróságának nem lesz joghatósága. Ez akkor fog megtörténni „*ha a vonatkozó joghatósági szabály kapcsolódva az Európai Uniót kívülre mutat.*”²⁵²

[304] A Brüsszel IIa. rendelet 8. cikke szerint „*egy tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek olyan gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó ügyekben, aki a bíróság megkeresésekor az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.*” A fent említett esetben a gyermek szokásos tartózkodási helye Spanyolországban volt. Így a spanyol bíróságnak volt joghatósága. Egy lett bíróság így nem is gondolhatott a 14. cikk szerinti fennmaradó joghatóság alkalmazásában, mivel „*ha a gyermek szokásos tartózkodási helye egy tagállamban található, akkor ezen állam bíróságának szülői felügyeletre vonatkozó joghatósága a 8. cikkben mindig megalapozott lesz.*”²⁵³

[305] Ugyanezen elv alkalmazandó a házasság felbontása, a különválás és a házasság érvénytelenítése tekintetében. Itt a Brüsszel IIa. rendelet 3-6. cikkei határozzák meg az általános joghatósági szabályokat. Ha a kérdéses bíróság állapítja, hogy valamely fejezet szerint bármely más tagállamnak van joghatósága, el kell utasítania a joghatóságot. Csak ha az általános szabályok szerint más tagállam bíróságának nincs joghatósága, akkor tud egy tagállam a fennmaradó joghatóság alkalmazásához fordulni, a nemzeti joga alapján.²⁵⁴

✓ **A Brüsszel IIa. rendelet nem biztosítja a joghatóságról való megállapodást a házasság felbontásával, a különválással és a házasság érvénytelenítésével kapcsolatos ügyekben. Így a bírónak ellenőriznie kell, hogy fennáll-e a joghatóság a rendelet által biztosított okok alapján.**

[306] Egy lett ítéletben a bíróság elkerülte a joghatóság megállapítását egy házasságfelbontási ügyben a Brüsszel IIa. rendelet szabályai alapján.²⁵⁵ A jelen ügyben egy személy a lett bírósághoz nyújtott be keresetet házasság felbontása iránt. A bíróság megállapította, hogy a felperes – ellentétben a 3. cikk (1) bekezdése a) pontjának követelményeivel – nem bizonyította, hogy a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően legalább egy évig Lettországban rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel. Ehelyett a bíróság a lett jog szerinti pergazdaságosságra és arra hivatkozott, hogy egyik fél sem vitatta a joghatóságot. Ez a megközelítés nem veszi figyelembe, hogy a Brüsszel IIa. rendelet szerinti joghatóság koordinálja a tagállami bíróságok között az ügyek elosztását. Egy bíróság csakúgy nem gondolhatja, hogy egy ügy a joghatósága alá tartozik, a rendelet ezt nem engedi meg; ez elvonna más, alkalmasabb joghatósági fórumot.

²⁵² Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (szerk.): *Brussels IIbis Regulation*. SELP, 2012, 162. o.

²⁵³ Uo., 162. o.

²⁵⁴ Uo.

²⁵⁵ A rigai kerületi bíróság által a C24113111. sz. ügyben 2014. április 22-én hozott ítélet; nem tették közzé.

[307] A Brüsszel IIa. rendelet nem biztosít a Brüsszel Ia. rendelethez hasonló szabályokat, amelyek lehetővé tennék az egyezségkötéssel vagy bíróság előtti megjelenéssel történő joghatósági megállapodást. A joghatósági megállapodás nem „elfogadható a házasság felbontása vagy a különválás esetén, kivéve a 3. cikk (1) bekezdése a) pontjának negyedik franciabekezdését.”²⁵⁶ A felek nem vonhatják el egy tagállami bíróság joghatóságát, és nem ruházhatnak fel egy tagállami bíróságot sem kifejezett vagy hallgatóságos egyezségekkkel.²⁵⁷ Így egy bírónak a Brüsszel IIa. rendelet meglévő szabályait kell követnie.

[308] Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a Brüsszel IIa. rendelet 17. cikkével összhangban: „[a]mennyiben valamely tagállam bíróságához olyan keresetet nyújtanak be, amely tekintetében e rendelet értelmében nem rendelkezik joghatósággal, és amely tekintetében e rendelet értelmében más tagállam bírósága joghatósággal rendelkezik, a bíróság hivatalból megállapítja joghatóságának hiányát.”²⁵⁸ A bíróság azon kötelessége, hogy hivatalból megvizsgálja a joghatósági szabályokat, nem függ a fórum eljárásjogától és nem is korlátozható az által.²⁵⁹ Ráadásul, minden fokozatnak, még a legfelsőbb foknak is meg kell vizsgálnia a saját joghatóságát, bármely olyan joghatósági szabály ellenére, amely a legmagasabb fokú bíróság illetékességét korlátozhatja.²⁶⁰

[309] A Brüsszel Ia. rendelet tekintetében eltérő az álláspont, itt az EUB ítélkezési gyakorlatával összhangban, az az alperes, aki érdemben vitatkozik anélkül, hogy a joghatóság hiányára hivatkozna, aláveti magát a bíróságnak, kivéve a kizárólagos joghatóság eseteit.²⁶¹ Ugyanezen elv érvényesül a tartásról szóló rendelet 5. cikke szerint.

✓ **A tartási követelésekre vonatkozóan mind a joghatósági, mind a kollíziós jogi szabályokat a tartásról szóló rendelet biztosítja így létrehozva egy külön rendszert a tartási követelésekre. Hasonlóképpen, a perfüggőségre, az ideiglenes intézkedésekre, a költségmentességi jogra és a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályokat az említett rendelet biztosítja. A rendelet továbbá rendelkezik a perbeli egyezségek és közokiratok elismeréséről és végrehajtásáról.**

[310] Akárcsak más eszközök, a tartásról szóló rendelet is a hatályának korlátain belül alkalmazandó. A tartásról szóló rendelet valamennyi uniós tagállamban kötelező, beleértve Dániát is. A rendelet „teljesen” alkalmazandó 2011. június 18-tól (76. cikk harmadik bekezdése). Időbeli hatályát azonban speciális eseményekre tekintettel – bírósági eljárások, perbeli egyezségek és közokiratok – a 75. cikk határozza meg.

[311] Végül, szükséges megállapítani a rendelet tárgyi hatályát annak alkalmazása előtt. Az 1. cikk (1) bekezdése előírja, hogy a rendeletet a családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó tartási kötelezettségekre kell alkalmazni. A rendelet nem határozza meg a „tartás” fogalmát.²⁶² A tartás

²⁵⁶ Magnus U., Mankowski P., Magnus I. (szerk.): *Brussels IIbis Regulation*. SELP, 2012, 47. o.

²⁵⁷ Uo.

²⁵⁸ Uo.

²⁵⁹ Uo., 206. o.

²⁶⁰ Uo., 207. o.

²⁶¹ Lásd még az EUB által a C-48/84. sz. Hannelore Spitzley kontra Sommer Exploitation SA ügyben 1985. március 7-én hozott ítéletet.

²⁶² Briggs A.: *Private International Law in English Courts*. Oxford University Press, 2014, 12.129. pont.

autonóm fogalom, értelmezésére az EUB Brüsszel-rendszerre vonatkozó ítélkezési gyakorlata marad irányadó a tartásról szóló rendelet összefüggésében.²⁶³

[312] A Brüsszel-rendszer céljából az EUB-nak vannak szabályai arról, hogy tartásnak minősül az a határozat, amely egyik fél által a korábbi házastárs részére általánosságban összeg fizetését és vagyon átruházását rendeli el. Az EUB viszonylag tág követelményeket állított fel. Saját szavaival:

[I]ehetségesnek kellene lennie a kérdéses határozat indoklásából arra a célra következtetni. Ha ez azt mutatja, hogy egy meghozott intézkedés arra irányul, hogy egy házastársnak lehetővé tegye, hogy gondoskodjon magáról, vagy ha az összegének meghatározásakor a felek szükségleteit és forrásait figyelembe veszik, akkor a határozat tartással foglalkozik. Másrészt, ha a meghozott intézkedés kizárólag a házastársak közötti vagyonmegosztással foglalkozik, akkor a határozat házassági viszonyból eredő vagyonjogokkal foglalkozik és ezért nem lesz a Brüsszeli Egyezmény szerint végrehajtható. Egy határozat, amely ezen mindkét kérdést rendez, a Brüsszeli Egyezmény 42. cikkével összhangban részben végrehajtható lesz, ha egyértelműen tükrözi azon célokat, amelyeknek a bírósági rendelkezés különböző részei megfelelnek. [...] Nem jelent különbséget e tekintetben, hogy a tartásdíj fizetését általánosságban biztosítják. Ez a fizetési mód lehet tartási jellegű, ahol egy tőkeösszeget határoztak meg ahhoz, hogy egy előre meghatározott jövedelemszintet biztosítsanak.²⁶⁴

[313] Figyelembe véve az EUB előbb említett ítéletét, javasolt, minden bíróság legyen minél egyértelműbb és pontosabb annak meghatározásakor, vajon a határozat tartási követelést érint-e, vajon a meghozott rendelkezést arra tervezték-e, hogy a hitelező gondoskodjon magáról, vagy ha a szükségleteit is igénybe veszik az összeg odaítélésekor. Ha a határozat mind tartási, mind más jogviszonnyal foglalkozik, akkor a bíróságnak részleteznie kell, melyik rész vonatkozik a tartási kötelezettségre, meghatározva a határozat említett része tekintetében fent leírt minden pontot.

[314] Szükséges észben tartani, hogy az EUB által meghatározott követelményeket külföldi határozatok elismerése és végrehajtása kapcsán készítették. Az EUB által kifejlesztett finom különbségtétel a gyakorlatban nem mindig megvalósítható, mivel a különböző tagállamok az EUB ítélete által felállított követelményeket különféleképpen értelmezhetik, vagy megfejthetetlenek a megítélt összeg valódi természetét illetően. Valószínűleg nem elfogadható, hogy a tartásról szóló rendelet alkalmazása más bíróság okfejtésének utólagos kritizálásától függ.

[315] Az EUB által kidolgozott követelmények megvalósíthatóbbak a joghatóság értékelése szintjén. Az EUB ítélkezési gyakorlatának fényében a bíróság akkor alkalmazza a rendeletet, ha a kérdéses kötelezettség családi vagy rokon kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származik és a megítélést – legyen az általánosságban összeg, időszaki fizetés vagy vagyonátruházás – arra tervezték, hogy lehetővé tegye a hitelező számára, hogy magáról gondoskodjon és figyelembe veszi a szükségleteit.

[316] Ha már meghatározták a rendelet hatályát, a joghatósági szabályait kell alkalmazni. E szabályok tekintetében, mint minden más, a tartásról szóló rendelet elsőbbséget élvez a Brüsszel I. rendelethez képest.

²⁶³ Uo., 12.130. pont.

²⁶⁴ Az EUB által C-220/95. sz. Antonius van den Boogaard contra Paula Laumen ügyben 1997. február 27-én hozott ítélet, 22–23. pont.

[317] A tartásról szóló rendelet 37. cikke joghatósági szabályokat biztosít. Megjegyzendő, hogy a 3. cikk számos alternatív joghatósági lehetőséget tartalmaz, ahol a tartási követelésekkel kapcsolatos ügyekben tárgyalást lehet tartani. Ezek nem hierarchikusak és érkezési sorrend alapján határozzák meg őket. Fontos megjegyezni, hogy a Brüsszel Ia. rendelettel összehasonlítva, a tartásról szóló rendelet a joghatóságról szóló megállapodásokat kevés egyedi joghatóságra korlátozza. Továbbá, míg a Brüsszel Ia. rendelet nem igényli a joghatósági megállapodások kötelező írásbeli formáját, a tartásról szóló rendelet 4. cikkének (2) bekezdése megköveteli az írásbeli formát.

[318] Eltérően a Brüsszel Ia. rendeletről, a tartásról szóló rendelet szigorú perfüggőségi szabályt ír elő (12. cikk). Így még akkor is, ha a felek joghatósági megállapodást kötöttek, bármely tagállami bíróság előtti per megindulása megakadályozza a másik bíróságot abban, hogy tárgyalja az ügyet azelőtt, hogy az előző döntött volna a joghatóságáról.

[319] A tartásról szóló rendelet kollíziós jogi szabályokkal is foglalkozik. A 15. cikk előírja, hogy a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot a 2007. november 23-án elfogadott, a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló hágai jegyzőkönyvvel összhangban kell meghatározni azokban a tagállamokban, amelyekben ez a jogi eszköz kötelező erővel bír. Azokban a tagállamokban, amelyekben ez a jegyzőkönyv nem bír kötelező erővel, mint az **Egyesült Királyság**, a tartási kötelezettségekre a fórum joga továbbra is alkalmazandó marad.²⁶⁵

[320] Hasonlóképpen, a tartásról szóló rendelet szabályozza a valamely tagállamban hozott határozatok elismerését és végrehajtását, feltéve, hogy azok a hatálya alá tartoznak. Más uniós eszközökhöz hasonlóan, a tartásról szóló rendelet nem foglalkozik az unión kívüli bíróságoktól származó határozatok elismerésével és végrehajtásával.²⁶⁶

10.2. Határokon átnyúló költségmentesség

✓ **Mindenkinek joga van a költségmentességhez határokon átnyúló ügyekben.**

[321] Költségmentességi kérdéseket nem csak a költségmentességről szóló irányelv fedi le, hanem például a tartásról szóló rendelet V. fejezete is, biztosítva az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés szabályait. Az uniós jogalkotó célja volt, hogy igen kedvező költségmentességi rendszerről rendelkezzen, így a költségmentességről szóló irányelvben biztosítottakon felül külön szabályokat is hoztak (a tartásról szóló rendelet (36) preambulumbekzdése).²⁶⁷

[322] A költségmentességről szóló irányelvet át kell ültetni a nemzeti jogba. **Lettország** például a határokon átnyúló esetekre költségmentességi szabályokat foglalt az állam által biztosított költségmentességről szóló

²⁶⁵ Uo., 12.144-12.145. pontok.

²⁶⁶ Uo., 12.126. pont.

²⁶⁷ E rendelet alkalmazásáról nincsen az EUB-nak ítélezési gyakorlata; a bíróság azonban hivatkozik arra az L. kontra M. ügyben a tartási kötelezettségekre irányadó joghatóság esetén. Lásd: az EUB által a C-656/13. sz. L. kontra M. ügyben 2014. november 12-én hozott ítélet, beavatkozók R, K, 35. pont.

törvénybe.²⁶⁸ **Magyarországon** az irányelvet a 2003. évi LXXX. törvénnyel ültették át és létre is hoztak egy illetékes hatóságot – a Jogi Segítségnyújtó Szolgálatot. A tanulmányutak felfedték, az irányelvet sikeresen átültették más országokban is, mint **Svédországban**, noha a jogászok között nem ismert széles körben ezen uniós aktus.

[323] Amikor egy jogi személynek biztosítanak költségmentességet, figyelemmel kell lenni a **DEB**-ügyre, ahol előzetes döntéshozatalt indítványozott a **német bíróság**.²⁶⁹

10.3. Közvetítés

✓ **A közvetítésről szóló irányelv az Európai Unió jogi eszköze, a bírónak így az irányelvet átültető aktust a közvetítésről szóló irányelvvel összhangban kell értelmeznie. Ezért a bírónak meg kell határoznia a közvetítésről szóló irányelv hatályát.**

[324] A közvetítésről szóló irányelv uniós jogi eszköz. Irányelvként azonban nem alkalmazandó közvetlenül a tagállamokban, a tagállami bíróságoknak e helyett az átültető nemzeti aktusokat kell alkalmazniuk. E nemzeti aktusokat azonban a közvetítésről szóló irányelv fényében kell értelmezni. A harmonizált értelmezés kötelezettsége csak a közvetítésről szóló irányelv hatálya alá tartozó esetek tekintetében alkalmazandó. Ezen indokok miatt a bíró köteles lehet meghatározni a közvetítésről szóló irányelv hatályát.

[325] A közvetítésről szóló irányelv nem alkalmazandó minden típusú közvetítésre. Valójában a hatálya meglehetősen korlátozott. Először is, az 1. cikk (2) bekezdésével összhangban csak polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazandó. Másodsor, csak határokon átnyúló vitákra alkalmazandó. Így a felek lakóhelyének vagy szokásos tartózkodási helyének különböző tagállamokban kell lennie. Ez kizárja azon vitákat, amikor a felek lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye ugyanabban a tagállamban található, továbbá azokat a vitákat is, amikor az egyik vagy mindkét fél lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye harmadik államban van.

[326] Az alternatív feltételek – lakóhely vagy szokásos tartózkodási hely – használata nem kielégítő. Figyelemmel a Brüsszel Ia. rendelet közelmúltbeli elfogadását, a közvetítésről szóló irányelv 2. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az a Brüsszel Ia. rendeletre hivatkozik, és nem a Brüsszel I. rendeletre. Ez azonban nem oldja meg a 2. cikk (3) bekezdésében meghatározott feltételekkel kapcsolatos problémát, mivel nincs iránymutatás a szokásos tartózkodási hely értelmezésére. Javasolt a szokásos tartózkodási hely fogalmát a Róma I. és Róma II. rendelet fényében értelmezni.

[327] Végül a 3. cikk a) pontja előírja, hogy az irányelv csak az önkéntes közvetítésre alkalmazandó. Ugyanezen rendelkezés azonban meghatározza, hogy a közvetítést bíró javasolhatja vagy rendelheti el, vagy jogszabály is előírhatja. A (13) preambulumbekzdés fényében ez azt jelenti, hogy még ha jogszabály is írja elő, a közvetítői eljárásért továbbra is a felek felelősek, igényeiknek megfelelően szervezhetik, és bármikor

²⁶⁸ Az állam által biztosított költségmentességről szóló törvény. Latvijās Vēstnesis [Lettország Hivatalos Lapja] 52. sz., 2005.4.1.

²⁶⁹ Az EUB által a C-279/09. sz. DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH kontra Bundesrepublik Deutschland ügyben 2010. december 22-én hozott ítélet.

befejezhetik. A 3. cikk a) pontja azonban az irányelv hatálya alól egy másik kivételt biztosít: a jogi aktus nem alkalmazandó a bíróság részéről a jogvita rendezésére tett kísérletekre.

[328] Amennyiben az irányelv hatálya fennáll, a közvetítésről szóló irányelvet figyelembe kell vennie az irányelvet átültető nemzeti aktust értelmező és alkalmazó nemzeti bírónak.

✓ **A közvetítésből eredő egyezség nem közvetlenül végrehajtható. Az ilyen egyezség nem hordozza az ítélet vagy a közokirat erejét. Az ilyen egyezség akkor válik közvetlenül végrehajthatóvá, ha egy tagállamban határozattal, ítélettel vagy közokirattal megerősítik. Az ilyen határozat, ítélet vagy eszköz ezután a Brüsszel IIa. rendelet vagy a tartásról szóló rendelet alapján végrehajtható.**

✓ **A közvetítésből eredő egyezség pénzkövetelést is tartalmazhat. Ha egy ilyen egyezséget egy tagállam bíróságán a másik fél ellenvetése nélkül végrehajtanak, más tagállamban azt az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet alapján ismerhetik el és hajthatják végre. Az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet révén lesz végrehajtható más tagállamban az ilyen egyezség akkor is, ha közokiratban jött létre.**

[329] A tanulmányutak során felmerült egy kérdés, amely a homályos rendelkezésekre vezethető vissza: vajon egy közvetítésből eredő egyezség közvetlenül végrehajtható-e? A közvetítésről szóló irányelv 6. cikkének (1) bekezdése nem hoz létre az ilyen egyezségek tekintetében semmilyen eljárási hatást. Azokat így a nemzeti jogokban a peren kívüli egyezségek más típusainak végrehajtására rendelkezésre álló eszközökkel lehet végrehajtani. A bíróságnak különös figyelmet kell fordítania arra, hogy vajon ezen egyezségek megállapodásnak minősülnek-e, mivel pusztán az a tény, hogy az egyezség közvetítői eljárásból ered, nem vonhatja el a nemzeti jog szerinti joghatásait.

[330] Más a helyzet, ha az egyik fél a közvetítésből eredő egyezségre alapozott kérelmet terjeszt elő. Ilyen esetekben, ha a kérelem megalapozott, a Brüsszel Ia. rendelet alapján más tagállamban is végrehajtható ítéletbe foglalják. Hasonlóképpen, ha egy ilyen egyezséget közokiratba foglalnak, a Brüsszel Ia. rendelet szabályai lehetővé fogják tenni az ilyen közokirat más tagállamban való végrehajtását.

[331] Továbbá, a szülői felelősségre és a házassági vagyoni jogi ügyekre vonatkozóan a közvetítés a vitarendezés megfelelő eszköze. Ha egy, a közvetítésből eredő egyezség a Brüsszel IIa. rendelet hatálya alá tartozik, akkor annak rendelkezései hasznosak lehetnek az ilyen egyezségek más tagállamban való elismerésére és végrehajtására. Ha egy tagállami bíróság például hozott egy ítéletet az egyezség megerősítésére, a Brüsszel IIa. rendelet révén lehet azt elismerni és végrehajtani külföldön.

[332] A Brüsszel IIa. rendelet 46. cikke továbbá meghatározza, hogy az alaki követelményeknek megfelelően végrehajtható okiratként elkészített vagy nyilvántartásba vett és valamely tagállamban végrehajtható okiratot,

valamint a felek által megkötött, és a megkötése tagállamában végrehajtható egyezségeket a határozatokkal azonos feltételekkel ismerik el és nyilvánítják végrehajthatónak. Itt két esetet kell megkülönböztetni.

[333] Egyrészt a közvetítésből származó egyezés közokiratként végrehajtható, amennyiben azon tagállam jogával összhangban végrehajtható, ahol azt elkészítették vagy nyilvántartásba vették.²⁷⁰ Például egy közvetítői eljárásból fakadó, **magyar** közjegyző által közokiratba foglalt egyezséget el kell ismerni és végre kell hajtani **Svédországban** a Brüsszel IIa. rendelet rendelkezései alapján, amennyiben Magyarországon végrehajtható.

[334] Másrészt a Brüsszel IIa. rendelet 46. cikke alapján a közvetítésből eredő magánokiratok is végrehajthatók. Azonban itt rejtőzik a Brüsszel IIa. rendelet Achilles-sarka. Továbbra sem tisztázott, mely jog szerint kell végrehajthatónak lennie egy magánokiratnak annak érdekében, hogy érvényesüljön a rendelet 46. cikke. Az az ország, ahol a közvetítésre sor került, vagy ahol az egyezséget megkötötték, nem szabályozza az ilyen egyezségek végrehajthatóságát.²⁷¹ Néhány szerző úgy érvel, hogy azon állam jogának kell meghatározni az egyezés végrehajthatóságát, amellyel az a legszorosabb kapcsolatban áll.²⁷²

[335] A Brüsszel IIa. rendeletnek más lényeges hiányossága is van. A 46. cikk a közokiratokat és az egyezségeket az elismerésük és végrehajtásuk tekintetében a határozatokra alkalmazandó felételeknek veti alá. Így a közokiratok és egyezségek tekintetében vélhetően a rendelet 39. cikkében meghatározott igazolást kell kiállítani. A rendelet mellékletei azonban a közokiratok és egyezségek tekintetében nem biztosítanak nyomtatványokat. A nyomtatványokat ezért módosítani kell, hogy megfelelőek legyenek a közokiratokra és az egyezségekre. Az ilyen igazolást a közokirat tekintetében a 39. cikk szerinti illetékes bíróságnak vagy hatóságnak kell kiállítania a nyilvántartásba vétel vagy elkészítés államában, a magánokirat tekintetében pedig valószínűleg abban az államban, amellyel az a legszorosabb kapcsolatban áll.

[336] Összefoglalóan, a Brüsszel IIa. rendelet 46. cikke révén a közvetítésből eredő egyezségek végrehajtása rendkívül bonyolultnak tűnik az említett rendelkezés elégtelen megszövegezése és a végrehajtási eljárást rendező szabályok bizonytalansága miatt.

[337] Ha egy közvetítői eljárásból eredő egyezés tartási követelést érint, az egyezséget közokirat formájában vagy ítéletként lehet a tartásról szóló rendelet rendelkezése alapján végrehajtani.

[338] Végül, ha egy közvetítői eljárásból eredő egyezés pénzkövetelést érint és azt közokiratba foglalták, vagy a bíróság megállapodásként jóváhagyta, akkor az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet hatálya alá fog tartozni. Hasonlóan, az említett rendelet alapján lesz végrehajtható, ha ilyen nem vitatott pénzkövetelést terjesztenek a bíróság elé, ami azután határozathoz vagy ítélethez vezet.

✓ **Jelenleg az uniós nemzetközi magánjogi eszközök rendszere nem támogatja a közvetítést elsődleges vitarendezési módszerként. A közvetítés használata különösen a szigorú perfüggőségi szabályokkal ütközik a Brüsszel IIa. rendelet, a Brüsszel Ia. rendelet és a tartásról szóló rendelet értelmében.**

²⁷⁰ Magnus U., Mankowski P. Magnus I. (szerk.): *Brussels IIbis Regulation*. SELP, 2012, 383. o.

²⁷¹ Uo., 384. o.

²⁷² Uo.

[339] Az **egyesült királyságbeli** tanulmányút során különös hangsúlyt kaptak a Brüsszel Ia. rendelet, a Brüsszel IIa. rendelet és a közvetítés közötti kapcsolatok. E kérdés egyre relevánsabbá válik a közvetítésről szóló irányelvnek a tagállamokban való átültetése óta. A közvetítésről szóló irányelv (6) preambulumbekzdése úgy fogalmaz, hogy „[a] közvetítés a polgári és kereskedelmi ügyekben a viták takarékos és gyors, bíróságon kívüli rendezését biztosíthatja, a felek igényei szerint kialakított eljárások révén.” A (7) preambulumbekzdéssel összhangban „[a] közvetítés igénybevételének további támogatására és a közvetítést igénybe vevő felek számára támaszt nyújtó, kiszámítható jogi keret biztosítása érdekében szükség van különösen a polgári eljárás kulcsfontosságú szempontjaival foglalkozó keretjogszabályok bevezetésére.” A közvetítésről szóló irányelv célja az, hogy e jogi keret egyik eleme legyen.

[340] Sajnos ezt, ami kétség kívül az uniós jogalkotó pozitív törekvése, nehéz egyesíteni az EU-n belüli határokon átnyúló pereskedés zord valóságával. A Brüsszel Ia. rendelet, a Brüsszel IIa. rendelet és a tartásról szóló rendelet szigorú perfüggőségi szabályokat tartalmaz. A Brüsszel Ia. rendeletnek azonban az elődjénél jóval enyhébb perfüggőségi szabályai vannak. A Brüsszel Ia. rendelet 29. cikke (1) bekezdésének szerint, ha egy tagállam bíróságát megkeresték egy kérelemmel, az EU-ban minden más bíróságnak fel kell függesztenie az eljárását. Az első bíróságnak ezután meg kell állapítania a joghatóságát. A 31. cikk (2) bekezdésében egy kivétel található – joghatóságról való megállapodás esetén a felek által állítólag választott bíróság lesz továbbra is illetékes arra, hogy a saját joghatóságáról döntsön, akkor is, ha utóbb keresték meg. A Brüsszel IIa. rendeletben nincs ilyen kivétel a perfüggőségi szabályok alól. A Brüsszel IIa. rendelet 19. cikkének (1) bekezdése biztosítja, hogy egy kereset valamely tagállami bíróság előtt való megindítása megakadályozza az összes többi bíróságot, hogy az ügyben döntsön. A tartásról szóló rendelet 12. cikke lényegében megegyezik a Brüsszel IIa. rendelet 19. cikkével.

[341] E peres rendszerek és a közvetítés közötti lehetséges konfliktust a következő példával lehet leírni. A Brüsszel IIa. rendelet 3. cikke hozza létre a házasság felbontásával, a különválással és a házasság érvénytelenítésével kapcsolatos ügyekben a joghatóságot. A rendelkezés az alternatív joghatósági okok nem hierarchikus listáját tartalmazza. A házasság felbontásának feleit így arra ösztönzik, hogy minél hamarabb forduljanak bírósághoz annak érdekében, hogy az adott fél számára legmegfelelőbb bíróság joghatóságát biztosítsák.

[342] A leírt probléma nem az uniós eszközök nem megfelelő alkalmazásából fakad, sokkal inkább a mögöttük húzódó politikai célkitűzések nehéz összeegyeztethetőségéből. Uniós szinten a perfüggőségi elv nagyban a kölcsönös bizalmon alapul, ezáltal előnyben részesíti azon idő semleges feltételét, amikor a kérelmet előterjesztették az uniós bíróságok közötti elsőbbség megállapítására. A közvetítés szempontjából ugyanakkor olyan jogi szabályozási rendszer lenne a legkedvezőbb, amely nem ösztönöz arra, hogy a felek a lehető leghamarabb bírósághoz forduljanak.

10.4. *Határokon átnyúló öröklés*

✓ **Az öröklésről szóló rendelet a tagállamokban (kivéve az Egyesült Királyságot, Írországot és Dániát) 2015. augusztus 17-től lesz alkalmazandó.**

[343] Ez a rendelet tárgyi hatálya miatt a tagállamok számára nagy kihívást fog jelenteni. **Németországban** például külön jogszabállyal fogják implementálni, ami 40-60 cikket fog tartalmazni. **Lettországon** néhány módosításra lesz szükség a polgári eljárásjogi törvényben és a közjegyzőkről szóló törvényben.

[344] Az átmeneti rendelkezései értelmében a rendeletet a 2015. augusztus 17-én vagy azt követően elhunyt személyek utáni öröklésre kell alkalmazni. Amennyiben az örökhagyó 2015. augusztus 17-e előtt megválasztotta az utána történő öröklésre alkalmazandó jogot, ez a választás érvényes, ha eleget tesz a III. fejezetben megállapított feltételeknek, vagy ha a hatályos nemzetközi magánjogi szabályok értelmében a választás megítételekor érvényes volt azon államban, amelyben az örökhagyó szokásos tartózkodási helye volt, vagy bármely olyan államban, amelyben állampolgársággal rendelkezett.

✓ **Az örökhagyó elhalálozás időpontjában szokásos tartózkodási helyének fogalmát autonóm módon kell értelmezni.**

[345] A rendelet (23) és (24) preambulumbekzdései alapján a szokásos tartózkodási hely meghatározása céljából az öröklési ügyben eljáró hatóságnak átfogóan kell értékelnie az örökhagyónak a halálát megelőző években és az elhalálozása időpontjában fennálló életkörülményeit, figyelembe véve az összes releváns tényállási elemet, különösen az örökhagyónak az érintett államban való tartózkodása időtartamát és gyakoriságát, valamint annak körülményeit és indokait. Az így meghatározott szokásos tartózkodási hely szoros és tartós kapcsolatot kell, hogy jelentsen az érintett állammal e rendelet konkrét célkitűzéseinek figyelembevételével.

[346] Egyes esetekben az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének megállapítása összetettnek bizonyulhat. Ez különösen akkor fordulhat elő, ha az örökhagyó szakmai vagy gazdasági okokból külföldre került és ott dolgozott, esetenként hosszú ideig, azonban a származási államával szoros és tartós kapcsolatot őrzött meg. Ez az eset az adott körülményektől függően úgy is értékelhető, hogy az örökhagyó szokásos tartózkodási helye továbbra is a családi és társadalmi életének központját képező származási államban található. További összetett esetek adódhatnak abból, ha az örökhagyó élete során felváltva több államban élt, vagy az egyik államból a másikba utazott, ugyanakkor egyik államban sem telepedett le állandó jelleggel. Amennyiben az örökhagyó az egyik érintett állam állampolgára volt, vagy összes jelentősebb vagyontárgya az egyik érintett államban volt fellelhető, akkor az örökhagyó állampolgársága vagy ezeknek a vagyontárgyaknak a fellelhetősége különleges tényező lehet az egész tényállás átfogó értékelésénél.

10.5. *Védelmi intézkedések*

✓ **A védelmi intézkedésekről szóló rendelet csak akkor alkalmazandó, ha az egyik tagállamban elrendelt védelmi intézkedés elismerését és végrehajtását egy másik tagállamban kérelmezik. A védelmi intézkedésnek egy, a tagállam megfelelő kiállító hatóságától származó határozatnak kell lennie, és a**

védelmi intézkedésekről szóló rendelet hatálya alá kell tartoznia. A védelmi intézkedést 2015. január 11-én vagy azt követően kell elrendelni.

[347] A rendelet csak határokon átnyúló esetekre alkalmazandó, azaz olyan esetekre, amikor az egyik tagállamban elrendelt védelmi intézkedés elismerését és végrehajtását kérik egy másik tagállamban. Ha például egy **svéd** bíróság kap egy kérelmet, ami egy **magyar** bíróság által kiállított végzés elismerésére és végrehajtására irányul, ellenőriznie kell, hogy a végzés a védelmi intézkedésekről szóló rendelet hatálya alá tartozik-e.

[348] A védelmi intézkedésekről szóló rendeletnek megvan a saját, egyedi hatálya. Először is, csak a tagállami hatóságok által elrendelt intézkedésekre alkalmazandó. Továbbá a rendelet nem korlátozódik a bíróságok által elrendelt intézkedésekre. A 3. cikk (4) bekezdése meghatározza a *kiállító hatóság* fogalmát, amely *„bármely, a tagállam által az e rendelet hatálya alá tartozó ügyekben illetékesként kijelölt igazságügyi hatóság vagy más hatóság, ez utóbbi esetén feltéve, hogy pártatlanság tekintetében garanciákat nyújt a felek számára, és hogy a védelmi intézkedéssel kapcsolatos határozatai a működési helye szerinti tagállam joga alapján igazságügyi hatóság által felülvizsgálhatók, valamint hasonló jogerővel és joghatással bírnak, mint az igazságügyi hatóságok által ugyanilyen ügyben hozott határozatok.”* A (13) preambulumbekzdés további magyarázattal szolgál, amikor kifejti, hogy *„ezt a rendeletet mind az igazságügyi hatóságok, mind a közigazgatási hatóságok határozataira alkalmazni kell, feltéve, hogy ez utóbbi hatóságok garanciát nyújtanak különösen pártatlanságuk, valamint a felek bírósági felülvizsgálathoz való joga tekintetében”*. E preambulumbekzdés ugyanakkor azt is előírja, hogy *„[a] rendőri hatóságok semmilyen esetben nem minősülhetnek az e rendelet értelmében vett kiállító hatóságnak”*. A rendőrség vagy más hatóságok által elrendelt olyan intézkedésekre, amelyek nem tartoznak a rendelet fogalom meghatározása alá, nem vonatkozik a rendelet elismerési és végrehajtási rendszere.

[349] A (9) preambulumbekzdés meghatározza továbbá, hogy a rendelet kizárólag a polgári ügyekben elrendelt védelmi intézkedésekre alkalmazandó. A (10) preambulumbekzdés értelmében azonban a polgári ügyek fogalmának autonóm jelentése van, nem határozhatja meg kizárólag az, hogy a kiállító hatóság az adott tagállami jogrendszerben milyen jellegű, természetű hatóság.

[350] A védelmi intézkedésnek a veszélyeztető személyre kell kötelezettséget rónia. A veszélyeztető személy mindig természetes személy. A védelmi intézkedést el kell rendelni *„valamely más személy védelme érdekében – amennyiben ez utóbbi személy testi vagy lelki épségét veszély fenyegeti”*. A (6) preambulumbekzdés azonban meghatározza, hogy a rendelet hatálya meghaladja a *„testi vagy lelki épség”* fogalmának szűk értelmezését. A rendelet ugyancsak lefedi azon eseteket *„amikor alapos okkal feltételezhető, hogy az adott személy életét, testi vagy lelki épségét, személyes szabadságát, biztonságát vagy nemi integritását veszély fenyegeti, például a nemi alapú erőszak vagy a szoros kapcsolatban állók közötti erőszak bármely formájának, így a fizikai erőszak, a zaklatás, a szexuális bántalmazás, a követés, a megfélemlítés és a közvetett kényszerítés egyéb formáinak megakadályozása érdekében”*. Így a *„testi vagy lelki épség”* felöleli a személyes szabadságot, biztonságot és nemi integritást.

✓ **A 4. cikk (1) bekezdésével összhangban, egy tagállamban elrendelt védelmi intézkedést a többi tagállamban külön eljárás nélkül el kell ismerni, és az végrehajthatóvá nyilvánítás nélkül végrehajtható. A megkeresett tagállam illetékes intézménye nem utasíthatja el a védelmi intézkedés elismerését azzal az indokkal, hogy nemzeti joga nem teszi lehetővé a meglévő tényállás mellett ilyen intézkedés meghozatalát.**

[351] A védelmi intézkedésekről szóló rendelet megtiltja, hogy egy tagállam elutasítsa egy másik tagállamban kiállított védelmi intézkedés elismerését a jogrendszerek különbségei alapján. Nemrégiben a **lett** jogalkotó például módosította a polgári eljárásjogi törvényt.²⁷³ A módosításokra azért volt szükség, hogy polgári ügyekben biztosítsák a lett bíróságok számára a védelmi intézkedések elrendelésének jogát. A módosítást valójában a védelmi intézkedésekről szóló rendelet ihlette.

[352] Mindazonáltal a lett jogalkotó óvatosabbnak bizonyult, mint uniós társa; a lett polgári eljárásjogi törvény 250. cikke⁴³ előírja, hogy védelmi intézkedés csak a felsorolt különleges jogviták esetén rendelhető el. A polgári jogi jogviták más típusaiban ilyen jogot nem ruháznak a bíróságra. Ez a rendelkezés nem zavarhatja a rendelet működését. A 13. cikk (3) bekezdése meghatározza, hogy *„a védelmi intézkedés elismerése nem tagadható meg azzal az indokkal, hogy a megkeresett tagállam joga azonos tényállás mellett nem teszi lehetővé ilyen intézkedés meghozatalát.”* Így a lett bíróságnak el kell ismernie az olyan jogvitában elrendelt védelmi intézkedést is, amely nem tenné lehetővé a lett polgári eljárásjogi törvény szerint a védelmi intézkedés elrendelését.

[353] A védelmi intézkedésekről szóló rendelet 13. cikkének (1) bekezdése szerint a védelmi intézkedés elismerését és végrehajtását meg lehet tagadni, amennyiben a megkeresett tagállamban az nyilvánvalóan ellentétes a megkeresett tagállam közrendjével, vagy összeegyeztethetetlen egy, a megkeresett tagállamban hozott vagy elismert bírósági határozattal. A rendelet nem ír elő egyéb indokot az említett intézkedések elismerésének visszautasítására.

[354] Ugyanakkor a konkrét intézkedések végrehajtásának gyakorlati kérdései korántsem egyértelműek. Először is, a (12) preambulumbekkezdésben az áll, hogy a rendelet *„nem kötelezi a tagállamokat arra, hogy nemzeti rendszerüket módosítsák annak érdekében, hogy polgári ügyekben védelmi intézkedéseket rendelhessenek el, illetve, hogy e rendelet alkalmazása céljából polgári ügyekben védelmi intézkedéseket vezessenek be.”* A (18) preambulumbekkezdés leszögezi, hogy a védelmi intézkedésekről szóló rendelet nem foglalkozik a más tagállamban kiállított védelmi intézkedések végrehajtásával. Ezt erősíti meg a 4. cikk (5) bekezdése, amely szerint a védelmi intézkedés végrehajtására vonatkozó eljárásra a megkeresett tagállam joga az irányadó.

[355] Ez problémákat okozhat vagy akár be is fagyaszthatja azt olyan intézkedés végrehajtását, amely teljesen ismeretlen az adott rendszerben. Ez azonban inkább elméleti probléma, figyelembe véve a védelmi intézkedések 3. cikk (1) bekezdése szerinti viszonylag szűk fogalmát. Az említett lett eset, ahol a jogrendszer bizonyos típusú

²⁷³ A lett polgári eljárásjogi törvény módosításai, 30⁵. szakasz (elfogadás: 2014. február 13., kihirdetés: Latvijas Vēstnesis [Lettország Hivatalos Lapja] 41/5101. sz., 2014. február 26.).

jogvitákon kívül nem teszi lehetővé védelmi intézkedés elrendelését, nem érinti a végrehajtást. Ha a lett jogrendszerben hasonló védelmi intézkedések vannak, de használatukat csak bizonyos típusú jogviták esetében lehetséges, akkor e végrehajtási mechanizmusokat kell használni a külföldi védelmi intézkedések végrehajtására.²⁷⁴

[356] Ennél is problémásabb, hogy a (18) preambulumbekzdés értelmében egy konkrét védelmi intézkedés megsértésének szankcióit a megkeresett tagállam joga szabályozza. Könnyen lehet, hogy a kiállító tagállamban adott védelmi intézkedés megsértése bűncselekmény, míg egy másik tagállamban egy hasonló védelmi intézkedés megsértését pénzbírsággal szankcionálják. Mindezt megfordítva az is előfordulhat, hogy az elismerés után a szankció sokkal szigorúbb lehet, mint a kiállító állam joga szerint lenne.

✓ **A védelmi intézkedésekről szóló rendelet elsőbbséget élvez a Brüsszel Ia. rendelethez képest. A védelmi intézkedésekről szóló rendeletnek azonban nincs prioritása a Brüsszel IIa. rendelethez képest. A védelmi intézkedésekről szóló rendelet és a Brüsszel IIa. rendelet közötti kapcsolat jelenleg homályos.**

[357] A védelmi intézkedésekről szóló rendelet a védelmi intézkedések határokon átnyúló elismerését és végrehajtását szabályozza az EU-ban. Így, ha ugyanazon védelmi intézkedés a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá tartozik, akkor annak más tagállamban való elismerése és végrehajtása a védelmi intézkedésekről szóló rendelet és nem a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazásával valósul meg.²⁷⁵ Ez alól a Dániában kiállított vagy elismert és végrehajtott védelmi intézkedések képeznek kivételt. Dániát köti a Brüsszel Ia. rendelet, de a védelmi intézkedésekről szóló rendelet nem (lásd a védelmi intézkedésekről szóló rendelet (41) preambulumbekzdését).

[358] Más a helyzet a Brüsszel IIa. rendelet kapcsán. A védelmi intézkedésekről szóló rendelet 2. cikkének (3) bekezdése előírja, hogy a rendelet nem alkalmazandó a Brüsszel IIa. rendelet hatálya alá tartozó védelmi intézkedésekre. E rendelkezés elfogadásával az uniós jogalkotónak az volt a szándéka, hogy például egy tagállami bíróság egy folyamatban lévő házasságfelbontási eljárásban kiállíthasson egy olyan határozatot, amely megtiltja a férj számára, hogy meghatározott távolságon belül megközelítse a feleséget.

[359] Nem világos ugyanakkor, hogy az uniós jogalkotó saját eszközei értelmezése során nem követett-e el hibát. A Brüsszel IIa. rendelet 2. cikke 4. pontja meghatározza, hogy határozat *„a házasság felbontása, a különválás vagy a házasság érvénytelenítése, valamint szülői felelősségre vonatkozó határozat, amelyet egy tagállam bírósága mond ki, függetlenül a határozat elnevezésétől, ideértve az ítéletet vagy végzést.”* Ezt követően a Brüsszel IIa. rendelet létrehozza a határozatok elismerésének és végrehajtásának rendszerét (21. és azt követő cikkek). Így viszont nem világos, hogy a Brüsszel IIa. rendelet a *védelmi határozatok* elismerésére és végrehajtására hozott-e létre egy rendszert, mivel a védelmi határozatok köre nem feltétlenül egyezik meg a határozat rendelet szerinti fogalmával.

²⁷⁴ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács a polgári ügyekben hozott védelmi intézkedések kölcsönös elismeréséről szóló rendeletjavaslatában (COM(2011) 276), Indokolás, 7. o.

²⁷⁵ Uo., 6. o.

[360] Ugyanezen érvet meg lehet ismételni a más indokokon alapuló, házasság felbontása, különválás vagy házasság érvénytelenítése iránti eljárások tekintetében. A Brüsszel IIa. rendelet (8) preambulumbekzdése meghatározza, hogy „a házasság felbontására, a különválásra, illetve a házasság érvénytelenítésére vonatkozó határozatok tekintetében ezt a rendeletet csak a házassági kötelek felbontására kell alkalmazni, és a rendelet nem foglalkozik olyan kérdésekkel, mint például a házasság felbontásának jogalapja, a házasság vagyoni következményei vagy egyéb járulékos vonatkozások.” Ez joggal veti fel a kérdést, hogy vajon a védelmi intézkedések a Brüsszel IIa. rendelet tárgyi hatálya alá vagy a (8) preambulumbekzdésben említett járulékos vonatkozások körébe tartoznak-e.

[361] Továbbra sem tisztázott tehát, hogy vajon a Brüsszel IIa. rendelet és a védelmi intézkedésekről szóló rendelet között van-e versengés, és ha igen, milyen mértékben. Ugyanakkor, ha létezik ilyen versengés, akkor annak eredménye nem kielégítő. A Brüsszel IIa. rendelet szerinti elismerési és végrehajtási eljárás bonyolultabb a védelmi intézkedésekről szóló rendelet szerintinél. Így az élettársak, az azonos nemű párok vagy a szomszédok számára a védelmi intézkedések gyorsabb és olcsóbb elismerési és végrehajtási eljárása áll rendelkezésre, mint a házaspárok számára egy házasság felbontása, különválás vagy házasság érvénytelenítése iránti folyamatban lévő eljárásban.

2. rész: Az uniós jog elfogadása, átültetése és az átültetés ellenőrzése a polgári igazságügy területén

1. Az uniós jog elfogadása a polgári igazságügy területén

✓ A Unió polgári igazságügyi területén a hatályos joganyag különösen széttöredezett és a laikusok számára nehezen áttekinthető. Következésképpen a polgári igazságügyi területen az Unió jogalkotási politikájának e hiányosságok orvoslását kell céloznia. A jogi széttöredezettség átfogó csökkentését minden egyes jogi aktus elfogadásánál célként kell kitűzni.

[362] Elmondható, hogy a modern nemzetközi magánjog egyik szembetűnő jellemzője annak széttöredezettsége, mivel a régóta fennálló nemzeti szabályozás mellett nemzetközi jogi és uniós jogforrások jelennek meg.²⁷⁶ Nem meglepő, hogy a széttöredezettséget az interjúk során és a kérdőívre adott válaszokban is több tagállamban az egyik legalapvetőbb problémaként jelölték meg.

[363] A jogi szabályozás széttöredezettségének kérdése alaposabban is megvitatásra került **Magyarországon** a családjog területének szakértőivel folytatott eszmecsere keretében, mivel e jogterületen a különböző jogi problémákat különböző jogszabályok alapján kell megoldani. Például egy házassági jogvita esetén több kapcsolódó probléma merül fel, mint amilyen a gyermektartás, a szülői felügyelet stb. A házasság felbontását a Brüsszel II. rendelet szabályozza, de ez a jogszabály nem tartalmaz rendelkezést az alkalmazandó jogra vonatkozóan. Az alkalmazandó jogot a Róma II. rendelet határozza meg. A gyermekelhelyezés tekintetében a joghatóságot a Brüsszel II. rendelet határozza meg, de más kérdésekre még mindig alkalmazandó a Hágai Egyezmény,²⁷⁷ amelynek majdnem mindegyik tagállam részese. A gyermektartási ügyekben a tartásról szóló rendeletet és a Hágai Jegyzőkönyvet (A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló jegyzőkönyv)²⁷⁸ kell alkalmazni. Szükségtelen is jelezni, hogy nem könnyű a bíróságok és a felek számára, hogy ennyi különböző releváns jogszabály esetén az alkalmazandó jogra vonatkozó teljes rendszert átlássák.

[364] Annak ellenére, hogy a Tanács, a Bizottság és a Parlament már 1994-ben jelezte egy intézményközi megállapodásban, hogy az uniós jogalkotás kodifikációja átláthatóbbá tételének szükségességét,²⁷⁹ ez a kérdés még mindig probléma, különösen a polgári igazságügyi területen. Ahogy azt **Németország** szakértői megjegyezték az interjúk során, a jogalkotási folyamatnak mindig arra kellene törekednie, hogy két vagy akár

²⁷⁶ Az e területen megfigyelhető széttöredezettséget más tanulmányok is elemezték – lásd többek között: Letto-Vanamo P., Smits J.: *Coherence and Fragmentation in European Private Law*, SELP, 2012.

²⁷⁷ Hágai Egyezmény a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól. 1980.10.25. Elérhető: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=24.

²⁷⁸ Jegyzőkönyv a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról. 2007.11.23. Elérhető: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=133.

²⁷⁹ A jogalkotási szövegek hivatalos kodifikációjának gyorsított munkamódszeréről szóló 1994. december 20-i intézményközi megállapodás. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 102., 1996.4.4., 2. o.

több rendeletet egyetlen rendeletbe foglaljanak. Emellett ha probléma merül fel a rendeletek működésével összefüggésben, a meglévők továbbfejlesztése általában jobb megoldás, mint újak elfogadása.

✓ **Az uniós jogi aktusok szövegezési technikájának hiányosságait csökkenteni kell.**

[365] Számos nem kötelező erejű jogi eszköz létezik, amelynek célja az uniós jogi szövegezés technikájának minőségi javítása, mind a Bizottságon belüli kezdeti fázisban tervezeti szinten, mind a jogalkotási eljárás során a Tanácsban és a Parlamentben. Többek között talán a leginkább figyelemre méltó „Az Európai Parlament a Tanács és a Bizottság Közös gyakorlati útmutatója a közösségi intézményeknél a jogszabályszerkesztésben részt vevők számára”, amelyet a három fő intézmény jogi szolgálatai állítottak össze.²⁸⁰ Ebből látszik, hogy nem vitatható, hogy az uniós intézmények a kérdést az elmúlt két évtizedben már komolyan vették és bizonyos fejlődés látható.

[366] Ennek ellenére a szakirodalomban továbbra is gyakori a kritika azt illetően, hogy bizonyos alapvető jogszabály-szövegezési technikák hiányoznak.²⁸¹ Ez a probléma megjelent az egyes tagállamokban folytatott interjúk során és a kérdőívre adott válaszokban is: a válaszadók több mint kétharmada egyetértett azzal, hogy a szóban forgó uniós jogi aktusok és az EUB ítélezési gyakorlata a polgári igazságügyi területen nem kellően világos és nem egyszerűen érthető.

[367] Ami a konkrét panaszokat illeti, például **Svédországban** kodifikációval foglalkozó szakértők a mondatok hosszát és a mondat szerkezet összetettségét, valamint az ezen összetettségéből eredő bizonytalanságokat emelték ki a legfőbb hiányosságként. Gyakran egy bekezdés egyetlen mondatból áll. A hosszú mondatok emellett gyakran összetett szerkezetűek, több albekezdéssel. Egy másik terület, ahol tetten érhető az eltérő megközelítés a jogszabály-szövegezési technikát illetően a jogi fogalom-meghatározások területe. Az uniós jogban a fogalom-meghatározások gyakran hosszúak és példákat tartalmaznak a meghatározás vonatkozásában, ami a svéd jogban különös volna.²⁸²

[368] Így aztán bár az Unió szintjén jelentős erőfeszítések történnek a jobb jogszabály-szövegezési technikák irányába, a jogi aktusok elfogadása folyamatának még inkább szem előtt kellene tartania e szempontot. Mivel a polgári igazságügyi területen a tartalmi összetettség mellett a jogi szabályozás fent említett széttagozottsága jellemző, az egyszerű és pontos jogi aktusok e területen még fontosabbak, mint az uniós jog más területein.

✓ **Az uniós jogi aktusok minőségében megfigyelhető hiányosságok nagyrészt a politikai kompromisszumok jelentős hatásának köszönhető. Ez különösen igaz az olyan területeken, mint a polgári igazságügy, ahol nagy a különbség a tagállamok között és a kompromisszum elérése különösen nehéz.**

²⁸⁰ Az Európai Parlament a Tanács és a Bizottság Közös gyakorlati útmutatója a közösségi intézményeknél a jogszabályszerkesztésben részt vevők számára. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/content/pdf/techleg/joint-practical-guide-2013-en.pdf>.

²⁸¹ Lásd Kaeding M.: *In Search of Better Quality of EU Regulations for Prompt Transposition: The Brussels perspective*, European Law Journal, 2008, Vol. 14(6), 583-603. o.

²⁸² E tekintetben lásd: *EU legislation and Swedish national legislation – what are the differences in drafting style?* Elérhető: http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/seminars/20140703_hasselrot_speech.pdf.

[369] A gyenge minőségben megszövegezett jogszabályok fent említett problémája szorosan összefügg azzal, ahogyan az Unió Tanácsa és különösen annak munkacsoportjai működnek. A Tanácsról jól ismert, hogy a „*konszenzus kultúrája*” jellemzi. Minthogy azonban a kompromisszumos megoldásokat nehéz elérni formalizált tárgyalások keretében, egyre több előzetes egyeztetésre kerül sor és a megbeszélések egyre inkább fehér abrosz mellett, illetve a tanácsi folyosókon zajlanak.²⁸³

[370] **Németországban** az ügyvédek elismerték, hogy az uniós jogi aktusok nyelvezete nehézkes és néha nehezen érthető. Álláspontjuk szerint ez arra is visszavezethető lehet, hogy az uniós jogi aktusok megszövegezése során nem a jogi technika a prioritás, hanem a politikai kompromisszumon van a hangsúly. Ezt **Lettországb**an is felvetették az ügyvédek.

[371] A kis értékű követelések európai eljárásáról és az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet tervezete jó példa arra, hogy egy rendelet rendelkezései hogyan változhatnak meg a szövegezési folyamat során. Ez a rendeletre vonatkozó első jogalkotási javaslatot 2013 novemberében tették közzé. A tervezet (5) preambulumbekzdése szerint „*A felső értékhatár 10 000 euróra emelése különösen hasznos volna a kis- és középvállalkozások számára, amelyeket jelenleg az tart vissza a keresetindítás mérlegelésétől, hogy a rendes és egyszerűsített tagállami eljárások alapján fizetendő perköltségek aránytalanok a követelés értékéhez képest és/vagy a bírósági eljárás túl hosszadalmas.*” 2014 júliusában az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményt adott ki a tervezetet illetően, amelyben ugyancsak támogatta az eljárás hatályának kiszélesítését az értékhatár 10 000 euróra történő megemelése révén.²⁸⁴ Ezt követően, 2014 decemberében az Európai Parlament Jogi Bizottsága közzétette a tervezetre vonatkozóan a bizottságban javasolt módosításokra vonatkozó jelentéstervezetét.²⁸⁵ A bizottság több tagja javasolt különböző megoldásokat a kis értékű követelések benyújtására vonatkozó értékhatárra vonatkozóan. A legnépszerűbb javaslat az volt, hogy az értékhatárt emeljék 4000 euróra, az Európában jellemző jövedelmek eltérő szintje és a különböző nemzeti polgári jogi eljárások miatt. Ezt követően, decemberben vitára került sor a Tanácsban, ennek eredménye nem nyilvános.²⁸⁶ A Parlament plenáris ülésének előzetes időpontját 2015 júliusára tűzték ki,²⁸⁷ és csak találgatni lehet, hogy politikai tényezők vagy jogi megfontolások fogják-e inkább befolyásolni a Parlament elé terjesztett tervezet szövegét.

²⁸³ Hagemann S., Clerck-Sachsse J.: *Decision-Making in the Enlarged Council of Ministers: Evaluating the Facts*, CEPS Policy Brief, 2007, No.119, 1. o.

²⁸⁴ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2014. július 16-i véleménye a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, valamint az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló, 2006. december 12-i 1896/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozó javaslatról. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014AE0025>.

²⁸⁵ Az Európai Parlament Jogi Bizottságának jelentéstervezete: Módosítás: 13-86; A kis értékű követelések európai eljárása és az európai fizetési meghagyásos eljárás. Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-544.192+01+DOC+PDF+V0//HU&language=HU>.

²⁸⁶ A kis értékű követelések európai eljárása és az európai fizetési meghagyásos eljárás: az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és az igazságszolgáltatás minőségének javítása. Az Európai Parlament jogalkotási figyelőjének eljárási dossziéja. Elérhető: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0403\(COD\)&l=en#tab-0](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0403(COD)&l=en#tab-0).

²⁸⁷ A kis értékű követelések európai eljárása és az európai fizetési meghagyásos eljárás: az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és az igazságszolgáltatás minőségének javítása. Az Európai Parlament jogalkotási figyelőjének eljárási dossziéja.

[372] Politikai kompromisszumok nem csak a Tanácson belül születnek, hanem az uniós jogi aktus elfogadásában közreműködő többi intézmény között is. Például az ideiglenes számlázóelrendelést elrendelő európai végzésről szóló javaslat szövegének a Parlament első olvasatban elfogadott változata a Parlament és a Tanács közötti kompromisszum eredménye.²⁸⁸ A 2011 júliusában közzétett első javaslat²⁸⁹ és a jogi aktus 2014 júniusában kihirdetett végleges változata²⁹⁰ közötti különbségeket mutatja, hogy az első tervezet 24 preambulumbekendést tartalmaz, míg a végleges jogi aktus 52 preambulumbekendést. Az anyagi jogi és eljárásjogi normákat tartalmazó rendelkezések is változtak ezen időszakban. Például az ideiglenes számlázóelrendelést elrendelő európai végzésről szóló javaslat 2. cikkének (4) bekezdése úgy rendelkezett, hogy „[e]z a rendelet házassági vagyoni ügyekre, regisztrált élettársi kapcsolatok vagyoni következményeire és öröklésre akkor vonatkozik, ha ezekre az ügyekre a joghatóságra, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó európai jogszabályokat alkalmazni kell.” Ezzel szemben a végleges jogi aktus 2. cikke (2) bekezdésének a) pontja egy teljesen más rendelkezést tartalmaz – a rendelet nem alkalmazandó a következőkre: „házassági vagyoni jog vagy olyan kapcsolatból eredő vagyoni jog, amelyet az adott kapcsolatra alkalmazandó jog szerint a házassághoz hasonló joghatásúnak tekintenek”.

✓ **A polgári igazságügyi területen az EU Tanácsának munkacsoportjaiba jobban be kell vonni a nemzeti bírókat.**

[373] Több szerző becslése szerint a jogalkotási javaslatok 70%-áról a tanácsi munkacsoportok szintjén születik döntés.²⁹¹ Például a polgári jogi munkacsoport az a munkacsoport, amely a polgári igazságügyi területen a jogi aktusok szövegezéséért felelős. Mint minden más munkacsoport, a munkacsoport különböző konfigurációkban ülésezik attól függően, hogy melyik témát tárgyalják.²⁹² Ugyanakkor a polgári jogi munkacsoport az állandó képviselők, illetve a nemzeti kormányok minisztériumainak és szerveinek tisztviselőiből áll.²⁹³

[374] A Tanulmány szerzői által megkérdezett számos gyakorló jogász és szakértő, különösen **Lettországon** és **Magyarországon** azon az állásponton volt, hogy a tárgyalásokban való részvételre meghívást kellene kapniuk olyan jogi szakembereknek, akik az adott jogi aktust később alkalmazni fogják, mint a bírók és ügyvédek. Ennek

Elérhető: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0403\(COD\)&l=en#tab-0](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0403(COD)&l=en#tab-0).

²⁸⁸ Összefoglaló az Európai Parlament 2014. április 15-i jogalkotási állásfoglalásáról a polgári és kereskedelmi ügyekben a határokon átnyúló követelésbehajtás megkönnyítése érdekében ideiglenes számlázóelrendelést elrendelő európai végzés létrehozásáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozó javaslatról. Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1346848&t=e&l=en> (az állásfoglalás teljes szövege elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=HU&reference=P7-TA-2014-0367#BKMD-66>).

²⁸⁹ A polgári és kereskedelmi ügyekben a határokon átnyúló követelésbehajtás megkönnyítése érdekében ideiglenes számlázóelrendelést elrendelő európai végzés létrehozásáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozó javaslat. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52011PC0445>.

²⁹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlázóelrendelést elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 189., 2014.6.27., 59. o.

²⁹¹ Lásd többek között: Veen T.: *The Political Economy of Collective Decision-Making*, Springer, 2011., 28. o.

²⁹² Polgári jogi munkacsoport (JUSTCIV). Európai Tanács, az Európai Unió Tanácsa. Elérhető: <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/working-party-civil-law-matters/>.

²⁹³ Tanácsi munkacsoportok. Elérhető: <http://en.euabc.com/word/2011>.

hiányában a jogi szakembereket legalább arra fel kellene kérni, hogy járuljanak hozzá a nemzeti álláspontok kialakításához a tagállami minisztériumokban. Egy ilyen megközelítés csökkenthetné a jogi aktus gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos problémákat. A Tanulmány szerzői szerint a jogi szakemberek gyakoribb részvétele a szövegezési folyamatban e jogi aktusok ismertségét is javítaná köreikben, ezáltal az uniós jogi aktusok alkalmazásának minőségét is javítaná.

[375] Ugyanakkor azt is szem előtt kell tartani, hogy az olyan informális tényezők, mint a szereplők szocializációja, szenioritása és tapasztalata, tárgyalási képességük, a gyakori informális találkozó, a „folyosói alkuk”, a csoporton belüli és csoportok közötti dinamika tartja életben a tanácsi döntéshozatalt.²⁹⁴ Így természetesen a tanácsi munkacsoportban ott kell lennie a tapasztalt tárgyalóknak, leginkább az igazságügyi minisztériumokból, valamint bíróknak és egyéb gyakorló jogászoknak, akik az adott jogi aktus címzettjei lesznek.

✓ **A Tanács munkacsoportjainak munkája tekintetében növelni kell a transzparenciát.**

[376] A Tanulmány szerzői által megkérdezett jogi szakemberek közül csak néhány volt teljes mértékben tisztában azzal, hogy az uniós jogi aktusokat hogyan szövegezik és fogadják el az Unióban. Ez egybeesik a gyakorló jogászok uniós jogi képzésének hiányosságaival (ezt az *Iránymutatások* első része tárgyalja). Ugyanakkor ennek az oka az uniós döntéshozatali eljárás transzparenciájának hiánya is lehet, amit a szakirodalom gyakran problémaként jelöl meg.²⁹⁵ Az uniós jogalkotás eljárás transzparenciájának hiánya a polgári igazságügyi területen több tagállamban, különösen **Németországban**, a szakértőkkel folytatott interjúkban is felmerült.

[377] Az EUSZ 1. cikke úgy rendelkezik, hogy az Unióban a döntéseket a lehető legnyilvánosabban kell meghozni. Az Európai Unió Törvényszéke megállapította, hogy a transzparencia „*célja hogy jelentősebb szerepet adjon a polgároknak a döntéshozatali folyamatban és hogy biztosítsa, hogy a közigazgatás a polgárokkal szemben rendesebben, hatékonyabban és felelősséggel járjon el egy demokratikus rendszerben.*”²⁹⁶ A transzparencia az Unió szintjén nem csak a dokumentumokhoz és információkhoz való hozzáférést, de a döntéshozatali rendszer nyitottságát és az intézményi transzparenciát és a szövegezés minőségét is jelenti.²⁹⁷

[378] Ami a polgári igazságügyi területet illeti, a transzparenciának ki kell terjednie a jogi szakemberek már említett erőteljesebb bevonására a jogi aktusok elfogadásának folyamatában, valamint az elfogadásra irányuló

²⁹⁴ Hayes-Renshaw F., Wallace H.: *The Council of Ministers*, 2nd ed. Palgrave Macmillan, 2006., 28. o.

²⁹⁵ Lásd többek között: Dreissen B.: *Transparency in EU Institutional Law: A Practitioner's Handbook*, Cameron May, 2008., 5. o.; Veen T.: *The Political Economy of Collective Decision-Making*, Springer, 2011., 27. o.; Van Aken W.: *Voting in the Council of the European Union: Contested Decision-Making in the EU Council of Ministers (1995-2010)*, Swedish Institute for European Policy Studies. 2012. 37. o.

²⁹⁶ Lásd többek között az Európai Unió Törvényszéke által a T-211/00. sz. KUIJER kontra Tanács ügyben 2002. február 7-én hozott ítéletet, az Európai Unió Törvényszéke által a T-309/97. sz. Bavarian Lager company kontra Bizottság ügyben 1999. október 14-én hozott ítéletet.

²⁹⁷ Dreissen B.: *Transparency in EU Institutional Law: A Practitioner's Handbook*, Cameron May, 2008., 5. o.

eljárásra vonatkozó információknak a nyilvánosság, és különösen a jogi szakemberek számára történő hozzáférhetővé tételére.

[379] A Tanulmány szerzői szerint a jogi aktusok elfogadására irányuló eljárásnak a lehető legátláthatóbbnak kell lennie. A transzparencia nem csak hogy a gyakorló jogászok tudatosságát növeli, de ezáltal egyúttal a szövegezési anyagok, mint a munkacsoporti jelentések és szövegek később a történeti és teleologikus értelmezés eszközei lehetnek.

[380] A Parlament jogalkotási figyelője²⁹⁸ üdvözlendő eszköz az uniós döntéshozatali eljárás transzparenciájának biztosítása szempontjából. A jogalkotási figyelő a Parlamentnek az uniós döntéshozatali eljárást követő adatbázisa.

[381] Ugyanakkor a felületen biztosított transzparencia ellenére a tanácsi munkacsoportokban és általában az Unióban zajló döntéshozatal és alkudozás oroszlánrésze továbbra is átláthatatlan, minthogy a nyilvánosság számára csak kevés szövegezési dokumentum hozzáférhető.²⁹⁹ A jogalkotási figyelő használatával például megtalálható, hogy a kis értékű követelések európai eljárásáról és az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendeletre vonatkozó javaslat kapcsán vitára került sor a Tanácsban 2014. december 4-én,³⁰⁰ de a vita tartalma vagy akár a megvitatott kérdések ismeretlenek a nyilvánosság számára. Emellett nincs információ a munkacsoporti tárgyalásokról sem.

✓ **Gyorsítani kell a Tanács munkacsoportjainak eljárását és általában a jogalkotási eljárást.**

[382] A Tanulmány szerzői szerint kirívóan hosszú a jogalkotási folyamat. E tekintetben ismét csak az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzésről szóló javaslatra lehet szemléletes példaként hivatkozni. A Bizottság már 2006 októberében elfogadott egy zöld könyvet, amely javaslatot tett egy a bankszámlák zárolását szolgáló európai ideiglenes intézkedésre.³⁰¹ A 2009-es Stockholmi Programra vonatkozó bizottsági cselekvési terv előirányzott egy rendeletjavaslatot az ítélet-végrehajtás hatékonyságának javításáról az Európai Unióban a bankszámlák letiltása révén.³⁰² 2011 májusában a Parlament kibocsátott egy állásfoglalást, amelyben felszólította a Bizottságot, hogy terjesszen elő javaslatot a határokon átnyúló ügyekben az adósok vagyontárgyainak befagyasztására és közzétételére irányuló ideiglenes intézkedésekről.³⁰³ 2011 júliusának végén tették közzé az

²⁹⁸ Az Európai Parlament jogalkotási figyelője. Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/oeil/home/home.do>.

²⁹⁹ Veen T.: *The Political Economy of Collective Decision-Making*, Springer, 2011., 28. o.

³⁰⁰ A kis értékű követelések európai eljárása és az európai fizetési meghagyásos eljárás: az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés és az igazságszolgáltatás minőségének javítása. Az Európai Parlament jogalkotási figyelőjének eljárási dossziéja. Elérhető: [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0403\(COD\)&l=en#tab-0](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2013/0403(COD)&l=en#tab-0).

³⁰¹ Az Európai Parlament 2007. október 25-i állásfoglalása „Az ítéletvégrehajtás hatékonyságának javításáról az Európai Unióban: Bankszámlák letiltása” című zöld könyvről (2007/2026(INI)). Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0486+0+DOC+XML+V0//HU>.

³⁰² A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai gazdasági és Szociális bizottságnak és a Régiók Bizottságának - A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség megvalósítása a polgárok szolgálatában – A stockholmi program végrehajtásáról szóló cselekvési terv (COM/2010/0171 végleges). Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52010DC0171>.

³⁰³ Az Európai Parlament 2011. május 10-i állásfoglalása a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a határokon átnyúló ügyekben az adósok vagyontárgyainak befagyasztására és közzétételére irányuló ideiglenes intézkedésekről (2009/2169(INI)). Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=HU&reference=P7-TA-2011-193>.

első jogalkotási javaslatot.³⁰⁴ A végleges jogi aktust³⁰⁵ majdnem három évvel később írták alá – 2014 májusában – és 2017 januárjától lesz alkalmazandó. Azaz több mint 7 év telt el a rendeletre vonatkozó első kezdeményezéstől a végleges jogi aktus elfogadásáig.

[383] A jogi aktusok elfogadásának kivételesen hosszú időtartama jobbizonytalanságot szül, minthogy a tagállamok haboznak saját szabályozásukat elfogadni az adott uniós szabályozás bevezetését megelőzően, ami néha a tagállamok közötti szabályozási hiányokhoz vezet. Az elfogadásra irányuló eljárás rövidítése az uniós döntéshozatali eljárás nagyon is szükséges transzparenciáját is szolgálná. Emellett minél hosszabb ideig tart az elfogadás, annál több emberi és pénzügyi erőforrást használ el az Unió és a tagállamok. Ezért a Tanulmány szerzői azt javasolják, hogy uniós és nemzeti szinten egyaránt kerüljenek megvitatásra az uniós jog szövegezésére fordított idő csökkentését és az Unió döntéshozatali eljárásának hatékonyságát szolgáló lehetőségek.

✓ **A polgári igazságügyi területen továbbra is a rendeletnek kell lennie a jogi aktusok fő típusának.**

[384] Mind a Tanulmány keretében készített interjúk, mind a kérdőívre adott válaszok azt tükrözték, hogy a rendeleti forma élvezi a legnagyobb támogatás, mint a polgári igazságügyi területen az uniós aktusok legmegfelelőbb formája.

[385] **Magyarországon** az volt az e kérdést érintő szakértők egybehangzó álláspontja, hogy a polgári igazságügyi területen a jogi aktusok legmegfelelőbb formája a rendelet. Ugyanakkor a magyar szakértők azt is elismerték, a polgári igazságügyi terület szinte valamennyi rendelet igényel kisebb vagy nagyobb mértékben további nemzeti jogi rendelkezéseket. Sőt, éppen a további nemzeti jogi rendelkezések hiányát említették Magyarországon, mint a rendeletek egyes rendelkezésének megfelelő alkalmazása kapcsán felmerülő problémát (például a bizonyításfelvételtől szóló rendelet 17. cikke kapcsán hiányzó magyar törvény, amely meghatározná a kért segítség eljárásjogi végrehajtását).

[386] Távollabbról szemlélve azonban ez nem csak a nemzeti jog problémája, hanem legalább annyira és alapvetően az uniós jog szintjén jelentkezik problémaként. A polgári igazságügyi terület igen szemléletes példa arra, miként mosódik el a határ a rendeletek és az irányelvek között, mivel e terület szinte valamennyi rendelete további nemzeti eljárásjogi rendelkezések elfogadását igényli ahhoz, hogy a rendelet teljes mértékben alkalmazható legyen. Ez az uniós jog szintjén jelez problémát. A Tanulmány szerzői ezért egyetértenek **Magyarország** szakértőivel abban, hogy a rendeletek gyakorlati alkalmazását konzisztensebbé és koherensebbé kell tenni.

³⁰⁴ Javaslat a polgári és kereskedelmi ügyekben a határokon átnyúló követelésbehajtás megkönnyítése érdekében ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés létrehozásáról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletről. Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52011PC0445>.

³⁰⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 189., 2014.6.27., 59. o.

[387] Amikor arról kérdezték őket, hogy az uniós jog polgári együttműködési területén az irányelv gyakoribb alkalmazását kellene-e előtérbe helyezni, a magyar szakértők általában nemleges választ adtak. Minthogy e területen a jogi szabályozás hatálya általában nem csak alapelvekre, hanem részletekre is kiterjed (sőt, néha a teljes eljárást az uniós jog szabályozza), a rendelet tűnik a legjobb választásnak a másodlagos uniós jogban. Ugyanakkor a magyar szakértők az alternatív vitarendezés tekintetében azt jelezték, hogy ez a polgári igazságügyi terület olyan részterülete lehet, ahol az irányelvek a rendeleteknél megfelelőbbek lehetnek.

[388] A **német** Igazságügyi Minisztérium szakértői szerint a polgári igazságügyi területen a rendelet a legmegfelelőbb jogforrás, nem az irányelv. A nemzetközi magánjog igen technikai jellegű, ezért a rendelet a legmegfelelőbb forma. Emellett egy rendelet esetében sokkal valószínűbb, hogy azt egységesen alkalmazzák valamennyi tagállamban. Ezért a német szakértők szerint a költségmentességről szóló irányelvet újra kellene szövegezni és rendelet formájában kellene elfogadni.

2. Az uniós jog átültetése a polgári igazságügyi területen

✓ **Minthogy az uniós jog a polgári igazságügyi területen főként rendeletekből áll, a tagállamok átültetési kötelezettsége elsősorban a rendeletnek való megfelelést jelenti.**

[389] Az EUMSZ 288. cikke értelmében „[a] rendelet általános hatállyal bír. Teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.” Ráadásul az EUB ítélezési gyakorlata kifejezetten megtiltotta a rendeletek nemzeti jogba történő átültetését már egy fél évszázaddal ezelőtt.³⁰⁶ Következésképpen a fő indok, amiért nem feltétlenül szükséges új nemzeti jogi rendelkezések elfogadása a polgári igazságügyi területen az Unió szintjén megjelenő jogalkotás hatására az, hogy a polgári igazságügyi területet főként rendeletek szabályozzák, amelyek közvetlenül alkalmazandó jellegük miatt nem igényelnek nemzeti jogba történő átültetést.

✓ **A további nemzeti jogszabályi rendelkezések alkalmazása a polgári igazságügyi területen elterjedt és támogatandó.**

[390] A kérdőívre adott válaszok és a Tanulmány szerzői által készített interjúk alapján a nemzeti bírók és a gyakorló jogászok egyaránt támogatják olyan nemzeti jogi rendelkezések elfogadását, amelyek megkönnyítik az uniós jog alkalmazását a polgári igazságügyi területen.

[391] A legtöbb tagállam már fogadott is el bizonyos rendelkezéseket nemzeti jogában az uniós jog alkalmazásának megkönnyítése érdekében. Ugyanakkor a nemzeti jogban szükséges módosítások foka és ezek módja esetről esetre és tagállamról tagállamra változik.

[392] Az **Egyesült Királyságban** az Igazságügyi Minisztérium felelős az uniós jogi aktusok elfogadásáért, átültetéséért és végrehajtásáért. A polgári eljárásjoggal kapcsolatos rendeletek beépítésre kerülnek a polgári eljárásjogi jogszabályokba (*Civil Procedure Rules*), amelyek számos hivatkozást tartalmaznak uniós nemzetközi

³⁰⁶ Az 50/76. sz. Amsterdam Bulb ügyben 1977. február 7-én hozott ítélet.

magánjogi jogi aktusokra. Ugyanakkor amikor hatályba lép egy új uniós nemzetközi magánjogi jogi aktus, a minisztérium gondoskodik a létező jogszabályok módosításáról a nemzeti és az uniós jogi szabályozás közötti ellentmondás elkerülése érdekében. Következésképpen a minisztérium nem csak elfogadja az uniós rendeletek közvetlen alkalmazandóságát, hanem arra is törekszik, hogy kiküszöbölje az ellenmondásokat azok és a nemzeti jogrendszer között.

[393] **Németországban** a rendeleteket általában a polgári perrendtartásról szóló törvény (*Zivilprozessordnung*) megfelelő módosításával hajtják végre. Ugyanakkor van néhány külön törvény, amely rendelet „végrehajtását” szolgálja, például a „polgári és kereskedelmi ügyekben az elismerésről és végrehajtásról szóló nemzetközi szerződések és uniós jogi aktusok átültetéséről szóló törvény” („*Gesetz zur Ausführung zwischenstaatlicher Verträge und zur Durchführung von Abkommen der Europäischen Union auf dem Gebiet der Anerkennung und Vollstreckung in Zivil- und Handelssachen*”), valamint a „családjogi és önkéntes joghatósági ügyekben az eljárásokról szóló törvény” („*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*”). Az öröklésről szóló rendeletet szintén külön törvénnyel fogják végrehajtani, amely mintegy 40-60 szakaszból áll majd.

[394] **Magyarországon** a további nemzeti jogi rendelkezések közül polgári perrendtartás a legfontosabb jogi aktus, amely a magyar jogba ülteti át az uniós rendeleteket a polgári igazságügyi területen. Emellett a magyarok igen büszkék nemzetközi magánjogi hagyományaikra, például arra, hogy a Hágai Konferencia egyik alapító tagja. Minthogy az Igazságügyi Minisztérium jelenleg a nemzetközi magánjogi kódex jelentős módosítását készíti elő, volt némi vita Magyarországon arról, hogy a joghatóságra vonatkozó rendelkezéseket nem a polgári perrendtartásban kellene-e szabályozni a nemzetközi magánjogi kódex helyett. E viták eredménye végül a jelenlegi megoldással megegyező lett – szükség van egy külön törvényre azon helyzetek kezelésére, amikor dönteni kell a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, illetve a más államban hozott határozatok végrehajtásáról és elismeréséről.

[395] Hasonló viták merültek fel **Lettországon** is. A polgári eljárásjogi törvény az a jogszabály, amelyet általában módosítanak, amennyiben egy uniós jogi aktust a polgári igazságügyi területen be kell építeni a lett jogrendszerbe. Ugyanakkor egyes jogi instrumentumok nincsenek beépítve a polgári eljárásjogi törvénybe. Így például míg a védelmi intézkedések elrendelését Lettországon a polgári eljárásjogi törvény szabályozza, a külföldön elrendelt ilyen intézkedések elismerése és végrehajtása nem került beépítésre ebbe a törvénybe.

[396] Komoly viták zajlanak arról is, hogy szükség van-e egy külön nemzetközi magánjogi törvényre.³⁰⁷ E vitáknak még nincs látható eredménye. E tekintetben érdemes megjegyezni, hogy jelenleg a kollízios szabályokat a lett polgári törvénykönyv tartalmazza. Ugyanakkor e szabályok némelyike nem alkalmazható, mivel átfedésben van a Róma-rendeletekkel. Ilyen körülmények között hasznos lenne módosítani a hatályos nemzeti szabályozást,

³⁰⁷ A lett kormány kezdeményezte egy ilyen jogi aktus előkészítését. Lásd: Ministru Kabineta 2006.gada 3.novembra rīkojums Nr. 859. Latvijas Vēstnesis [Lettország Hivatalos Lapja], 177. sz., 2006.11.7. Később a projektet visszavonták. Lásd: Ministru Kabineta 2010.g. 14.aprīļa rīkojums Nr. 209. Latvijas Vēstnesis [Lettország Hivatalos Lapja], 61. sz., 2010.4.16.

legalább jelezve, hogy jelenleg az uniós jog rendezi a kollíziós szabályok egy részét. Máskülönben az érdekelték esetleg helytelenül állapítják meg az alkalmazandó kollíziós szabályt.

[397] E tekintetben **Svédország** némileg kilóg a sorból, minthogy az Igazságügyi Minisztérium szakértői szerint az uniós rendeleteket csak ritkán ültetik át a nemzeti jogi aktusokba vagy az egyes rendeletekkel összefüggő külön törvényekbe, ehelyett a szokásos megközelítés az, hogy csak a valóban legszükségesebb módosításokat végzik el a meglévő jogi aktusokon.

3. Az uniós jog átültetésének és alkalmazásának ellenőrzése a polgári igazságügyi területen

✓ **A Bizottság azon lehetősége, hogy kötelezettségszegési eljárást indítson nem tekinthető hatékony mechanizmusnak az uniós jog átültetésének és alkalmazásának ellenőrzésére a polgári igazságügyi területen. Ugyanakkor a Bizottság aktívabb fellépése üdvözlendő lenne, mint újabb ösztönző a tagállamoknak, hogy biztosítsák a polgári igazságügyi területen az uniós jog helyes alkalmazását.**

[398] Hagyományosan a Bizottság és az EUMSZ 258. cikkében foglalt kötelezettségszegési eljárás kapcsolódik annak ellenőrzéséhez, hogy a tagállamok miként tesznek eleget az uniós jogból eredő követelményeknek. A Bizottság azonban a kötelezettségszegési eljárást leginkább irányelvekkel és azoknak a tagállamok jogrendszerébe megfelelő időben történő átültetésével összefüggésben alkalmazza. A polgári igazságügyi területen az EUB ítéletei között eddig nincs olyan, amely kötelezettségszegési eljárásban született volna és a Tanulmány szerzői nem is tudnak olyan kötelezettségszegési eljárásról, amelyet a Bizottság e területen indított volna.³⁰⁸ Ennek az lehet a magyarázata, hogy a polgári igazságügyi terület szinte valamennyi jogi aktusa rendelet és a jogi aktusok legfőképp a nemzeti bíróságok működését szabályozzák.

[399] Ugyanakkor a rendeletben foglalt kötelezettség megsértése kötelezettségszegési eljárás alapjául szolgálhat. Sőt, az EUB több ügyben elismerte, hogy az uniós jog megsértése nem csak jogalkotási tevékenységgel lehetséges, hanem közigazgatási és igazságszolgáltatási jellegű tevékenység révén is.³⁰⁹

[400] Eddig egyetlen tagállam ellen indított kötelezettségszegési eljárás sem jutott az EUB elé a polgári igazságügyi területen. Ennek ellenére időnként megfigyelhető aktivitás a Bizottság részéről. Például 2013-ban vizsgálatot indított, majd ezt hivatalos felszólítás követte egy Belgium ellen korábban indított kötelezettségszegési eljárás kapcsán, amely az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet nem megfelelő alkalmazásával volt kapcsolatos.³¹⁰ Ugyancsak az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet nem megfelelő alkalmazása merült fel 2010-ben, amikor egy román állampolgár petíciót nyújtott be az Európai Parlament Petíciós Bizottságához azt illetően, hogy **Németország** egy konkrét európai végrehajtható okirat végrehajtása kapcsán indokolatlan késedelembe esett. A Bizottság, miután tájékoztatást kért Németországtól és a

³⁰⁸ E tekintetben lásd a Bizottság válaszát egy hasonló ügyben kezdeményezett információkérésre. Elérhető: http://www.asktheeu.org/en/request/infringement_proceedings_in_viol.

³⁰⁹ A C-224/01. sz. Köbler-ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítélet, a C-156/04. sz. Bizottság kontra Görögország ügyben 2006. június 7-én hozott ítélet.

³¹⁰ A Bizottság 31. éves jelentése az uniós jog alkalmazásának ellenőrzéséről (2013) Elérhető: http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/docs/annual_report_31/com_2014_612_en.pdf.

kérelmezőtől, csak négy évvel később döntött arról, hogy nincs abban a helyzetben, hogy az ügyben lépéseket tegyen, mivel nem azonosított uniós jogi kötelezettség-szegést.³¹¹

[401] Ezek a példák azt jelzik, hogy lehetséges, hogy a jövőben születnek olyan EUB-ítéletek, amelyek az uniós jogi kötelezettségek tagállamok általi megsértését állapítják meg a polgári igazságügyi területen. Akár egyetlen precedens ösztönzést jelenthetne a tagállamoknak, hogy biztosítsák a polgári igazságügyi területen az uniós jog helyes alkalmazását. Ugyanakkor a Tanulmány szerzői azt remélik, hogy a Bizottság és a többi uniós intézmény részéről lesznek kísérletek arra, hogy az ezen intézményeken belüli folyamatokat hatékonyabbá és kevésbé időigényessé tegyék.

✓ **A rendeletek, mint az uniós polgári igazságügyi területen alkalmazott leggyakoribb jogi aktus általában nem keletkeztet formális átültetési kötelezettséget a tagállamok számára. Következésképpen nincs szükség a kormányzaton belül kiterjedt belső ellenőrzési mechanizmusokra az átültetési folyamat ellenőrzésére. Ugyanakkor modern IT megoldásokra van szükség a minisztériumokban, hogy az információáramlás megfelelő koordinációja biztosított legyen.**

[402] Minden tagállam a saját információs rendszerét alkalmazza a koordinációra és általában az igazságügyi minisztérium a fő közigazgatási hatóság. Ugyanakkor **Svédország** esetében általában a Miniszterelnöki Hivatal felelős az uniós jog végrehajtásának felügyeletéért.

[403] **Magyarországon** a koordináció fő felelőse az Igazságügyi Minisztérium, míg a többi minisztériumnak általános konzultációs szerepe van a feladatkörükbe tartozó területeken.³¹² A szakminisztériumok emellett elsődleges felelősséget viselnek a feladatkörükbe tartozó uniós jogi aktusok átültetéséért. A gyakorlatban ezt egyszemélyes kommunikáció biztosítja a szakminisztérium és az Igazságügyi Minisztérium között. Ez azt jelenti, hogy minden minisztérium kijelöl egy kontaktszemélyt, aki általában a külön koordinációs egység vagy külön uniós jogi főosztály részéről azért felel, hogy továbbítsa az Igazságügyi Minisztériumból a szakminisztériumok feladatkör szerint felelős főosztályai számára továbbított releváns információkat. A minisztériumok közötti együttműködés a kontaktszemélyek hálózatán keresztül informális. A hivatalos észrevételeket vagy javaslatokat hivatalosan aláírva vezetőknek kell megküldeniük. 2010 óta a jogharmonizációs mechanizmust egy általános jogi norma határozza meg – a Európai Unió jogának való megfelelés érdekében szükséges jogszabály-előkészítési feladatok teljesítéséről szóló 302/2010 kormányrendelet.

[404] Magyarország az átültetés egyedi programozását alkalmazza, amely alapján szigorú terv készül valamennyi nemzeti átültetést igénylő új uniós jogi aktus átültetésének ütemezéséről. A feladatkör szerint felelős

³¹¹ Közlemény az Európai Parlament Petíciós Bizottságának tagjai részére az Alice Vasilescu román állampolgár által benyújtott 0825/2010. számú, egy román bíróság által a 805/2004/EK rendelet alapján kibocsátott európai végrehajtható okirat német hatóságok általi késedelmes végrehajtásáról szóló petícióról. Elérhető: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=COMPARL&reference=PE-462_658&format=PDF&language=HU&secondRef=03.

³¹² Varju M., Varnay E. (szerk.): *The Law of European Union in Hungary: Institutions, Processes and the Law*. HVG-ORAC Publishing Ltd., 2014., 117. o.

szakminisztérium jogharmonizációs javaslatot készít az uniós jogi aktusnak az EU Hivatalos Lapjában történő megjelenését követő 30 napon belül. Ha nem egy minisztérium, hanem más közjogi szerv készítette elő az uniós jogalkotási eljárás során a tárgyalási álláspontot, akkor ez a szerv felelős a jogharmonizációs javaslat elkészítéséért.

[405] A kormányzaton belüli belső ellenőrzés részeként a megfelelő digitális megoldások alapvető szerepet játszanak a tagállamok azon képességének biztosításában, hogy hatékonyan kövessék az uniós jog változásait és előkészíthessék a szükséges módosításokat a nemzeti jogban.

[406] **Lettországbán** az uniós jog átültetésével és végrehajtásával kapcsolatos informatikai rendszer (ESTAPIKS) említhető mint jó példa, minthogy ez a rendszer nem csak azt biztosítja, hogy az Igazságügyi Minisztérium automatikusan értesüljön az uniós jogban bekövetkezett változásokról, de automatikusan ki is osztja az e változásokból eredő feladatokat a minisztériumok között. A Tanulmány szerzői szerint egy ilyen rendszer jóval hatékonyabb, mint ha e-maileket küldözgetnek a minisztériumok között, mivel csökkenti annak a lehetőségét, hogy bizonyos információk elvesznek, egyúttal az uniós jog átültetése feletti ellenőrzési mechanizmusként is funkcionál.

Záró megjegyzések

- ✓ A Németországban, Magyarországon, Lettországon, Svédországban és az Egyesült Királyságban tett tanulmányutak, valamint a számos interjú és a kérdőívek megerősítették, hogy az uniós jog jelen van és elfogadott a bírók között a polgári igazságügy területén. Az *Ajánlások és iránymutatások* által vizsgált jogi eszközök közül néhányhoz készültek már terjedelmes kommentárok,³¹³ a többi esetében azonban még várat magára a tudományos feldolgozás. A legtöbb bíró határozottan úgy vélte, rendkívül fontos problémát jelent a polgári igazságügyi területen az uniós dimenzió ismeretének hiánya. Jelentős igény mutatkozik tehát a polgári igazságügy uniós területével foglalkozó továbbképzések és gyakorlati jellegű tájékoztató anyagok iránt.
- ✓ A Tanulmány szerzői remélik, hogy e mű előmozdítja majd a későbbi tudományos munkákat. E mű jelentős részben gyakorlati ajánlásokat és iránymutatásokat tartalmaz az európai uniós jogszabályok polgári igazságügyi területen való elfogadását, átültetését, végrehajtását és alkalmazását illetően. Minden ajánláshoz vagy iránymutatáshoz magyarázat és az adott állam ítélkezési gyakorlatából vett példa társul. A mű terjedelmi korlátai miatt azonban a szerzőknek el kellett tekinteniük attól, hogy a szóba jöhető ajánlásokat és iránymutatásokat kivétel nélkül felvonultassák.
- ✓ A szerzők kidolgoztak továbbá egy, a Brüsszel Ia. rendelet, valamint a Róma I. és a Róma II. rendelet alkalmazásának lépéseit bemutató segédletet, amely segíthet a bíróknak értelmezni és alkalmazni e jogi aktusokat. Az EU további jogi aktusai esetében is szükség lenne hasonló, könnyen érthető segédanyagokra.
- ✓ Az *Ajánlások és iránymutatások* számos olyan sürgető kérdéssel foglalkozik, amelyekkel a tagállami bírók a polgári igazságügy terén találkoznak az uniós jog **alkalmazási szintjén**. Ezek közé tartoznak mindenképp az EU többnyelvűségével és az EUB ítélkezési gyakorlatának helyes alkalmazásával kapcsolatos nehézségek. Emellett az önálló, autonóm értelmezés fogalma és a rendeletek tárgyi hatályának szétaprózottsága is kihívást jelent. Érdemes megvizsgálni, hogy a hatályos szabályok továbbfejlesztése nem előnyösebb-e annál, mint ha folyamatosan új jogi eszközöket fogadnak el. Az EU-ban időnként komoly problémát jelent a magánszemélyek lakcímének meghatározása. A rendeletek értelmezését és alkalmazását az emberi jogi vonatkozások tovább bonyolítják.
- ✓ Ugyanakkor az uniós jog alkalmazásával kapcsolatban nemzeti szinten jelentkező nehézségek szorosan összefüggnek az **uniós szintű problémákkal**, az utóbbiak sok esetben közvetlen okai az előbbieknek. Az *Ajánlások és iránymutatások* beazonosítja az uniós jog legszembeűnőbb hiányosságait; ezek közé tartozik a polgári igazságügyi terület uniós jogának általános szétaprózottsága és az uniós jogi aktusok kiegyensúlyozatlan szövegezése. E hiányosságok jelentős részben az uniós jogi eszközök túlpolitizált, lassú és nem kellőképpen

³¹³ Például a Brüsszel I. rendelet, a Brüsszel IIa. rendelet, a fizetésképtelenségről szóló rendelet és az európai eljárások.

átlátható elfogadási folyamatában gyökereznek. Emellett az uniós jog tagállami alkalmazásának fő ellenőre, a Bizottság is aktívabb szerepet vállalhatna a polgári igazságügy terén.

✓ Ami a nemzeti szintet illeti, a vizsgált tagállamoknak erősségei és gyenge pontjai is vannak a polgári igazságügyi terület uniós jogának alkalmazását illetően. A **tanulmányutak** és a nemzeti ítélkezési gyakorlat vizsgálata során ezekre túlnyomórészt fény derült.

✓ **Németországban** elsősorban a polgári perrendtartás (*Zivilprozessordnung*) módosításai biztosítják a rendeletek végrehajtását. Ugyanakkor néhány külön törvény is született a rendeletek „végrehajtására”. Összességében Németországban kifinomult ítélkezési gyakorlat alakult ki az uniós jog polgári igazságügyi területen való alkalmazását illetően, amely számos kommentárból, tanulmányból és cikkből álló terjedelmes irodalomra támaszkodik. Sajnos ezeket a forrásokat csak ritkán fordítják angolra, pedig a kommentárok és cikkek gyakoribb angol nyelvű publikálása révén egységes párbeszéd fórum alakulhatna ki az EU-ban az uniós jogról. Az interjúkból kiderült, hogy a német bírók és jogi szakemberek általában felkészültek a polgári igazságügyi terület jogi aktusaival való munkában. Mindazonáltal, főként a rendeletek alkalmazása tekintetében, néhány probléma is felmerült, amelyeket az *Ajánlások és iránymutatások* bemutatott és elemzett.

✓ **Magyarországon** a bírók elsősorban a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazásával, az iratkézbetűzéssel és a családjoggal kapcsolatos ügyekkel találkoznak. A polgári igazságügy uniós területén jól kidolgozott bírói szakosodási rendszer működik. Az uniós jogra szakosodó bírók fejlett nemzetközi hálózata kiváló eszköz az uniós jog alkalmazása minőségének javításáért folyó küzdelemben. Ez a hálózat egyúttal a magyar bíróságok előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseit is koordinálja azzal a céllal, hogy ugyanazokban az ügyekben ne kerülhessen sor párhuzamos és ismétlődő előterjesztésekre. A magyar bíróságok ugyanakkor nem alkalmazzák széles körben az EUB ítéleteit a polgári igazságügy területén. A tudományos élet képviselői ráadásul bizonyos kritikával fogadják, hogy a magyar bírói érvelésbe nehéz és kurta nyelvezettel építik be az uniós jogot.

✓ A **lettországi** tanulmányút során készített interjúkból kitűnt, hogy a bírók tájékozottan járnak el a polgári igazságügyi terület uniós jogának alkalmazása során. Az ügyek egy része azonban arra utal, hogy a jövőben gondosabban kell mérlegelni az uniós jog és az EUB-s ítélkezési gyakorlat értelmezését és helyes alkalmazását. Ezenkívül a külföldi határozatok elismerésének és végrehajtásának fázisában a lett bírók gyakran találkoznak a *common law* jogintézményeivel. Ezek az eszközök nem igazán ismertek Lettországon, ezért hasznos lenne, ha az EU és a nemzeti hatóságok segítséget nyújtanának ahhoz, hogy a bírók felkészülhessenek a velük való eljárásra. Hasonlóképpen továbbra is problémát jelent a lett bíróságok számára a közrend fogalmának értelmezése.

✓ **Svédországban** a bírók jól ismerik az uniós jogot a polgári igazságügy területén, és az ügyek többségében az EUB fennálló ítélkezési gyakorlatának alapos vizsgálata biztosítja az uniós jog helyes alkalmazását. A bírók éves továbbképzése azonban nem mindig terjed ki az uniós joghoz kapcsolódó ügyekre,

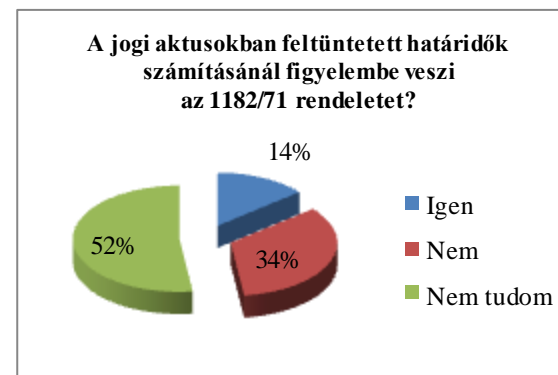
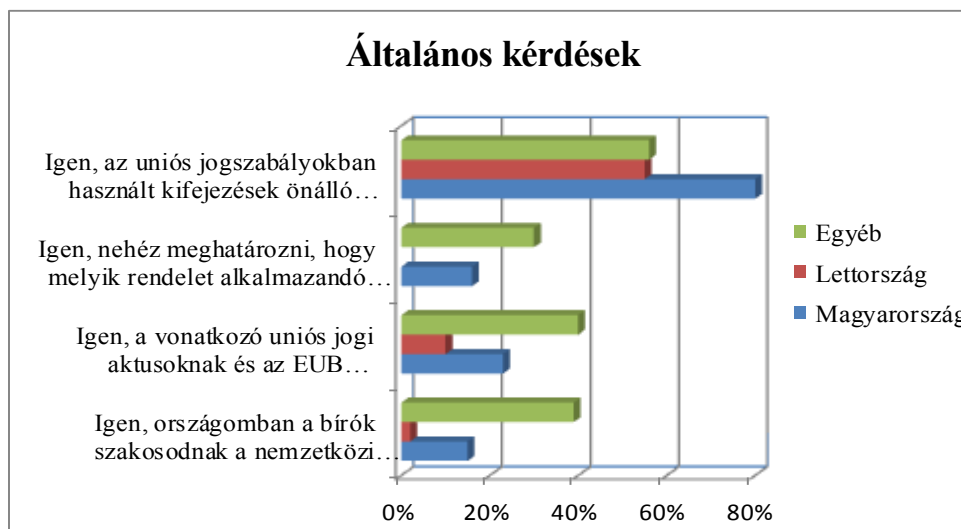
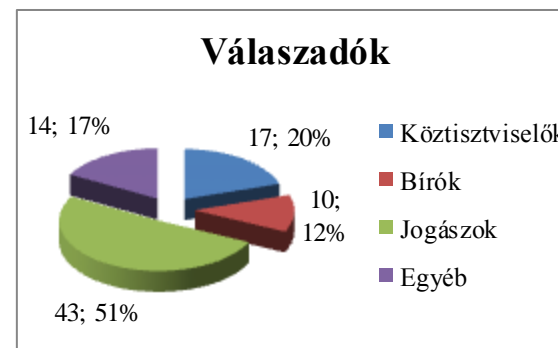
ezért időnként hiányoznak az uniós jog alkalmazására vonatkozó következetes és egységes iránymutatások. Jogi szakemberek megjegyezték, hogy Svédország általában nagyon megszorító álláspontot képvisel a külföldi ítéletek és határozatok végrehajtását illetően, ezért rendkívül fontos a Brüsszel Ia. rendelet helyes alkalmazása. Annak ellenére, hogy a svéd intézmények meglehetősen rugalmasak az iratok nyelvezetével kapcsolatban, a kérelmek gyatra fordítása miatt a nyelv jelenti továbbra is az egyik legalapvetőbb problémát az iratbemutatásnál és a bizonyításfelvételnél.

✓ Az **Egyesült Királyságban** tett tanulmányút során kiderült, hogy a bírók és a politikai döntéshozók általában jól ismerik az uniós jogi eszközöket a polgári igazságügy területén. Az ítélkezési gyakorlat vizsgálata alapján azt lehet leszűrni, hogy csak a bonyolult ügyek, illetve az olyan ügyek jelentenek kihívást a jogrendszer számára, amelyekben az Egyesült Királyságban korábban még nem tisztázott jogértelmezési kérdés merül fel (*cases of first impression*). Más tagállamokhoz hasonlóan az Egyesült Királyságban is a joghatósági szabályokat alkalmazzák a bíróságok a leggyakrabban, míg a kizárólag kollíziós szabályokat tartalmazó jogi eszközök kevésbé fontos szerepet játszanak az ítélkezési gyakorlatban. Ugyanakkor az interjúkból az is kiderült, hogy a bírók és a politikai döntéshozók némi aggodalommal tekintenek a joghatósági szabályok mögött megbúvó politikai megfontolásokra. Különösen a joghatósági szabályok gyakorlati hatékonyságával és az EUB által kialakított értelmezésükkel kapcsolatban merültek fel kétségek. Ezzel szemben a kollíziós jogi eszközöket kevésbé utasítják el a helyi bírók, azokat általában kielégítőnek találják.

1. melléklet: A kérdőívek összegzése

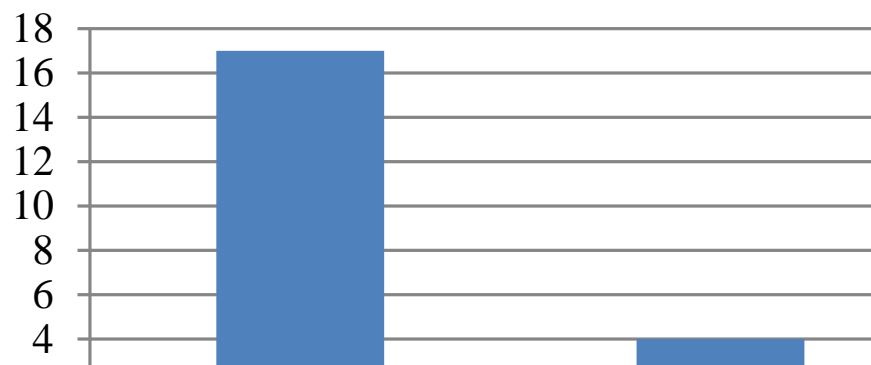
[407] A Tanulmány szerzői bírók, köztisztviselők és gyakorló ügyvédek, jogászok számára angol, lett és magyar nyelven kérdőívet dolgoztak ki, amelyet közzétettek az interneten.³¹⁴ A kérdések megválaszolása teljesen anonim módon történt. A kérdőív mintegy 60 kérdést tartalmazott, amelyek az *Ajánlások és iránymutatások* által érintett uniós jogi aktusokra, egyéb jogi eszközökre vonatkoztak. 84 kitöltött kérdőív érkezett vissza, nemcsak az öt vizsgált tagállamból, hanem Észtországból, Franciaországból, Olaszországból, Litvániából, Portugáliából, Romániából és Spanyolországból is. A szerzők nagyra értékelik a válaszadók hozzájárulását.

[408] Jóllehet a válaszadói aktivitás lehetett volna magasabb is, a válaszok így is általános képet festettek az uniós jogi aktusok értelmezéséről és alkalmazásáról a polgári igazságügy területén folytatott határokon átnyúló együttműködésben. E kiadvány terjedelmi korlátaira tekintettel az alábbiakban csak a legérdekesebb válaszok kerülnek bemutatásra.

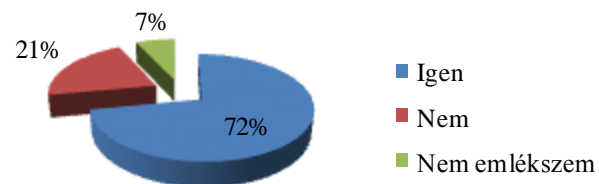


³¹⁴ A kérdőívek elérhetősége: <http://webanketa.com/forms/70vk4d9g5xgkcdv471h6csg/> (lettül), <http://webanketa.com/forms/70vk2csg5ww38rsp61h3jdg/> (angolul) és <http://webanketa.com/forms/70wkce9g5xgkcd36cgw64s0/> (magyarul). A kérdőívek a Conflict of Laws Net weboldalon is közzé lettek téve: <http://conflictoflaws.net/2014/research-projects-on-eu-law-and-ecj-case-law-in-civil-matters/>.

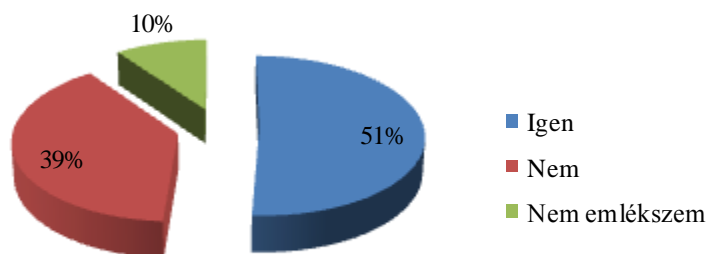
Gondot okoz önnek a joghatóság a Brüsszel I. rendelet al



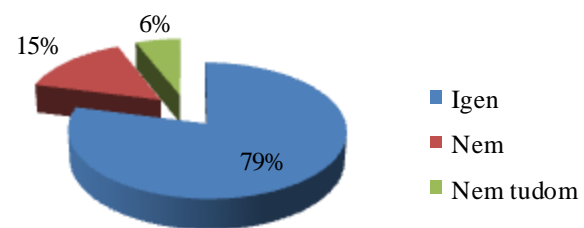
Tapasztalt már olyan problémát, amikor az iratot nem lehetett kézbesíteni, mert a címzett címe ismeretlen volt?

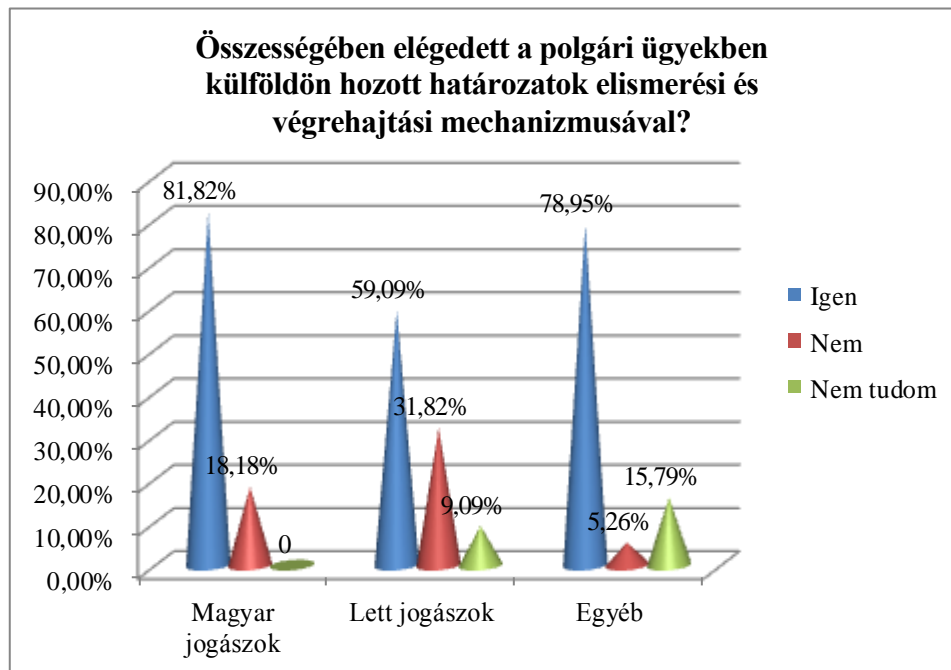
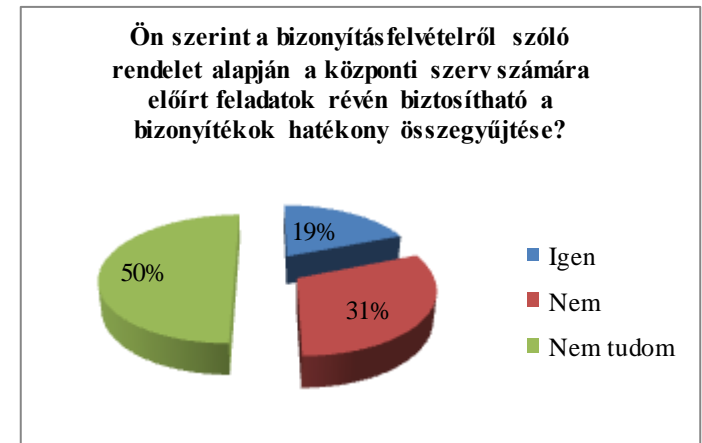
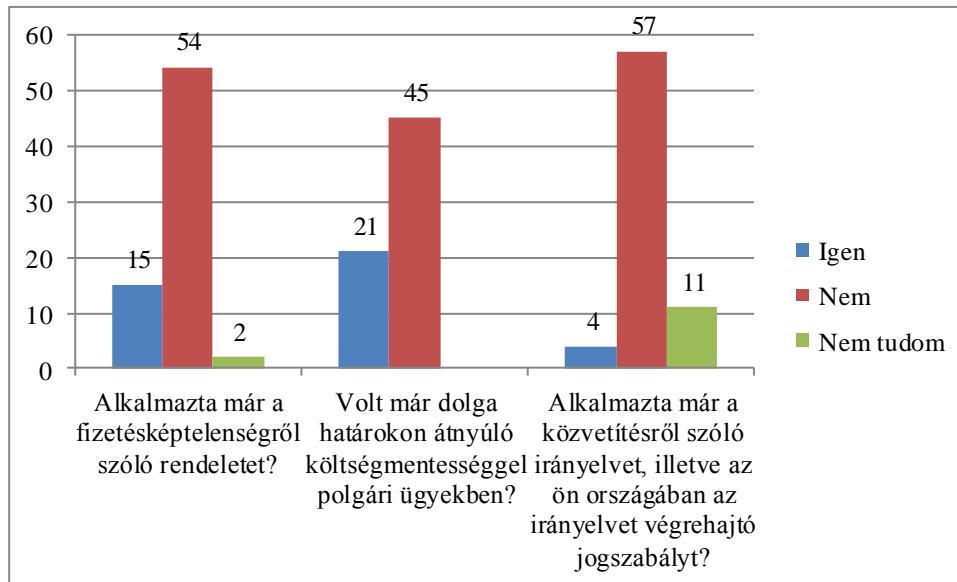


Okozott már önnek gondot az alkalmazandó jog meghatározása?



Ön szerint a bírónak hivatalból ellenőriznie kell az alkalmazandó jogot?





2. melléklet: Egyes rendeletek időbeli alkalmazandósága

Sz.	Rendelet	Általános alkalmazandóság kezdete:	Átmeneti rendelkezések:
1.	<i>Az európai végrehajtható okiratról szóló rendelet</i>	2005. október 21.	E rendeletet kizárólag a rendelet hatálybalépését követően meghozott határozatokra, jóváhagyott vagy megkötött bírósági egyezségekre, illetve kiállított vagy bejegyzett közokiratokra kell alkalmazni. (26. cikk)
2.	<i>Az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló rendelet</i>	2008. december 12.	—
3.	<i>A kis értékű követelések európai eljárásáról szóló rendelet</i>	2009. január 1.	—
4.	<i>A fizetésképtelenségről szóló rendelet</i>	2002. május 31. óta hatályos. A tíz „új” tagállamban 2004. május 1. óta alkalmazandó. Romániában és Bulgáriában 2007. január 1. óta alkalmazandó. Horvátországban 2013. július 1. óta alkalmazandó.	E rendelet rendelkezéseit csak a rendelet hatálybalépését követően megindított fizetésképtelenségi eljárásokra kell alkalmazni. A rendelet hatálybalépése előtt az adós által megtett cselekményeket a továbbiakban is azok a jogszabályok szabályozzák, amelyeket megtételük idején kellett alkalmazni ezekre a cselekményekre. (43. cikk)
5.	<i>Brüsszel I. rendelet</i>	2002. március 1. óta hatályos. A tíz „új” tagállamban 2004. május 1. óta alkalmazandó. Romániában és Bulgáriában 2007. január 1. óta alkalmazandó. Horvátországban 2013. július 1. óta alkalmazandó.	(1) E rendelet kizárólag a hatálybalépését követően indított eljárásokra, és alaki követelményeknek megfelelően elkészített vagy közokiratként nyilvántartásba vett okiratokra alkalmazható. (2) Ha azonban a származási tagállamban folyó eljárást e rendelet hatálybalépését megelőzően indították, a hatálybalépést követően hozott határozatot a III. fejezetnek megfelelően kell elismerni és végrehajtani, a) amennyiben a származási tagállamban folyó eljárást a Brüsszeli vagy a Luganói Egyezménynek mind a származási tagállamban, mind a címzett tagállamban történő hatálybalépését követően indították; b) minden más esetben, ha a joghatóság a II. fejezet vagy a származási tagállam és a címzett tagállam között megkötött, az eljárás megindításának időpontjában hatályos egyezmény szabályaival összhangban lévő szabályokon alapul. (66. cikk)
6.	<i>Brüsszel IIa. rendelet</i>	2005. március 1.	(1) E rendelet csak a 72. cikk szerinti alkalmazási időpontot követően megindult jogi eljárásokra, elkészített, illetve nyilvántartásba vett végrehajtható okiratokra és a felek által megkötött egyezségekre alkalmazandó. (2) Az e rendelet alkalmazási időpontja előtt, ám az 1347/2000/EK rendelet hatálybalépése után indított eljárásokban az e rendelet alkalmazási időpontját követően hozott határozatokat e rendelet III. fejezetének rendelkezéseivel összhangban kell elismerni és végrehajtani, amennyiben a joghatóságot olyan szabályok alapján állapították meg, amelyek megegyeznek vagy a II. fejezetben, vagy az 1347/2000/EK rendeletben, vagy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam és a megkeresett tagállam között kötött és az eljárás megindulásakor hatályban lévő egyezménnyel. (3) Az 1347/2000/EK rendelet hatálybalépése után indított eljárások keretében e rendelet alkalmazási időpontja előtt hozott határozatokat e rendelet III. fejezetének rendelkezéseivel

			<p>összhangban kell elismerni és végrehajtani, feltéve hogy azok a házasság felbontására, a különválásra vagy a házasság érvénytelenítésére, illetve e házassági eljárások alkalmával a házastársaknak a közös gyermekkel kapcsolatos szülői felelősségére vonatkoznak.</p> <p>(4) Az 1347/2000/EK rendelet hatálybalépése előtt indított eljárások keretében az e rendelet alkalmazási időpontja előtt, ám az 1347/2000/EK rendelet hatálybalépése után hozott határozatokat e rendelet III. fejezetének rendelkezéseivel összhangban kell elismerni és végrehajtani, feltéve hogy azok házasság felbontására, különválásra, illetve házasság érvénytelenítésére vagy e házassági eljárások alkalmával a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségére vonatkoznak, és hogy a joghatóságot olyan szabályok alapján állapították meg, amelyek megegyeznek vagy az e rendelet II. fejezetében, vagy az 1347/2000/EK rendeletben, vagy az eredeti eljárás helye szerinti tagállam és a megkeresett tagállam között kötött és az eljárás megindulásakor hatályban levő egyezményel. (64. cikk)</p>
7.	<i>Az iratkézbesítésről szóló rendelet</i>	2008. november 13.	—
8.	<i>A bizonyításfelvételtől szóló rendelet</i>	2004. január 1. A tíz „új” tagállamban 2004. május 1. óta alkalmazandó. Romániában és Bulgáriában 2007. január 1. óta alkalmazandó. Horvátországban 2013. július 1. óta alkalmazandó.	—
9.	<i>Róma I. rendelet</i>	2009. december 17.	Ezt a rendeletet a 2009. december 17-től kötött szerződésekre kell alkalmazni. (28. cikk)
10.	<i>Róma II. rendelet</i>	2009. január 11.	<p>Ezt a rendeletet a hatálybalépését követően bekövetkező, károkozó eseményekre kell alkalmazni. (31. cikk)</p> <p>Lásd még az EUB által a C-412/10. sz. <i>Hamawoo</i>-ügyben 2011.11.17-én hozott ítéletet: „A szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletnek („Róma II”-rendelet) az EUMSZ 297. cikkel összefüggésben értelmezett 31. és 32. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a nemzeti bíróság csupán a 2009. január 11-én vagy azt követően bekövetkezett károkozó eseményekre köteles a rendeletet alkalmazni, és hogy a kártérítés iránti eljárás megindításának, illetve az alkalmazandó jog eljáró bíróság általi meghatározásának időpontja nem befolyásolja a rendelet időbeli hatályának a meghatározását.”</p>
11.	<i>A házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jogról szóló rendelet (Róma III. rendelet)</i>	2012. június 21.	<p>(1) E rendelet kizárólag azokra a bírósági eljárásokra és az 5. cikkben említett megállapodásokra alkalmazandó, amelyeket 2012. június 21-et követően [helyesen*: 2012. június 21-én vagy azt követően] indítottak vagy kötöttek.</p> <p>Ha azonban 2012. június 21-et megelőzően kötöttek az alkalmazandó jog megválasztására vonatkozó megállapodást, ez a megállapodás is érvényes, amennyiben összhangban van a 6. és a 7. cikkel.</p> <p>(2) E rendelet nem érinti a valamely részt vevő tagállam joga szerint kötött, az alkalmazandó jog megválasztására vonatkozó azon megállapodásokat, amelyek esetében a bíróság megkeresése 2012. június 21-et megelőzően történt. (18. cikk)</p>

* Az Igazságügyi Minisztérium kezdeményezte az Európai Unió Tanácsánál a Róma III. rendelet magyar nyelvi változatában a 18. cikk szövegének helyesbítését. A helyesbítési eljárás az *Ajánlások és iránymutatások* magyar fordításának közzétételékor még nem zárult le.

12.	<i>A tartásról szóló rendelet</i>	A 2. cikk (2) bekezdését, a 47. cikk (3) bekezdését, valamint a 71., 72. és 73. cikket 2010. szeptember 18-tól kell alkalmazni. Ezt a rendelet a második albekezdésben említett rendelkezések kivételével 2011. június 18-tól kell alkalmazni, feltéve hogy a 2007. évi hágai jegyzőkönyv ezen a napon alkalmazható a Közösségben. Ennek hiányában e rendelet a jegyzőkönyv Közösségben való alkalmazásának napjától alkalmazandó. (76. cikk)	(1) A (2) és (3) bekezdésre is figyelemmel e rendeletet csak az alkalmazásának megkezdésétől indult eljárásokra, az ettől kezdve jóváhagyott vagy megkötött perbeli egyezségekre, valamint az ettől kezdve létrehozott közokiratokra kell alkalmazni. (2) A IV. fejezet 2. és 3. szakaszát az alábbiakra kell alkalmazni: a) a tagállamokban e rendelet alkalmazásának megkezdése előtt hozott olyan határozatok, amelyeknek az elismerésre és végrehajthatóvá nyilvánítására irányuló kérelem benyújtására az említett időponttól kerül sor; b) az e rendelet alkalmazásának megkezdése előtt indult eljárásokban a rendelet alkalmazásának megkezdésétől hozott határozatok, amennyiben e határozatok az elismerés és végrehajtás tekintetében a 44/2001/EK rendelet hatálya alá tartoznak. Az e rendelet alkalmazásának megkezdésekor folyamatban lévő, elismerésre és végrehajtásra vonatkozó eljárásokra továbbra is a 44/2001/EK rendeletet kell alkalmazni. Az első és második albekezdést értelemszerűen alkalmazni kell tagállamokban a jóváhagyott vagy megkötött perbeli egyezségekre, valamint a tagállamokban létrehozott közokiratokra. (3) A központi hatóságok közötti együttműködésre vonatkozó VIII. fejezetet a központi hatósághoz az e rendelet alkalmazásának megkezdését követően beérkező megkeresésekre és kérelmekre kell alkalmazni. (75. cikk)
13.	<i>Brüsszel Ia. rendelet</i>	2015. január 10.	(1) E rendelet kizárólag 2015. január 10. napján vagy azt követően indított eljárásokra, az alaki követelményeknek megfelelően az említett napon vagy azt követően kiállított vagy nyilvántartásba vett közokiratokra és az említett napon vagy azt követően jóváhagyott vagy megkötött perbeli egyezségekre alkalmazandó. (2) A 80. cikk ellenére továbbra is a 44/2001/EK rendelet alkalmazandó azokra a 2015. január 10. előtt indított eljárásokban hozott határozatokra, az alaki követelményeknek megfelelően az említett napot megelőzően kiállított vagy nyilvántartásba vett közokiratokra és az említett napot megelőzően jóváhagyott vagy megkötött perbeli egyezségekre, amelyek az említett rendelet hatálya alá tartoznak. (66. cikk)
14.	<i>A védelmi intézkedésekről szóló rendelet</i>	2015. január 11.	Ezt a rendeletet a 2015. január 11-én vagy azt követően elrendelt védelmi intézkedésekre kell alkalmazni, függetlenül attól, hogy az eljárásokat mikor indították. (22. cikk).
15.	<i>Az öröklésről szóló rendelet</i>	2015. augusztus 17.	(1) Ezt a rendeletet a 2015. augusztus 17-én vagy azt követően elhunyt személyek utáni öröklésre kell alkalmazni. (2) Amennyiben az örökhagyó 2015. augusztus 17-e előtt megválasztotta az utána történő öröklésre alkalmazandó jogot, ez a választás érvényes, ha eleget tesz a III. fejezetben megállapított feltételeknek, vagy ha a hatályos nemzetközi magánjogi szabályok értelmében a választás megtételekor érvényes volt azon államban, amelyben az örökhagyó szokásos tartózkodási helye volt, vagy bármely olyan államban, amelyben állampolgársággal rendelkezett. (3) A 2015. augusztus 17-ét megelőzően tett végintézkedés alakilag és tartalmilag érvényes, ha eleget tesz a III. fejezetben megállapított feltételeknek, vagy ha a hatályos nemzetközi magánjogi szabályok értelmében a végintézkedés megtételekor alakilag és tartalmilag érvényes azon államban, amelyben az örökhagyó szokásos tartózkodási helye volt, vagy bármely olyan államban, amelyben állampolgársággal rendelkezett, vagy az öröklési eljárást lefolytató hatóság szerinti tagállamban. (4) Amennyiben a végintézkedést 2015. augusztus 17-ét megelőzően olyan állam joga szerint tették, amelyet az örökhagyó e rendelet szerint választhatott volna, akkor azt kell az öröklésre alkalmazandó jognak választott jognak tekinteni. (83. cikk)

3. melléklet: Alkalmazási segédlet a Brüsszel Ia., a Róma I. és a Róma II. rendeletezhez

